

KIRK HADİS

Hız. Mirza Beşir Ahmed^{ra}

Türkçe'ye Çeviren:

RAŞİT PAKTÜRK

VERLAG DER İSLAM

KIRK HADİS

(Forty Gems of Beauty)

Türkçe tercümesi-Turkish Translation

H. Mirza Beşir Ahmed^{ra}

Genfer Straße 11

D – 60437 Frankfurt am Main

ISBN: 978 3 96845 020 9

All Rights Reserved

VERLAG DER ISLAM

İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA.....	8
ÖNSÖZ	9
Hadisin tanımı	12
Hadis anlatım şekli.....	13
Ravilerin tabakaları	13
Meşhur Hadis kitapları.....	14
Hadis Çeşitleri.....	17
Hadis ve Sünnet arasındaki fark.....	20
Kırk Hadis derlemesi	23
1- İmanın şartları	24
2- İslam'ın Şartları	27
3- Resulullah'a ^{sav} bahşedilen beş fazilet.....	32
4- Peygamber Efendimiz ^{sav} şariat getiren son peygamberdir.....	36
5- Ameller niyetlere göredir	42
6- Allah'ın baktığı kalplerdir	44
7- Allah yolunda çaba sarf eden ile yerinde oturan Müslüman eşit olamaz	46
8- Hoş olmayan bir şey gördüğünüzde ıslah etmeye çalışın.....	51
9- Kendiniz için hoşlandığınız bir şeyi kardeşiniz için de sevip isteyin..	57
10- Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşinize yardım edin.....	60
11- İslam'da itaatin yüksek yeri.....	64
12- Zalim yöneticilerin karşısında hakkı söylemek en faziletli cihaddır	67
13- Küçüklere merhamet etmek ve büyüklerin hakkını vermek.....	71
14- Şirk, anne-babaya isyan ve yalan, en büyük günahlardır	74
15- Evladınıza saygı gösterin ve onlara güzel edep ve terbiye verin	80
16- Eş seçerken Din üstün tutulmalı	83
17- En iyi insan, hanımıyla en iyi geçinendir	88
18- Dindar kadın, kocasının haklarını verendir	91
19- Yetimlere sahip çıkanlar cennette Resulullah ^{sav} ile beraber olacak	94

20- Komşularla iyi geçinmek	97
21- Savaşı temenni etmeyin ama savaşmak zorunda kalırsanız sebat gösterin	100
22- Düşmanlarla sözleşmelerinizi bozmayın ve kadınları ve çocukları öldürmekten kaçının	103
23- Mahveden yedi şey	106
24- Sarhoşluk veren şeylerin azı da haramdır	115
25- Sahtekar insan, doğru bir Müslüman sayılamaz	119
26- Başka milletlere benzemeye çalışmayın	121
27- Kalp iyi ise diğer bütün uzuvlar kendiliğinden iyi olur	124
28- Kalbinin tereddüt ettiği işlerden uzak dur	126
29- Aşağılık kompleksi çok tehlikeli bir duygudur	129
30- İçtenlikle yapılan tövbe günahları yok eder	132
31- Mümin, bir delikten iki kere ısırılmaz	135
32- Güzel ahlaktan daha iyi bir şey yoktur	137
33- Bir milletin saygın fertlerine saygı gösterin	141
34- İşçinin teri kurumadan ücretini ödeyin	144
35- En kötü davet, sadece zenginlerin çağrıldığı davettir	147
36- Veren el, alan elden üstündür	150
37- Varisleriniz iyi bir durumda bırakın	154
38- Herkes kendi dairesinde mesuldür ve mesul olduklarından sorumlu tutulacaktır	158
39- İlim öğrenmek her Müslüman erkek ve kadına farzdır	161
40- Hikmet, müminin kaybolmuş metaıdır	164
Son söz ve dua	168

İçerikle ilgili önemli bir açıklama

Tevbe Suresi dışında her surenin başında bulunan "Bismillahirrahmanirrahim" tam bir ayettir.

Müslüman Ahmediye Cemaati'nin yayınladığı Kur'an-ı Kerim meallerinde ve ayetlerin alıntı yapıldığı kitaplarda "Besmele" birinci ayet sayılmış ve referanslar buna göre verilmiştir.

Kitabın gerekli görülen yerlerinde, okuyucuların konuyu daha iyi anlamaları için mütercim tarafından dipnotlar eklenmiştir.

HZ. MİRZA BEŞİR AHMED^{RA}

1893-1963

YAZAR HAKKINDA

Hız. Mirza Beşir Ahmed^{ra}, 20 Nisan 1893 yılında Vadedilen Mesih ve Mehdi Hız. Mirza Gulam Ahmed'in^{as} evinde dünyaya geldi. Allah-u Teala onun ismini ilhamen "Kameru'l Enbiya" koydu. 1910 senesinde lise eğitimini tamamladı ve 1916'da Arapça dili üzerine yüksek lisans yaptı. Hayatı boyunca Müslüman Ahmediye Cemaatinde çeşitli hizmetlerde bulundu. O, büyük bir din alimi, iyi bir yazar ve konuşmacı idi. Orta seviyedeki birisi bile onun yazdıklarını ve konuşmalarını rahatlıkla anlayabilirdi. "Siret Hatemü'n Nebiyyin", "Siretü'l Mehdi", "Silsile-i Ahmediye", "Tebliğ-i Hidayet", "Kelimetü'l Fasl", "Hamara Huda" (Bizim Rabbimiz) onun kaleme aldığı önemli eserlerdir. Bunlar dışında onun yüzlerce makalesi yayınlandı. O, keşif ve ilham sahibi bir ermiş ve evliyaullah idi. Hız. Mirza Beşir Ahmed^{ra} 2 Eylül 1963'te vefat etti.

ÖNSÖZ

Sebebini bilmiyorum ama çocukluğumdan beri benim, Hadis ilmi ile fitri bir bağım vardır. Her ne zaman Peygamber Efendimizin^{sav} bir hadisini okuduysam, kendimi Peygamber Efendimizin^{sav} meclisinde onun mukaddes sözlerinden şerefleniyormuş gibi hissediyorum. Benim hayal gücüm beni 1400 sene önceye, Mekke'deki Mescid-i Haram ve Medine'deki Mescid-i Nebevi'ye götürüyor. Ben kendimi Haremeyn-i Şerifeyn'in sokaklarında ve Arabistan'ın çölünde bularak Peygamber Efendimizin^{sav} manevi sohbet ve refakatinin lezzetine nail oluyorum. Böyle olunca ben bu âlemden başka bir âleme geçiyor ve sevgili Peygamberimizin^{sav} peygamberliğini geçirdiği 23 yıllık mübarek ortamda nefes almaya başlıyorum.

Ancak kalbimi ve beğenimi en fazla etkisi altına alan, Peygamber Efendimizin^{sav} fıkıh veya kelim ilmini içermeyen bir buyruğudur. Bu hadis bana göre İslam ve maneviyatın özüdür. Rivayete göre bir keresinde fakir bir Müslüman Peygamber Efendimizin^{sav} huzuruna çıktı. Onun alnında özel bir ibadet izi yoktu. Ancak kalbinde, sinesini nurlandırmış olan, Peygamber sevgisinin ateşi vardı. O, daimî olarak Peygamber Efendimiz'e^{sav} yakın olma arzusundan dolayı çekinerek şöyle sordu: "Ey Allah'ın Resulü! Kıyamet ne zaman kopacak?" Bunun üzerine Peygamber Efendimiz^{sav}

ona, "Sen kıyamet günü için ne hazırlık yaptın?" diye sordu. O, heyecanlı bir kalp ve titreyen dudaklarla şöyle arzetti: "Efendimiz! Namaz ve oruç ile özel bir hazırlığım yok, ancak benim kalbimde Allah ve Peygamberinin gerçek sevgisi var." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz^{sav} ona şefkat gözüyle bakarak, "İnsan sevdiği ile beraber olacaktır," buyurdu.

Bu hadisi çocukken okumuştum, bugün ise yaşlı bir insanım. Ancak Peygamber Efendimizin^{sav} bu mübarek sözleri halen kutup yıldızı gibi gözümün önündedir. Öteden beri sanki Peygamber Efendimize^{sav} bu soruyu soran ve bu cevaba nail olan benmişim gibi hissediyorum. Çocukluğumdan beri ben bu sözü hiç unutmadım. Namaz, oruç, hac, zekat, hepsi hak olmasına rağmen kalbin nurlanması ve maneviyatın aydınlanması, Allah ve Peygamberinin gerçek sevgisi olmadan mümkün değildir. İnsan bu nimete nail olunca görünürdeki ameller, ruh bulur ve ameller bu ruhun arkasından koşarak gelmeye başlar. Ancak bu nimetten mahrum olan insanların yaptıkları, ruhu olmayan bir cesetten öte bir şey değildir. Zahire önem veren insanlar ise hep bu cesedi kucaklayıp gezerler.

Allah izin verirse her iyi amelin ve her yüce ahlakın ruhu olan Peygamber sevgisi okuyucuların kalbinde alevlensin, diye bu sevgi ile bu kitapçığı kaleme aldım. Benim okuyuculardan ricam şudur: Sevgili

Peygamberimizin^{sav} bu hadislerine gönül sevgisiyle kulak verip kendileri için rehber edinsinler ve dua etsinler ki ben mağfirete ve Peygamber Efendimizin^{sav} şefaatine nail olayım. Amin

Mirza Beşir Ahmed

Hadisin tanımı

Hadis Arapça bir kelimedir. Kök itibariyle manası da, 'yeni bir söz' dür. Söylenen bu söz, ister tamamıyla yeni olsun, isterse yeni bir şekilde ve farklı bir açıdan sunulmuş olsun. Peygamber Efendimizin^{sav} sözleri de yenidir ve sayısız gerçekleri içermektedir. Bundan dolayı onlara terim olarak 'hadis' denilir. Bu manada hadis, Peygamber Efendimizin^{sav} mübarek dilinden çıkmış olan mukaddes sözlere veya onun tertemiz hayatını anlatan, görgü şahitlerinin anlattıklarına denilir. Bu sözler Ashab-ı Kiram ve daha sonraki Müslüman raviler vasıtasıyla yazıya dökülerek koruma altına alındı. Hristiyan tarihçilerin de kabul ettiği gibi Arapların hafızası olağanüstü bir şekilde güçlüydü. Dinlediklerini ve gördüklerini çok iyi bir şekilde hafızalarında tutabiliyorlardı. Hadis, mukaddes bir dini ilim olduğundan dolayı, bu emanet konusunda büyük bir özen gösterildi, dikkatli ve dürüst davranıldı. Böylece Peygamber Efendimizin^{sav} hadisleri, son derece titizlikle gelecek nesillere aktarıldı. Şüphesiz ravilerin bazıları, hafıza, kavrama yeteneği ve dürüstlük açısından itibara layık değildir. Ancak hadis ilmi ile uğraşan ümmet büyükleri, sahih hadis ve zayıf hadisleri birbirinden ayırt edebilecek sağlam prensipler ve ölçüler belirlediler.

Hadis anlatım şekli

Hadis anlatmanın yolu genellikle şöyleydi: Peygamber Efendimizin^{sav} mübarek dilinden bir söz işiten veya onu bir iş yaparken gören bir sahabe, ilim yayma gayesiyle, onun sözlerini işitmemiş, yaptıklarını görmemiş veya Peygamber Efendimizin^{sav} mübarek döneminde yaşamamış olanlara bunları aktarırdı. Hadis beyan ederken genel olarak şu tür kelimeler kullanılırdı: Ben filancadan işittim ki filanca sahabe Peygamber Efendimizi^{sav} filanca vakitte şunları söylerken duydu veya şunları yaparken gördü... Daha sonra Müslümanlar, aynen bu yolu izleyerek imanlarını tazelemek veya ilim yaymak için söz konusu rivayetleri başkalarına aktarmaya devam ederdi. Böylelikle ravilerin kesintisiz bir zinciri vasıtasıyla, Peygamber Efendimizin^{sav} hadisleri, daha sonraki kuşaklara aktarıldı.

Ravilerin tabakaları

Hadis ravilerinin birçok tabakası vardır. Peygamber Efendimizin^{sav} dilinden bir sözü direk olarak işiten veya yaptıklarını kendi gözleriyle gören ilk Müslüman ravilere sahabe denilir. O sahabeden işitip, rivayeti aktaran kimseye, muhaddislerin (hadis alimleri) terimiyle "tâbi" denilir. Tabi'den işitip aktaran raviye, "tebe-i tabi" denilir. Bundan sonra ravilerin umumi

zinciri başlar. Aynen bunun gibi hafıza, kavrama yeteneği ve dürüstlük bakımından da ravilerin farklı tabakaları vardır.

Meşhur Hadis kitapları

Hadis rivayetleri genel olarak, hicri ikinci asrın ortasından başlayıp üçüncü asrın sonuna kadar bir araya getirilerek yazılı eserler oluşturuldu. Birçok hadis kitapları vardır, ancak bunlardan altı tanesi daha sahih (doğru) ve daha müstenid (güvenilir) kabul edilir. Bu altı kitaba, "Kütüb-ü Sitte" adı verilir. Onlar şunlardır:

Sahih-i Buhari: İmam Muhammed bin İsmail El-Buhari (doğum 194 h- vefat 256 h.) tarafından bir araya getirilmiş hadis kitabı. İmam Buhari'nin bu eseri, bütün hadis kitapları arasında en sahih ve en müstenid olarak kabul edilir. İmam Buhari'nin şahsi mertebesi de bütün hadis alimlerinden üstün kabul edilmiştir. Bundan dolayı Sahih-i Buhari, Allah'ın kitabından sonra en sahih kitap olarak meşhur oldu.

Sahih-i Müslim: İmam Müslim bin El-Haccac El-Nişapuri (doğum 204 h.- vefat 261 h.) tarafından bir araya getirilen hadis kitabıdır. Bu kitap, Kütüb-ü Sitte'nin ikincisidir. Çok güzel ve güvenilir bir eser olarak kabul edilmiştir. Muhaddislerin çoğu, Sahih-i

Buhari ve Sahih-i Müslim'in her ikisine birden Sahiheyn yani en güvenilir iki hadis kitabı derler.

Sünen-i Tirmizi: İmam Ebu İsa Muhammed bin İsa Tirmizi (doğum 209 h.-vefat 279 h.) tarafından derlenmiş hadis kitabıdır. Kendisi İmam Buhari'nin öğrencisi idi. Onun bu eseri de güvenilir kabul edilmiştir.

Sünen Ebu Davud: İmam Ebu Davud Süleyman bin El-Eşhas Secestanî (doğum 202 h.-vefat 275 h.) tarafından derlenmiş hadis kitabıdır. Fıkıh meselelerinin bir araya getirilmesinde İmam Ebu Davud yüksek bir makama sahiptir. Ancak Sünen Tirmizi ve Sünen Ebu Davud arasında, hangisinin makamının daha yüksek olduğu konusunda alimler arasında ihtilaf vardır.

Sünen Nesai: İmam Ahmed bin Şuayb Nesai (doğum 215 h.-vefat 306 h.) tarafından derlenmiş hadis kitabıdır. İmam Nesai de büyük hadis imamlarındandır. Onun kitabı, Kütüb-ü Sitte arasında genel olarak beşinci sırada kabul edilmiştir.

Sünen İbni Mace: İmam Muhammed bin Yezid İbni Mace Kazvinî (doğum 209 h.-vefat 273 h.) tarafından derlenmiş hadis kitabıdır. Kütüb-ü Sitte arasında altıncı sırada kabul edilen, gerçekten güzel bir hadis kitabıdır.

Bu muhaddisler, sahih hadisleri aramak ve onları süzgeçten geçirmek için ömürlerini vakfettiler. Yüzbinlerce hadis arasından seçerek eserlerini meydana getirdiler. Şüphesiz bütün İslam Alemi, bu ümmet büyüklerine içtenlikle şükranlarını sunmalı. Allah-u Teala onlara en güzel şekilde mükafat versin.

Yukardaki altı kitaba ilaveten aşağıdaki iki hadis kitabı da çok meşhurdur.

Muvatta: İmam Malik bin Enes El-Medenî (doğum 95 h.-vefat 179 h.) tarafından derlenmiş hadis kitabıdır. İmam Malik, hadis imamı olmakla beraber fıkıh ilminde de imam kabul edilir. O, Müslümanların çoğunun, fıkıh meselelerinde taklide değer kabul ettiği dört imamdan birisidir. Onun mezhebine göre hareket eden Müslümanlara Malikî denilir. Peygamber Efendimize^{sav} en yakın zamanda doğduğu ve özellikle de Medine’de yetiştiği için İmam Malik çok yüce bir makama sahiptir. Hz. Şah Veliyullah Muhaddis Dehlevî, onun kitabının derecesini kendi görüşüne göre Sahih-i Buhari’den üstün kabul etmiştir. Her ne olursa olsun Muvatta’nın, değerli bir hadis kitabı olduğuna şüphe yoktur.

Müsned Ahmed: İmam Ahmed Bin Hanbel Bağdadî (doğum 164 h.-vefat 242 h.) tarafından derlenmiş hadis kitabıdır. İmam Malik gibi İmam Ahmed Bin Hanbel de hem hadis hem fıkıh ilminde imam olarak

kabul edilir. Onun mezhebine göre hareket eden Müslümanlara Hanbelî denilir. Oğlunun dikkatsizliğinden dolayı onun derlemesine bazı zayıf hadisler de girdi. Yoksa bizzat onun kendi eliyle derlediği hadisler çok kıymetliydi.

Fıkıh ilminin diğer iki imamı, İmam Ebu Hanife (doğum 80 h.-vefat 150 h.) ve İmam Şafi (doğum 105 h.-vefat 204 h.)dir. Fıkıh konusunda İmam Ebu Hanife'yi taklid edenlerin sayısı en fazladır. Ona İmam-ı Azam (en büyük imam) denilir. Fıkıh ilminde onun mertebesi, diğer bütün imamlardan üstün kabul edilmiştir. İmam Ebu Hanife, daha ziyade fıkıh ilminin gelişmesiyle ilgilenmiştir. Ancak İmam Şafi'nin El-Ümm adlı çok meşhur bir hadis derlemesi de vardır.

Hadis Çeşitleri

Muhaddisler hadisleri birkaç kısma ayırmışlardır. Bunların meşhur olanları aşağıdakilerdir.

1- Kavli Hadis: Yani, Peygamber Efendimizin^{sav} mübarek dilinden çıkmış olan kelimeleri içeren hadis. Mesela; Sahabelerden birisi şöyle beyan eder: Peygamber Efendimiz^{sav} filanca vakitte şöyle hitap etti veya filanca kimseyle şu şekilde konuştu veya filancaya şöyle şöyle emretti vesair.

2- Fiilî hadis: Bu hadis, Peygamber Efendimizin^{sav} sözünden değil yaptıklarından bahseder. Mesela, Peygamber Efendimiz^{sav} filanca vakitte şu işi yaptı veya filanca dini vecibeyi şu şekilde yerine getirdi, vesaire.

3- Takrirî hadis: Bu hadis, Peygamber Efendimizin^{sav} bizzat söylediği sözlerden veya yaptıklarından bahsetmez. Ancak bu hadis, Peygamber Efendimizin^{sav} önünde birisinin bir iş yaptığından veya bir şeyler söylediğinden bahseder ve Peygamber Efendimizin^{sav} ise onu bu işten veya söylediği sözden menetmediğini anlatır. Arapçada takririn manası bir şeyi karara bağlamaktır. Bundan dolayı takrirî hadisten kastedilen, Peygamber Efendimizin^{sav} bir sahabeyi bir şeyler yaparken gördüğünde veya onun bir sözünü duyduğunda onu doğru kabul ederek, ona hiç itiraz etmeyerek onay vermesidir.

4- Kutsî Hadis: Bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} Allah'ın bir sözünü veya yaptığını beyan eder. Mesela şöyle der: Allah bana şunları buyurdu ve söylediği şeyler Kuran vahyi dışındadır.

5- Merfu Hadis: Bu hadisin ravilerinin zinciri Peygamber Efendimize^{sav} kadar ulaşır ve söz, direk Peygamber Efendimize^{sav} isnat edilir. Yani o, filanca vakitte şunları buyurdu gibi.

6- **Mevkuf Hadis:** Bu hadis Peygamber Efendimize^{sav} kadar ulaşmayıp, bir sahabeye kadar ulaşır. Ancak hadisin şekli ve sahabenin anlatım tarzından onun bu hadisi Peygamber Efendimizden^{sav} işittiği anlaşılır.

7- **Muttasil Hadis:** Bu hadiste ravilerin zinciri tam bir tertip ve düzen ile beyan edilmiştir ve hiçbir ravi atlanmamıştır.

8-**Munkati’ Hadis:** Bu hadisin ravilerinden herhangi birisi atlanılmış olduğu için munkati’ hadis denmiştir.

9- **Sahih Hadis:** Bu hadisin bütün ravileri, hafızaları, kavrayışları ve dürüstlükleri açısından güvenilir olduğu için sahih hadis denir. Aslında bakılacak olursa bir ravinin güvenilir olması için bu üç vafın onda bulunması gerekir.

10- **Zayıf Hadis:** Bu hadisin ravilerinden birisi hafıza, kavrayış veya dürüstlük açısından güvenilir olmadığından buna zayıf hadis denir. Bir hadisin ravilerinin bir tanesi dahi güvenilir değilse, diğer bütün raviler güvenilir olmasına rağmen, böyle bir hadise zayıf hadis denecektir.

11- **Mevzû Hadis:** Bir hadisin birileri tarafından uydurulmuş olduğu ispatlanırsa ona mevzu hadis denilir.

12- **Eser:** Bunun çoğulu âsâr'dır. Eser, sadece sahabenin sözünü içeren rivayete denilir. Bu rivayette Peygamber Efendimize^{sav} hiçbir şey isnat edilmez. Bundan, eserin aslında hadis çeşitlerinden biri olmayıp ayrı bir kategori olduğu açıktır. Ancak hadis kitaplarında genellikle âsâr bulunduğundan, halk her ikisi (hadis ve eser) arasındaki ayrımı fark edemez.

Hadis ve Sünnet arasındaki fark

Genel olarak insanlar hadis ve sünnet arasında bir fark görmezler. Ancak bunların her ikisi birbirinden farklıdır. Hadis, Peygamber Efendimizin^{sav} yaptıklarının veya sözlerinin, ravilerin rivayeti ile nesilden nesile sözlü olarak aktarılması ve daha sonra yüz, yüz elli veya iki yüz, iki yüz elli sene sonra bunların insanlardan toplanarak kitap haline getirilmesidir. Ancak buna mukabil sünnet, sözlü bir rivayet değil, tersine Peygamber Efendimizin^{sav} dini emirleri uygularken yaptığı uygulamalı davranışlarıdır ve kendi gözetiminde ashabın bunu yapmasını sağlamasıdır. Daha sonra bu fiili davranış ve örnekler sonraki nesillere uygulamalı olarak aktarıldı. Mesela Peygamber Efendimize^{sav} namaz için emir indiğinde, görünürde bu emirlerde kaç vakit namaz kılınacağı, hangi vakitte kılınacağı, hangi namazın kaç rekat olacağı ve her rekatin nasıl eda edileceği gibi tam

ayrıntılar bulunmamakta idi. Bundan dolayı o, Allah'tan aldığı vahyi hafi (gizli vahiy) veya Allah vergisi olan nübüvvet nuru ile ashab-ı kiramın önünde bu emirlerin uygulamalı örneklerini sergiledi ve kendi gözetiminde ashab-ı kiramın bu örneği taklit etmelerini sağladı. Daha sonra ashab-ı kiram, fiili davranışları ile bunu veraset olarak tabiin'e aktardı. Tabiin ise, ashab-ı kiramdan gördüklerini, uygulamalı olarak tebe-i tabiin'e aktardı. Böylelikle bunlar aralıksız olarak, kesintisiz bir zincir şeklinde ileriki nesillere uygulamalı olarak aktarılmış oldu.

Kısacası, sünnet aslında hadisten tamamen farklıdır ve hadise nispetle daha ağır basmakta ve daha sağlamdır. Bundan dolayı bizim inancımıza göre İslam şeriatının temeli, Kuran-ı Kerim ve Sünnet'tir. Çünkü Kuran Allah'ın sözüdür, sünnet ise bu sözlerin uygulamalı açıklamasıdır ki Allah'ın Peygamberi^{sav} yaptıklarıyla bunun anlaşılmasını sağlamıştır. Daha sonra sünnet, Ashab-ı kiramın yaptıklarıyla sonraki nesile ve o nesilden de bir sonraki nesle aktarıldı. Böylelikle bir mumdan başka bir mum tutuşturuldu. Ancak buna mukabil sözlü rivayetlerin toplanmış hali olan hadis (aslında fiilî ve takriri hadisler de sözlü rivayetler ile bize aktarıldı), sadece destekleyici bir şahit hükmündedir. Şüphesiz hadis, göz ardı edilemeyecek kadar güçlü, destekleyici bir şahittir. Ancak o, Kuran ve

sünnet derecesinde değildir. Buna rağmen şüphesiz hadis, son derece yüce, tarihi, ilmi ve manevi hazinedir. Bir hadis, Kuran-ı Kerim'in herhangi bir ayetine veya sahih bir hadise ters düşmediği müddetçe her Müslüman, Kuran'ın "Peygambere itaat edin," emrine tabi olarak ona uymalıdır. Ancak ne üzücüdür ki bugünlerde Müslüman olarak anılan bazı kimseler, bu çok değerli hazinenin önemini azaltma peşindedirler.

Kırk Hadis derlemesi

Bu açıklamalardan sonra, Allah'ın bu aciz kulu, Peygamber Efendimizin^{sav} kırk seçilmiş hadisini derleme saadetine nail olmaktadır. Bu hadisler, meşhur ve güvenilir hadis kitaplarından alınmıştır. Her hadisin altında onun rahatça anlaşılan tercümesi yazıldıktan sonra kısa bir açıklama da yapılmıştır. Eğer Müslüman erkek ve kadınlar bu kırk hadisi hafızasında tutup, onun manalarını zihinlerine yerleştirerek bunları uygularsa ve bunlardan istifade ederse, Allah'ın izniyle onlar için ve yuvaları için bereket, rahmet ve mağfirete vesile olacaktır. Kırk sayısının seçilmesinin birinci nedeni, Kuran-ı Kerim'de bu sayının tamamlayıcı bir alamet olarak beyan edilmesidir. İkinci nedeni ise Peygamber Efendimizin^{sav} bir hadisidir. O, bu hadiste şöyle buyurur: "Her kim benim ümmetimin ıslahı ve hayrı için benden (en az) kırk hadis hafızasında tutarsa, Allah kıyamet gününde onu alim ve fakih olarak haşredecektir ve ben onun için şefaate edeceğim ve onun imanına şahitlik edeceğim."¹

Şimdi ben seçtiğim kırk hadisi sunuyorum. Allah, bunu benim için ve bu derlemeyi okuyanlar için lütuf, rahmet, bereket ve mağfiret vesilesi kılsın. Amin ya Erhamerrahimin.

¹ Beyhaki

1- İmanın şartları

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَ مَلَكَيْتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ

Tercüme

Hız. Ömer Bin Hattab^{ra} Peygamber Efendimiz'in^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Senin Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaderin hayırlısına ve şerlisine inanman imandır." (Müslim)

olarak kâinatın nizamını yürüten ve Allah tarafından yaratılan vesilelerin gözeticileridir. Melekler, Allah ve peygamberleri arasında vahiy de taşırlar.

- 3- Kitaplara iman: İmanın üçüncü şartı Allah tarafından indirilen kitaplara iman etmektir. Onlar vasıtasıyla dünya Allah-u Teâlâ'nın isteğini öğrenmiş olur. Bu kitapların sonuncusu olan Kuran-ı Kerim Kıyamete kadar geçerlidir ve o önceki bütün şeriatları ortadan kaldırmıştır. Çünkü onlar geçici bir dönem ve belli bir millet için gelmişlerdi. Artık kıyamete dek Kuran haricinde hiçbir şeriat yoktur.
- 4- Allah'ın peygamberlerine iman: Peygamberlere belirli zamanlar içerisinde ilahi kitaplar nazil olmuştur. Peygamberler kendi uygulamalarıyla örnek olup Allah'ın isteğini dünyaya göstermişlerdir. Bunlar arasında şeriat getiren son Peygamber Hateme'n Nebiyyin olan Peygamberimiz Hz. Muhammed'dir^{sav}. O, Âdem neslinin efendisi, nebilerin gururu ve peygamberlerin en faziletlisidir.
- 5- Kıyamet gününe iman: Ahiret günü, ölümden sonra gelecektir. O gün insan dünyada işlediği iyi ve kötü amellerinin karşılığını bulacaktır ve o yeni bir hayata başlayacaktır.

- 6- Hayırlı ve şerli kadere iman: Bu kader Allah tarafından dünyada devam etmekte olan kanun şeklinde görülmektedir. Hem dünyadaki tabiat kanunları hem de şariat kanunu Allah tarafından yaratılmıştır. Maddi ve manevi nizamın her ikisini de kuran ve gözetleyen Allah-u Teâlâ'dır. Maddi ve manevi her iki türlü amel için ilke olarak Allah karar vermiştir ki, bir iş şu şekilde işlenirse neticesi iyi çıkacaktır ve amel başka türlü işlenirse neticesi kötü çıkacaktır. Bunun haricinde Allah-u Teâlâ kanunun sahibidir de. Nitekim O, Kendi açıkladığı sünnetine, vaadine, sıfatlarına ve O'nun Zatına ters olmayan işlerde istisna olarak kanununu, peygamberleri ve dostları için özel durumlarda değiştirebilir. Mucizeler zinciri genel olarak bu istisnaî kanundan meydana gelir.

2- İslam'ın Şartları

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنِي الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ . شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَأَقَامُ الصَّلَاةَ وَ آتَاءُ الزَّكَاةَ وَ حَجُّ الْبَيْتِ وَ صَوْمُ رَمَضَانَ (بخاری)

Tercümesi

Abdullah bin Ömer^{ra} şöyle rivayet eder: Peygamber Efendimiz^{sav} buyurdu ki İslam, beş temel üzerine inşa edilmiştir. (1) Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammedin O'nun kulu ve resulü olduğuna şehadet etmek. (2) Namazı ayakta tutmak. (3) Zekat vermek. (4) Beytullah'ı hacetmek. (5) Ramazan orucunu tutmak.²

Açıklama:

Bundan önceki hadiste imanın ne olduğu açıklanmıştır. Bu hadiste ise İslam'ın ne olduğu beyan edilip ikisi arasındaki fark açıklanmıştır. İman, inanç olup, İslam ise amel demektir. Dinin tekamüle ermesi için bunların her ikisi de gereklidir. Allah^{cc} ve Peygambere iman her iki hadiste de vardır. Bunun sebebine gelince birinci hadiste Allah^{cc} ve peygambere iman sadece kalbin kabul etmesi ve dilin onaylaması içindir. İkinci hadiste ise bunların her ikisi amelin temelini teşkil etsin diye beyan edilmiştir. Kısacası bu hadise göre İslam'ın

² Buhari

temelinin ilk şartı Allahın tevhidinde ve Peygamber Efendimizin^{sav} risaletine iman etmektir. Böylece bir Müslümanın her ameli bu mukaddes inanç üzerine kurulur ki Allah^{cc} birdir ve Muhammed^{sav} O'nun tarafından şariat getiren son peygamberdir. Bundan sonra dört fiilî ibadetten bahsedilmiştir.

Bu ibadetlerin birincisi "salat" yani namazdır. Arapçada salatın manası dua, tesbih ve hamdetmektir. Yirmidört saat içinde beş vakit namaz farzdır. Bedensel taharet, yani abdestten sonra, belirlenmiş olan şekilde namaz eda edilir. Sabah namazı fecr-i sadıktan (imsak) sonra ve güneşin doğuşundan öncesine kadar, Öğle namazı, güneşin zevalinde yani öğle vaktinde, İkinci namazı ise güneşin alçaldığı vakitte, akşam namazı güneş battıktan sonra, yatsı namazı da karanlık çökünce eda edilir. Böylelikle gündüzün farklı vakitlerinde ve gecenin her iki kenarında da Allahın zikri, ibadeti ve dualar ile vakit geçirilir. Namazın gayesi, Allah^{cc} ile kişisel bağ kurmak ve O'nun zikrini kalbinde canlı tutmaktır. Namaz vasıtasıyla, büyük ve küçük günahlardan korunulur ve hacetler için münacatta bulunulur. Peygamber Efendimizin^{sav} bir buyruğuna göre, kamil namaz ise Allah'ı^{cc} görür gibi veya en azından Allah'ın gördüğünü bilerek eda edilen namazdır. Namazın vakitlerinde insanın hayatında geçirdiği farklı zamanlara ince atıflarda bulunulmuştur.

Bundan dolayıdır ki gece karanlığı yaklaştığı için gündüzün son dilimindeki namazların arası yakınlaştırılmıştır. Böylelikle insanın yaşı ilerledikçe ahret âlemi için hazırlığın da hızlandırılması gerektiğine işaret edilmiştir. Namaz ibadeti gerçekten maneviyatın canıdır. Bundan dolayı *namaz müminin miracıdır* denmiştir. Peygamber Efendimiz^{sav} gözümün serinliği namazdadır buyururdu. Bu hadis onun namazla olan kişisel ilişkisi ve namaz içindeki sevincini anlatmaktadır.

İslam'daki ikinci fiili ibadet zekattır. Bunun manası bir şeyi temiz kılmak ve artırmaktır. Zekatın önemli gayesi zenginlerin mal mülkünden fakirlerin hakkını alıp onu temiz kılmaktır. Diğer taraftan fakir ve düşkün kimselere yardım edilerek milletin mertebesi yükseltilir ve fertlerinin durumları yükseltilir. Zekat, fazla mal üzerinden alınır. İslam şariatında buna nisap denilir. Zekat, gümüş, altın, bunlarla yapılan takılar, paralar -ki buna kağıt para da dahildir- üzerinden yıllık yüzde iki buçuk olarak hesaplanır. Altın için ayrı bir nisap bulunmaz, tersine gümüş nisabı baz alınır. Altın ve gümüşün fiyatının yükselmesi veya düşmesine bağlı olarak zekat miktarı da yükselir veya düşer. Ticaret malı üzerinden de yıllık yüzde iki buçuk zekat alınır. Tarım arazisi ve bağlardan elde edilen hasat üzerinden, doğal yağmur ile elde edilen hasatlardan onda bir, sunî sulama ile elde edilen hasattan ise yirmide bir zekat alınır. Koyun, keçi söz konusu olunca fazla

ayrıntılara girmeden kırk keçiden yüz yirmi keçiye kadar bir keçi, inek ve mandalar söz konusu olduğunda otuz hayvana karşılık bir dana, her beş deveye mukabil bir keçi, yirmi beş deveye mukabil bir genç deve alınır. Madenler ve defineler üzerinden yüzde yirmi zekat alınır. Zekat ile elde edilen bütün gelir, fakirler ve düşkünlere ilaveten, borç altında olanlara, yolculara, kölelere ve müellefetü'l kulûp (kalpleri ısıdırılmak istenenlere) harcanır. Ayrıca din işleriyle meşgul olanlar ve zekat sisteminde görevli olanlara harcanır. Aynen bunun gibi zekat, milli sermayeyi düzene sokmanın da bir yoludur.

Üçüncü fiili ibadet *hacdır*. Haccın manası mukaddes bir makamdan yola çıkmaktır. İslamî terim olarak manası, Mekke-yi Mükerreme'ye gidip Kabe, Safa ve Merve'yi tavaf etmek, daha sonra Mekke'den yaklaşık on beş kilometre uzaklıkta olan Arafat'ın tarihi meydanında vakfe yapıp dua etmek, dönerken de Müzdelife'de durup dua etmek, en son olarak Mekke'den yaklaşık beş kilometre uzaklıktaki Mina'da kurban kesmektir. Hac ibadeti Zilhicce'nin sekizi, dokuzu ve onunda yapılır. Hac sadece, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in fedakarlığını ve daha sonra Hz. Resulüllah'ın^{sav} başlangıçtaki fedakarlığının mukaddes hatıralarını taşıyan, en mukaddes makamın ziyaret edilmesi demek değildir. Tersine Hac, farklı ülkeler ve milletlere ait Müslümanların birbiriyle görüşmesi, tanışması ve milli meselelerde birbirleriyle fikir alış verişinde bulunmasına eşi benzeri olmayan bir imkan sunmaktadır. Farz olan hac, sadece ömürde bir defadır.

Diğer hadislerden anlaşıldığına göre, sağlığın yerinde olması, gerekli masrafların karşılanması ve yolculuğun emniyetli olması, haccın şartlarındandır.

Dördüncü fiilî ibadet ramazan orucudur. Hasta ve yolcu olmamak şartıyla buluğa ermiş her Müslüman'a ramazan orucu farzdır. Hasta veya yolcu olanlar tutamadıkları ramazan orucunu diğer günlerde tamamlayacaklardır. Oruca Arapçada *savm* denir. Bunun anlamı nefsini frenlemek demektir. Bu ibadet ramazan ayında yerine getirilir, ramazan ise kameri takvime göre her sene farklı mevsimlerde gelir. İmsaktan önce sahur yapılır ve güneşin batışına kadar yemek, içmek ve cinsî münasebetten uzak durulur. Böylelikle ramazanda Müslümanlar tarafından, hal dili ile kendilerinin ve nesillerinin kurban edilişinin örneği sunulur. Oruç bir yandan nefsi tertemiz kılıp insanı zorluklara alıştıtırırken diğer taraftan fakirlerin yoksulluklarını hissetmeyi sağlar. Müminlerde fedakarlık ruhunu güçlendirir. Oruç gerçekten çok bereketli ibadettir.

3- Resulullah'a^{sav} bahşedilen beş fazilet

عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعثَ إِلَيَّ النَّاسُ عَامَّةً

Tercüme

Hazreti Cabir^{ra} Resulullah'ın^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Benden önce hiçbir peygambere bahşedilmeyen beş fazilet, bana bahşedilmiştir:

Bir aylık mesafeden (düşmanın kalbine düşen) heybet ile desteklendim.

Bütün yeryüzü benim için tertemiz ve mescit kılındı.

Benden öncekilere helal kılınmamış olmasına rağmen, savaşı ganimetleri bana helal kılındı.

Bana, şefaati etme şerefi bahşedildi.

Önceki peygamberler belirli bir kavim için gönderilmişti, ben ise tüm insanlık için gönderildim."
(Buhari)

Açıklama

Bu hadiste, Peygamberimizi^{sav} diğer peygamberlerden imtiyazlı kılan beş özellikten bahsedilmiştir. Bu

özellikler onun en üstün şanının ve Allah'ın^{cc} onun üzerinde bulunan olağanüstü şefkatinin delilidir.

Ona bahşedilen ilk fazilet, bir aylık yolculuk mesafesinden hissedilen bir İlahi heybet ile onun desteklenmiş olmasıdır. İslam tarihi, Peygamber Efendimizi^{sav} görünürde güçsüz ve gösterişsiz yaşam tarzına rağmen, düşmanın onun önünde, Allah^{cc} tarafından ona bağışlanan heybetinden dolayı korkudan nasıl titrediğinin güçlü bir şahididir. Birçok kereler düşman Medine'ye saldırmayı planladığında, Resulullah^{sav} küçük bir grup sahabe ile düşmana karşı koymak üzere harekete geçmiş, düşman da onun geldiğini duyar duymaz kaçmıştır. Yine Resulullah^{sav} o devrin en büyük imparatoru Roma Kayser'ine mektup yazarak, onu İslam'a davet etmiştir. Kayser onun hakkında bilgi aldıktan sonra şöyle demiştir: "Onun yanına varacağımı bilsem yanında olup ayaklarını yıkamayı kendime saadet bilirdim."

Resulullah'a^{sav} bahşedilen ikinci fazilet ise, bütün yeryüzünün onun için mescit kılınmış olmasıdır. Bunun sonucu olarak bir Müslüman namaz vakti geldiği zaman, diğer dinlerde olduğu gibi ibadet için belirli bir yere gerek duymadan, namazını istediği yerde kılabilir. Müslümanların geniş kapsamlı programında kolaylık sağlanması için bu gerekiyordu. Aynen bunun gibi yeryüzü de onun için temizlik vesilesi kılındı. Mesela

suyun bulunmadığı durumlarda, bir Müslüman temiz toprağa dokunarak teyemmüm etmek suretiyle namaz kılabilir. Bu su ve toprağın birleşimi, Kuran'da yer alan ifadeye göre, Âdem'in yumuşak topraktan yaratılması ile de uyumlu bir durumdur.

Ona bahşedilen üçüncü fazilet, önceki dinlerin şeriatlarında savaş ganimetlerinin yakılmasına karşın, İslam şeriatı gereği, ele geçirilen savaş ganimetlerinin Resulullah'a^{sav} helal kılınmış olmasıdır. Bunun altında yatan hikmet, öncelikle milletlerin mal varlığının gereksiz olarak heba edilmesini önlemektir. İkinci hikmet ise, zalimlere ders vermektir. Buna göre eğer zalimler başka milletlere saldırmaktan vazgeçmezlerse, onların mal varlıkları ellerinden alınarak mazlumlara dağıtılacaktır. Üçüncü hikmet ise, İslam'da savunmak amacıyla yapılan savaşlarda, Müslümanlar arasında zayıf olanlara güç kaynakları yaratılmasıdır.

Resulullah'a^{sav} bahşedilen dördüncü ayrıcalık, ona şefaet gibi en yüksek makamın bağışlanmasıdır. Şefaatin sözcük anlamı, eş veya benzer olmaktır. Terim olarak bundan kastedilen herhangi bir dua olmayıp, Allah'ın^{cc} sevgili bir kuluna verilen özel bir makamdır. Bu makamda bulunan Allah'a^{cc} yakın olan bir insan, bir taraftan Allah^{cc} ile olan ilişkisi, diğer taraftan ise kullarla olan ilişkisinden dolayı Allah^{cc} indinde ricada bulunma hakkına sahip olur. Bu ricanın anlamı şöyledir: "Ey Rabbim, Seninle olan özel ilişkiyi vesile kılarak Senin mahlûkatın için veya onlardan filanca için

kalbimin üzüntüsünü Senin Huzuruna takdim ederek, bu aciz kullarına merhamet etmen ve bağışlanmaları için ricada bulunuyorum.” Bununla ilgili olarak Resulullah^{sav} başka bir hadiste şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde insanlar son derece korku ve ızdırap içinde olacaklar ve her taraftan umutlarını keserek bana gelecekler. Ben de onlar için Allah^{cc} indinde şefaatta bulunacağım ve benim şefaatim kabul edilecek.”

Resulullah'ın^{sav} beşinci fazileti ise, geçmiş peygamberler belli bir millete belirli bir zaman için gönderilmiş oldukları halde, onun tüm dünya, tüm insanlık ve tüm zamanlar için gönderilmiş olmasıdır. Bu, gerçekten büyük bir özellik ve ayrıcalıktır. Bundan dolayı Allah'ın^{cc} Peygamber Efendimize^{sav} vermiş olduğu görev, her kavmi, her yeri ve her devri kapsamaktadır. O, Allah'ın^{cc} sıfatlarının en mükemmel mazharıdır. Başka bir ifade ile nasıl Allah^{cc} bütün âlemler için tek ise, o da bütün insanlık için tek bir peygamberdir.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ

(Ey Allah'ım! Muhammed'e Salat-ü Selam gönder.)

4- Peygamber Efendimiz^{sav} şeriat getiren son peygamberdir

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي أَخِيرُ الْأَنْبِيَاءِ
وَأَنَا مَسْجِدِي هَذَا أَخِيرُ الْمَسَاجِدِ

Tercüme

Ebu Hüreyre Peygamber Efendimizin^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet eder: Ben peygamberlerin sonuncusuyum ve benim bu camim (Medine'deki Mescid-i Nebevi) camilerin sonuncusudur. (Müslim)

Açıklama

Bu hikmet dolu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} kendisinin peygamberlerin sonuncusu olduğunu ve ondan sonra, onun peygamberliğini ortadan kaldıracak ve onunla karşı karşıya gelecek, yeni bir devir başlatacak olan hiç kimsenin gelemeyeceğini bildirmektedir. Bunun tersine kim gelirse gelsin onun ümmetinden onun öğrencisi olduğundan ve şeriatına tabi olduğundan dolayı onun peygamberlik devresinin dışından değil içinden sayılacaktır. Bu hikmet dolu konuya açıklık getirmek için Peygamber Efendimiz^{sav} "benim bu camim camilerin sonuncusudur," buyurmuştur. Bu ifade kesinlikle, gelecekte dünyada hiçbir caminin inşaa edilemeyeceği manasına gelmediği gibi tarihte geçen olaylar da bu manayı

desteklememektedir. Tersine bu hadisin anlamı, Resulüllah'ın^{sav} camisine muhalif olan hiçbir caminin yapılamayacağı ve yapılacak olan her caminin Peygamberimizin^{sav} camisine tabi, onun kopyası ve gölgesi olacaktır.

Aynı şekilde bu hadiste geçen "ben peygamberlerin sonuncusuyum," ifadesi de aynı manayı taşımaktadır. Yani, gelecekte Peygamber Efendimizin^{sav} manevi kölesi olmayan, kendi zatında bağımsız, onun peygamberliğine rakip olan ve onun dinini ortadan kaldırıp yeni bir din getiren hiçbir peygamber gelemeyecektir. Tersine her ne zaman birisi gelirse, Peygamber Efendimize^{sav} tabi, onun hizmetçisi, öğrencisi, gölgesi ve sanki onun vücudunun bir parçası olarak gelecektir. Bu ince ve derin hikmet, Kuran-ı Kerim'in bir ayetinde Peygamber Efendimize^{sav} "Hatemünnebiyyin" (yani Peygamberlerin mührü) ismi ile hitap edilerek beyan edilmiştir. Eğer Peygamber Efendimizin^{sav} Medine'deki camisinden sonra Müslüman ülkelerde inşa edilen milyonlarca camiye rağmen "benim bu camim, camilerin sonuncusudur," hadisinin anlamına ters düşmüyorsa, o zaman Peygamber Efendimizin^{sav} ümmetinden ona tabi olan bir hizmetçi ve öğrencisinin, Peygamberimize^{sav} olan itaatinden dolayı, onun köleliğine girmek suretiyle nübüvvet makamına nail olması, "ben peygamberlerin

sonuncusuyum,” hadisinin manasına nasıl aykırı olabilir? Bu hadisin anlamı kesinlikle, Peygamber Efendimizin^{sav} şariat getiren peygamberlerin sonuncusu olduğudur. Kendisinden sonra onun köleliğinden kendini azat sayan, onun dininin dışına çıkan hiç kimse gelemmez. Ve onun bu camisi, camilerin sonuncusudur ki bu camiye rakip olan hiçbir cami inşa edilemez. Dikkat edecek olursak Peygamber Efendimizin^{sav} yüce şanı, gelmiş geçmiş manevi nimetlerin kapısını kapatmakta değil, tersine öteden beri ayrı ayrı akan bütün derelerin onun vücudunda toplanıp, geniş bir nehir olarak akmasındadır.

İslam'ın ileri gelen âlimleri ve devrin büyük müceddidleri işte bu ince hikmet ile bu konuyu açıklamışlardır. Sufilerin reisi Muhyuddin İbni Arabi (560-638 H.) şöyle der:

فإن النبوة التي انقطعت بوجود رسول الله ﷺ إنما هي نبوة التشريع.

"Hz. Resulüllah'ın^{sav} kişiliğinde sona ermiş olan, sadece şariat getiren peygamberliktir.³

Büyük bir imam olarak kabul edilen Hz.İmam Abdülvehhab Eşş'arani şöyle der:

³ Futuhât-ı Mekkiye, cilt 2, sayfa 3

"اعلم أن النبوة لم ترتفع مطلقا بعد محمد ﷺ، وإنما ارتفع نبوة التشريع فقط." (اليواقيت والجواهر، ج ٢ ص ٣٥)

"Biliniz ki mutlak manada peygamberlik sona ermemiştir. Sona ermiş olan yalnızca şariat getiren peygamberliktir." ⁴

İslam müceddidleri arasında son derece mümtaz bir yere sahip olan Hz. Şeyh Ahmed Sirhindi, İmam Rabbani (öl.h.1034) şöyle der:

حصول كالات نبوت مراتبا على ما بطريق تبعية ووراثة بعد از بعثت ختم
الرسول عليه وعلى جميع الانبياء والرسول الصلوات والتحيات منافي خاتمية
او نيست عليه وعلى آله الصلوة والسلام فلا تكن من المسترئين

"Hz. Hatmürrüsül Muhammed-i Mustafa'nın^{sav} peygamber olarak ortaya çıkmasından sonra, kendisine tâbi olanların, tâbi olmak yoluyla yahut varis olarak, peygamberlik kemalâtını elde etmeleri, Hz.Resulüllah'ın "Hatem" oluşuna aykırı değildir, onun için ey muhatap! Sen şüphe içinde olanlardan olma." ⁵

İlim ve fazileti ve yüksek mertebesi ile tanınan Hz. Şah Veliyullah Muhaddes Dehlevi (H.1114-1176) şöyle der:

⁴ Elyavakit velcevahir; c.1; s.24

⁵ Mektubat; c. 1, Mektup No.301;

"وختم به النبيون أي لا يوجد من يأمره الله سبحانه بالتشريع على الناس." (التفهيمات الإلهية، ج ٢ ص ٨٥)

"Peygamber Efendimizin^{sav} şahsında peygamberliğin sona ermesinin manası şudur: "Kendisinden sonra Allah yeni bir şeriat ile hiç kimseyi göndermeyecektir"

6

Yakın tarihimizde büyük bir âlim geçmiştir. Onun kurduğu Daru'l Ulum Devband isimdeki medrese Hindistan'da büyük bir üne sahiptir. Mevlana Muhammed Kasım Nanotavi (H. 1248-1297) isimli bu zat şöyle der:

"Alelade insanların düşüncesine göre Resulüllah'ın "Hatem" oluşunun anlamı şudur ki onun zamanı geçmiş peygamberlerin zamanlarına nazaran daha sonradır ve o, en son peygamberdir. Ancak bilgili kimseler, zaman bakımından önce yahut sonra olmasında hiçbir fazilet ve üstünlük bulunmadığını iyi bilirler. Bu durumda Yüce Rabbimizin Resulüllah'ı methederek: "O Allah'ın Resulü ve Hatemünnebiyyindir"⁷ buyurması nasıl doğru olabilir? Yalnız eğer bu ifadeyi meth kabul etmezsek ve bu ayete meth ayeti demezsek o zaman elbette "Hatemiyet"in anlamı" zaman bakımından son olmak"

⁶ Tefhimat-i İlâhiye; s. 53

⁷ Ahzap suresi; a.41

şeklinde doğru olabilir. Fakat ben İslam ehlinde hiçbirisinin bu açıklamaya tahammül edemeyeceğini iyi bilirim.”⁸

“Eğer, Peygamber Efendimiz’den^{sav} sonra bir peygamberin doğması farzedilse bile yine de onun hatemiyet makamı hiç eksilmeyecektir.”⁹

Kısacası, Peygamber Efendimizin^{sav} şahsında peygamberliğin kemale ermesi ve daimi şeriatın ona inmesi, ondan sonra gelecek olanın her açıdan ona muhtaç olması ve onun köleliğine girdikten sonra Peygamberin^{sav} tasdik mührü ile nübüvvet nimetinin varisi kılınacağı görüşü ve inancı, şüphesiz doğru bir inanıştır. Keşke insanoğlu bu ince ve latif hikmeti anlayabilse.

⁸ Tahzirünnas; s. 4-5

⁹ Tahzirünnas; s. 34

5- Ameller niyetlere göredir

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ
إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى

Tercüme

Ömer bin Hattab^{ra} Peygamber Efendimiz'i^{sav} şunları söylerken duydum, der: "Ameller niyetlere göredir ve herkes niyetine göre karşılık alacaktır."

Açıklama

Bu hikmet dolu hadis, insan amellerinin felsefesinin temel bir prensibini aydınlatmaktadır. Görünürde hayırlı sayılan davranışlar çeşit çeşittir. Bazı işler sadece adet gereği yapılır, bazı işler başkalarını taklit ederek yapılır ve bazıları ise riyakarlık neticesinde meydana gelir. Ancak bizim Peygamberimiz^{sav} bu şekilde yapılan işlerin hepsinin Allah'ın^{cc} terazisinde değersiz ve boş olduğunu anlatmaktadır. Doğru olan davranış, kalben samimiyet ve ihlaslı niyet ile yapılan amellerdir. İşte bu amel Allah^{cc} indinde gerçek mükafatı hak eder. Aslında insanın kalbi, dili, eli, ayağı gibi uzuvlarının hepsi bir amelin meydana gelmesinde eşit derecede ortak olmadıkları müddetçe amelin bir değeri yoktur. Kalpte samimî niyet, dilin bu niyeti tasdik etmesi, el ve ayakların bu niyete fiilen şahitlik etmesi halinde, bir amel kabul edilmeye değerdir. Kalbinde samimi niyet

taşımayan münafıktır. Dili, bu samimi niyeti onaylamayan korkaktır. Eli ve ayağı ifade ettiği niyete uymayan kötü amellidir. Kısacası samimi niyet taşıyan amel, gerçek ameldir. Tertemiz niyetle insan, görünürde dünyevî olan amelleri dahi en güzel dinî amellere çevirebilir. Nitekim Peygamber Efendimiz^{sav}, "bir erkek, Allah^{cc} onu eşinin nafakasından sorumlu tuttuğunu düşünerek zevcesinin ağzına lokma verirse bu davranışı Allah^{cc} indinde iyilik sayılacaktır," buyurmaktadır. Ne yazıktır ki dünyada yüz binlerce insan sadece adet gereği namaz kılmakta, yüz binlerce insan çevredekiler oruç tuttuğu için oruç tutmakta ve yüz binlerce insan sadece hacı denilmek ve iyilerden sayılmak ve böylece ticaretini geliştirmek için hacca gitmektedir. Peygamber Efendimiz'in^{sav} bu hadisi, bu tür amellerin hepsinin batıl olduğunu açıklamaktadır. Bir batıl amel ne kadar iyi görülürse görülsün Allah^{cc} indinde onun bir ecri yoktur. Şüphesiz gerçek amel ancak içinde samimi niyet bulunan ameldir. Ve amelin mükafatı niyete göredir.

6- Allah'ın baktığı kalplerdir

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَآمَوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

Tercüme

Ebu Hüreyre^{ra} Resulullah'ın^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet eder: Allah'ın baktığı sizin şekliniz ve mal mülkünüz değil, tersine kalpleriniz ve amellerinizdir.¹⁰

Açıklama

Peygamber Efendimiz^{sav} bu hadiste, Allah'ın nimeti olmasına rağmen bazen kadın ve erkeklerde büyük bir fitneye sebep olan iki şeyden bahsetmiştir. Bunların birincisi, genel olarak kadınlarda fitneye sebep olan fiziksel güzelliğidir. İkincisi de genel olarak erkekleri fitneye düşüren mal mülktür. Bunların her ikisini örnek olarak göz önünde bulundurmak suretiyle, Peygamber Efendimiz^{sav} bize şunu anlatmak ister: Şüphesiz bunların her ikisi Allah'ın nimetidir. Ancak Müslümanlar dikkatli olmalı, çünkü Allah bir insanın değerini ölçerken kadınların güzelliğine ve erkeklerin mal mülküne bakmaz. Tersine, insanın duygularının ve düşüncelerinin kaynağı olan kalbine ve zihnine bakar. Bundan sonra O, bu duygular ve düşünceler neticesinde meydana gelen amellere bakar.

¹⁰ Müslim

Bu hadiste kalp kelimesi kullanılmıştır. Bundan kalp ve zihin her ikisi kastedilmiştir. İngilizcede bunlara heart ve mind denilir. Çünkü kalp bir sistemi yürüten merkezdir. Kalp ve zihin her ikisi kendi dairesi içinde vücut sistemimizin merkezidir. Zihin zahiri hislerin merkezi iken, kalp manevi duyguların merkezidir. Peygamber Efendimiz^{sav} bu hadiste kalp ve amel kelimelerini kullanarak şuna işaret ediyor: Şüphesiz fiziksel güzellik ve dünyevî zenginlik Allah'ın nimetleridir ve insan onların değerini bilmeli. Ancak, Allah'ın baktığı, insanın kalbi ve amelleridir. Nitekim her Müslüman güzelliği ile, zenginliği ile ve diğer dünyevi nimetler ile övüneceği yerde kalbini, zihnini ve amellerini düzeltmeye çalışmalı.

Peygamber Efendimiz^{sav} Allah'ın baktığı insanın kalbi ve amelleridir, buyurmuştur. Bundan kastedilen, bunların sadece kıyamet gününde tartıda önemli olacağı, değildir. Tersine Peygamber Efendimiz^{sav} bu dünyada da gerçek ağırlığa ve değere sahip olanın, kalbin duyguları, beynin hisleri ve insanın amelleri olduğuna işaret etmektedir. Bir millet bu nimete nail olunca, yani kalbi zihni ve vücudun bütün uzuvları, doğru yollar üzerinde yürümeye başlayınca, onun ilerlemesine ve nimetlere nail olmasına hiçbir güç engel olamaz.

7- Allah yolunda çaba sarf eden ile yerinde oturan Müslüman eşit olamaz

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَصَامَ رَمَضَانَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ جَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ جَلَسَ فِي رَوْضَةٍ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا قَالُوا أَفَلَا تُبَشِّرُ النَّاسَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ أَعَدَّهَا اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا بَيْنَ الدَّرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَلَسَّوْهُ الْفَرْدُوسَ فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الْجَنَّةِ وَ أَعْلَى الْجَنَّةِ وَ فَوْقَهَا عَرْشُ الرَّحْمَنِ وَ مِنْهَا يَتَفَجَّرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ

Tercüme

Ebu Hüreyre^{ra} Peygamber Efendimizin^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet eder: Allah ve Peygamberine iman edip, namaz kılan ve ramazan orucu tutanı, ister Allah yolunda cihad etsin ister doğduğu evin bahçesinde otursun, cennete göndermeyi Allah Kendine farz etmiştir. Ashab-ı Kiram; Ey Allah'ın Resulü! Biz insanlara bu müjdeyi verelim mi diye sorunca, Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Cennette sadece Allah yolunda cihad edenler için Allah'ın hazırladığı yüz derece vardır ki her derece arasında gökyüzü ile yeryüzü arasındaki kadar fark vardır. Ey Müslümanlar! Allah'tan cennet dilediğinizde O'ndan Firdevs'i isteyin. Firdevs cennetin ortası ve en

yüce makamıdır. Onun üstünde Rahman'ın^{cc} arşı vardır ve cennetin nehirleri oradan akar. ¹¹

Açıklama

Ben hadis seçimindeki prensibimi bozarak burada bu uzun hadisi aldım. Çünkü bu hadis bize birçok önemli, faydalı konulardan ve ilkelerden bahsetmektedir. Mesela;

- 1- Cennet sadece bir dereceden ibaret değildir, onun birçok dereceleri vardır. Bunlardan en yücesi cennet nehirlerinin kaynağı olan Firdevs'tir.
- 2- Cennette mücahid Müslümanların en alt derecesi ile, evinde oturan Müslümanların derecesi arasında gök ile yeryüzü arasındaki kadar fark olacaktır.
- 3- Bir Müslüman ancak mücahidlerin derecesini elde etmeye çalışmalı. Hatta mücahitlerin dereceleri arasından da en yüce olan Firdevs'i hedeflemeli.
- 4- Cennetin farklı dereceleri Allah'a olan yakınlık açısındanadır. Bundan dolayı cennetin en yüce derecesi Arş'a yakın olandır.
- 5- Cennetin nimetleri maddi değil, aksine manevidir. Onların ölçüsü Allah'a olan yakınlıktır. Bu dünyada bir amel işlerken ruh ve beden ortak hareket ettiği için, cennet nimetlerinden de her ikisi faydalanacaktır.

¹¹ Buhari

Ancak cennette beden de manevi bir şekil alacaktır. Oradaki nimetler manevi olduğu için, manevi âlemin ölçülerine göre tertemiz olacaktır.

Bu hadisin bize aktardıklarından anlaşılan, Peygamber Efendimizin^{sav} bizi bir hedefe ulaştırmak istediğidir. O, Müslümanların hedefinin ve idealinin en yüce mertebede olmasını ister. Şüphesiz, evinde oturup namazını ve orucunu ihlaslı bir niyetle tamamlayan bir Müslüman kurtuluşu elde edebilir.¹² Ancak o, Allah'ın özel yakınlığına vesile olan yüce ödüllere nail olamaz. Bundan dolayı ilerlemek isteyen müminlerin oturmayı terk edip mücahid gibi yaşamaları gerekir. Yapmaları gereken Allah'ın dini ve Peygamberinin ümmeti için gece gündüz çaba sarf etmeleridir. Dininin etkisi ve faydası sadece kendi şahsına sınırlı olan evinde oturan bir Müslüman, kendini sadece yüce nimetlerden mahrum ettiği gibi, çukurun kenarında durduğu için her an tehlike içindedir. En ufak bir tökezlenmesi onu necat makamından düşürüp azaba yakalanmasına sebep olabilir. Ancak Allah yolunda çaba sarf eden mücahid bir Müslüman, imkan dâhilindeki bu tehlikelerden uzaktır.

¹² Bu hadiste hac ve zekattan bahsedilmemesinin sebebi bunların her ikisinin her Müslümanı kapsamayıp, sadece gücü yeten zenginlere farz olduğundandır.

Allah yolunda mücahid olmanın yoluna gelince, Allah yolunda cihadın onlarca şekli olmasına rağmen Kuran-ı Kerim iki şeyden önemle bahsetmektedir.

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً

“Mallarıyla ve canlarıyla cihad edenleri Allah, oturanlardan derece bakımından faziletli kılmıştır.” Bu ayetten anlaşılanlara göre cihadın en makbulü mal ve can ile yapılandır. Mal ile yapılan cihada gelince, İslam’ın yayılışı, ilerlemesi, gelişmesi ve kökleşmesi için gönül sevgisiyle, birbiriyle yarışarak malî fedakârlıkta bulunmaktır. Can ile cihada gelince, insanın vaktini elinden geldiğince din hizmeti, yani tebliğ ve eğitime harcamasıdır. Ve gerektiğinde canını feda etmekten de çekinmemesidir. Herkim bu iki cihada gönül sevgisiyle iştirak ederse o, Allah indinde bir mücahid için mukadder kılınmış olan o yüce nimetlere hak kazanır. Ancak evde oturup namazını orucunu tamamlayan bir Müslüman, bağışlanmaktan daha fazlasını umut edemez.

Peygamber Efendimizin^{sav} bize olan şefkatine bir bakın! O, son derece merhametli bir baba gibi şöyle nasihat etmektedir: “şüphesiz namaz ve oruç ile necat bulup, azaptan kurtulacaksınız, ancak siz hayal dünyasını bununla sınırlandırmayıp mücahid için mukadder kılınan ödüllere nail olmak için çaba

sarfedin. Çünkü bunlar olmaksızın bir milletin adımı ileriye ve yükseğe kalkmaz. Tersine böyle bir milletin hayatı hep tehlikededir.”

Bu açıdan birinci derecedeki sorumluluk anne baba ve öğretmenlere aittir. Onlar çocuklara çocukluğundan itibaren mücahid ruhunu yerleştirmeli ve bunun sonucunda o çocuklar hiçbir şekilde yerlerinde oturarak hayatlarını geçirmeye razı olmamalıdır.

8- Hoş olmayan bir şey gördüğünüzde ıslah etmeye çalışın

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ (مسلم)

Tercüme

Ebu Said^{ra} şöyle der: Ben Resulullah'ı^{sav} şöyle buyururken işittim: Aranızdan her kim ahlak veya dine ters olan bir şey görürse onu eliyle değiştirmeli, buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltmeye çalışmalı, eğer buna da gücü yetmiyorsa en azından kalbinde onu kötü bilerek (dua ile) ıslaha çalışmalı ve en zayıf iman da işte budur.

Açıklama

Bundan önceki hadiste Allah yolunda cihad için teşvikte bulunulmuş ve gerçek müminin her an malı ile ve canı ile nasıl cihadda olması gerektiği anlatılmıştır. Bu hadiste ise birçok cihad sahası arasından bir tek saha ile ilgili cihad yolu öğretilmiştir. Bu saha, milli, ailevi ve kişisel ıslah ile ilgilidir. Peygamber Efendimiz^{sav} buyurmaktadır ki birçok dini ve ahlaki

kötülüklerin yayılmasının nedeni, insanların onları gördükleri halde sessiz kalmaları ve ıslahı için hiçbir kavî (sözlü) veya amelî adım atmamalarıdır. Böylelikle kötülüğün dairesi gitgide genişler, çünkü bir kişinin kötü örneğinden onlarca kişi kötülüğe düşer. Hatta insanların içinde kötülüğün korkusu da gitgide azalır.

Herkesin bildiği gibi kanunî yollara ilaveten toplumdan kötülüğü yok etmenin iki büyük yolu vardır. Birincisi, salih ve temiz insanların gözetimi ve nasihatidir ki birçok zayıf mizaçlıların ayaklarının kaymamasına vesile olur. İkincisi kötülüğün heybeti ve korkudur ki bu, toplumun genel tutumu neticesinde meydana gelir. Bu da sayısız insanı kötülük işlemekten alıkoyar. Mesela bir çocuk kötü sohbete müptela olarak bozulmaya başladığında anne-babası veya başka bir salih insanın vaktinde ve zamanında gözetimi ve nasihati, o çocuğu düşmek üzereyken kurtarır. Veya birisinin içi belli bir kötülüğe meyletmeye başlar ancak toplumun tepkisi ve adının kötüye çıkma korkusu, bu meylin yayılmasını engeller. Aynen bunun gibi amelî gözetim veya sözlü nasihat olmasa dahi salih insanların sessiz duaları da ailelerin ve milletlerin ıslahında büyük rol oynar. İşte bu hadiste Peygamber

Efendimiz^{sav} ıslahın bu üç yolunu harekete geçirerek Müslümanlar içinde kötülük yollarını kapatmayı ve iyilik yollarını açmayı hedeflemiştir. Dünyada birçok insan öylesine tembel, gafil ve umursamazdır ki gözlerinin önünde yakınları, dostları, komşuları açıkça ahlak ve dine aykırı davranmalarına rağmen, parmaklarını bile kıpırdatmazlar. Onlar “yakınlarımızın kalbini neden incitelim, başkalarıyla ilişkilerimizi neden bozalım, başkalarının kişisel ahlakından bize ne,” diye düşünürler ve tamamen umursamaz davranırlar. Kötülük gözlerinin önünde kök salar, filizlenip fidan olur hatta koca bir ağaç halini alır. Ancak onların umurunda dahi olmaz. Onlar bilmezler ki bugün komşularının evindeki yangın yarın genişleyip onların yuvalarını da yakacaktır.

Peygamber Efendimiz^{sav} ileri derecedeki hikmet ve basireti ile buyurmuştur ki etrafınızda kötülük ve günah ateşini gördüğünüz halde seyirci kalmayın. Tersine ilk olarak komşunuzun yuvasını ve daha sonra kendi yuvanızı bu ateşten koruyun. O, bu tebliğ ve terbiyat ile ilgili çabayı üç dereceye ayırmıştır.

1) Gücü yetiyorsa insan kötülüğe eliyle engel olmalı.

- 2) Eliyle engel olma gücü yoksa dili ile nasihat ederek kötülüğü durdurmaya çalışmalı
- 3) Buna da gücü yetmiyorsa kalben (içtenlikle dua ederek) onu durdurmaya çalışmalı.

Burada kötülüğü eliyle engellemenin manası, yabancı ve ilgisi olmayan insanlara karşı kılıç çekmek ve onları zorlamak demek değildir. Tersine burada kastedilen, her kim bulunduğu makam itibariyle eliyle kötülüğü engelleme gücüne sahipse bu görev ona aittir. Mesela anne baba çocuğun yanlış bir yola saptığını görürse, üst makamdaki bir yetkili emri altındakini veya efendi hizmetçisinin kötülüğe saptığını görürse yetkisi dahilinde bu kötülüğü engellemekle sorumludur. Diliyle “kötülüğün engellenmesinden” kastedilen nasihatte bulunmak ve gerektiğinde münasip bir şekilde uyarmaktır. Kalbi ile ıslah etmekten kastedilen sadece sessiz kalmak ve kalben kötülükten hoşlanmamak demek değildir. Çünkü Peygamber Efendimiz^{sav} “kalbi ile değiştirmek veya engellemek” ifadesini kullanmıştır. Ve bu gaye sadece kalben hoşlanmamak ile elde edilemez. Bu sebepten dolayı kalbi ile engellemekten kastedilen kalpten içtenlikle edilen dualardır. Ki onlar ıslah etmenin denenmiş bir

yoludur. Burada Peygamber Efendimizin^{sav} anlatmak istediği şudur: Eğer bir kimse kötülüğü eli ve diliyle engelleyemiyorsa en azından kalpten içtenlikle gelen dualarıyla kötülüğün ıslahı için çaba göstermelidir. Peygamber Efendimiz^{sav} kalben engelleme çabasını “en zayıf iman” olarak nitelendirmiştir. Bundan anlaşılan sadece kalbi dualarla yetinmek bir zaaftır. Gerçek mücahid kalbi dualarla birlikte Allah’ın yarattığı zahiri tedbirlere de başvurur. Sadece dualarla yetinen kimse kötülüğü engellemek için hiçbir zahiri tedbir uygulamaz. Aslında böyle kimseler nefsin ıslahı felsefesinden hemen hemen habersizdirler. Şüphesiz dua büyük bir güçtür. Ancak tesirini fazlasıyla gösteren dua, zahiri tedbirlerle desteklenen duadır. Böylelikle insan sadece sözüyle değil ameli ile de Allah’ın lütuflarını cezbeder.

Kısacası bütün samimi Müslümanlar Peygamber Efendimizin^{sav} bu mübarek buyruğuna göre amel etmelidir. Eğer gözlerinin önünde yakınları, dostları veya emri altındaki kişiler bir kötülük işlerse onları eli ile durdurmaya çalışmalıdır. Ancak eğer kötülük yapan kişileri durdurmak onların yetkisinde değilse ve bu şekilde durdurmaya çalışmak fitneye neden oluyorsa o zaman nasihat yolu denenmelidir. Zaafiyet ve fitne

korkusundan dolayı bahsedilen tedbirlerden (el, dil) hiçbirisine gücü yetmiyorsa o zaman en azından söz konusu kötülüğün ortadan kalkması için samimi ve muzdarip bir kalple duaya sarılmalıdır. Fertlerin, ailelerin ve milletlerin ıslahı için bu tedbir o kadar faydalı, tesirli ve bereketlidir ki Müslümanlar bunu uyguladıkları takdirde, kısa bir süre içerisinde mucizevi neticelerini görebilirler. Kötülük manzaralarını eğlence imiş gibi seyreden kimse samimi bir Müslüman olamaz.

9- Kendiniz için hoşlandığınız bir şeyi kardeşiniz için de sevip isteyin

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

Tercüme

Hiz. Enes'in rivayet ettiğine göre, Peygamber Efendimiz^{SAV} şöyle buyurdu:

"Canımı elinde tutan Allah adına yemin olsun ki, biriniz kendisi için sevdiği bir şeyi kardeşi için de sevmediği müddetçe mümin olamaz." (Buhari)

Açıklama

Bu hadis İslam kardeşliğinin gerçek ölçüsüdür. Kuran-ı Kerim, **إِنَّمَا الْبُؤْمُنُوَ إِخْوَةٌ** diyerek bütün Müslümanların birbirinin kardeşi olduğunu söylemiştir. Peygamber Efendimiz^{SAV} bu hadiste bu kardeşliğin yüce standardını açıklamıştır. O, Allah adına yemin ederek, bir Müslüman kendisini için sevdiği bir şeyi mutlaka kardeşi için de sevmeli diyerek müminlerin kardeşliğinin gerçek ölçüsünü açıklar. O, birkaç kelime ile Müslümanlar arasında meydana gelebilecek olan her türlü alakasızlık ve yabancılığın kökünü kurutmuştur. Ancak ne yazık ki çağımızdaki insanların çoğu kendi egosu ile meşguldürler. Onlar bu hastalıktan dolayı her iyi olan şeyi kendisi için toplarken başkalarını her hayırdan mahrum etme

çabasındadırlar. İşte bu insanlardan Kuran-ı Kerim şöyle bahseder:

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾

Ölçü ve tartıyı eksik tutanlara azap vardır. Onlar, insanlardan ölçüp aldıklarında, tam alırlar. (Ancak) kendileri onlara ölçüp tartarak verdiklerinde, eksik verirler. Bunlar, büyük günün (kararını dinlemek üzere) kaldırılacaklarını bilmiyorlar mı?¹³

İşte İslam bu ego hastalığının kökünü kurutmayı emreder. Ona göre gerçek bir Müslüman kendisi için sevdiği bir şeyi mutlaka kardeşi için de sevmeli.

Ancak bunun manası şeriatın yakınlar verdiği özel haklar terk edilmeli, demek değildir. Mesela bir baba küçük çocukların ve eşinin bakımından sorumludur. Çocuklar yaşlı anne babanın bakımından sorumludurlar. Aynen bunun gibi İslam, varislerin hisselerini kararlaştırmıştır. Eş, evlat, anne-baba vesairenin verasetteki payları bellidir. İslam, bunlar dışındaki akrabalar, komşu ve arkadaşları da gözetmeyi telkin eder. Kısacası kararlaştırılan bu haklar her halükarda öncelikli tutulacaktır. Ancak bunlar haricinde genel ilişkiler ve muamelelerde İslam, kendisi için sevdiğini Müslüman kardeşin için de sev, diye telkin eder ve her Müslüman'dan bu davranışı umar. Ölçüsü, kendisi için ne ise başkaları için de aynı olmalı. Başka bir hadiste Efendimiz^{sav} bütün

¹³ Mutaffifin suresi, ayet 2-6

Müslümanlar bir vücudun farklı uzuvları gibidir, bir uzuv sancılandığında bütün vücut onu hisseder, buyurmaktadır. Aynen bunun gibi bir Müslüman'ın sancısı bütün millet hissetmelidir. İşte Peygamber Efendimizin^{sav} bizi götürmek istediği kardeşliğin yüce standardı budur. Keşke biz bu öğretinin değerini idrak edebilsek.

10- Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşinize yardım edin

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا نَنْصُرُهُ مَظْلُومًا فَكَيْفَ نَنْصُرُهُ ظَالِمًا قَالَ تَأْخُذُ فَوْقَ يَدَيْهِ

Tercüme

Hiz. Enes'in^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: "İster zalim olsun ister mazlum, kardeşine yardımcı ol." Bunun üzerine Ashab-ı Kiram, "Ey Allah'ın Resulü! Mazluma yardım etmeyi anlıyoruz, ancak zalime nasıl yardımcı olunabilir?" dediler. Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle cevap verdi: "Onun elini zulmetmekten alıkoyarak."

Açıklama

Nice hikmetlerle dolu bu hadis, kardeşlik ve ahlak felsefesinin paha biçilmez bir hazinesidir. Kardeşlik felsefesine gelince, Müslüman kardeşimiz, zalim de olsa mazlum da olsa ona yardım edilmeli. Kardeşlik hiçbir şekilde gözardı edilemez. Kardeşimize yardım etmemiz her durumda onun hakkıdır. Zalim veya mazlum olması onu bu haktan mahrum etmez. Diğer taraftan bu hadiste zikredilen ahlak felsefesine gelince, ister kardeşimiz, ister başkası olsun, dünyadan zulüm ve kötülüğü yok etmek, iyiliği ve adaleti yerleştirmek

vazifemizdir. Bizden olmayana zulmetmek caiz olmadığı gibi zalim kardeşimizin en ufak zulmüne yardımcı olmamıza da müsaade yoktur.

Dikkat edilirse görünürde bunların her ikisi birbirine terstir. Zalim kardeşe yardımcı olunmazsa kardeşlik bağları kopar. Diğer taraftan ona yardımcı olunursa adalet ve insaf elden gider. Ancak bizim Peygamberimiz^{sav} paralel akan ve görünürde hep birbirinden ayrı duran bu iki nehri, hikmet ve feraseti ile sanki tek bir vücut gibi birleştirmiştir. O, kardeşliğin hiçbir şekilde zedelenmemesi gereken kutsal bir ilişki olduğunu anlatıyor. Benim kardeşim, ister iyi ister kötü, ister zalim ister mazlum, her halükarda benim kardeşimdir. Onunla kardeşlik bağları hiçbir şekilde koparılamaz. Ancak Allah zulme müsaade etmez. Hatta düşmana dahi insaf ile davranmayı emreder. Bundan dolayı bu her iki emir, her halükarda kardeşimize yardımcı olunacak şekilde yerine getirilmeli; Ama o zalim ise yardım şekli değiştirilmeli. Kardeşiniz mazlum ise onunla omuz omuza durup zulme karşı konulmalı. Ancak eğer o zalim ise onu kucaklayıp zulmeden elini sımsıkı tutup, zulmetmesine engel olunmalı. Onun elini tutup ona, "Ey kardeşim! Ben her halükarda seninleyim, ancak İslam zulme müsaade etmediği için, zulmetmene mani olacağım," denilmeli. İşte,

Peygamber Efendimiz^{sav} yardımlaşmanın bu şeklini, bu hadis-i şerifte prensip haline getirmiştir.

Bazı insanlar, bu hadiste Peygamber Efendimizin^{sav} sadece vurgu yapmak için özel kelimeler kullandığını zannederler. Onlara göre asıl olan, mazlum kardeşe yardımcı olmak ve zalim kardeşine karşı ayaklanmaktır. Bu düşünce tamamıyla yanlıştır ve hadisin hikmet dolu kelimelerini hafife almak demektir. Eğer Peygamber Efendimizin^{sav} hedeflediği onların düşündüğü şey olsaydı o, rahatlıkla, zalim olan ister düşmanınız ister kardeşiniz de olsa zulme karşı ayaklanın, diyebilirdi. Ancak Peygamberimiz^{sav} kesinlikle böyle buyurmamıştır. Tersine o, bu hadiste görünürde birbirine tezat teşkil eden iki şeyi birleştirerek, ileri derecedeki incelik ve eşi benzeri bulunmayan bir öğreti ortaya koymuştur. Bu öğretiler şunlardır:

Kardeşiniz her durumda yardımınızı hak eder.

Zulme, her durumda karşı durulmalı.

Kardeşiniz mazlum ise ona yardımcı olun. O zalim olduğu takdirde yardım şeklini değiştirip onun zulmetmesine mani olun ki bir taraftan kardeşlik bağı kopmasın ve diğer taraftan da zulüm ortadan kalksın.

İşte Peygamber Efendimiz^{sav} tarafından 1400 sene önce Arap çölünden dünyanın önüne sunulan

birleştirici öğreti budur. Ancak bugün bile, ilerlemiş olan Avrupa ve Amerika milletlerinin hiçbiri bu öğretinin yüceliğine varamamıştır. Onlar bir milletle kardeşlik bağı kurduklarında kardeşlik ikramı olarak haddi hesabı olmayan zulümlerin kapısını açtılar ve eğer kendilerince zulmü ortadan kaldırmak için yola çıktılarsa kardeşlik bağını paramparça ettiler.

11- İslam'da itaatın yüksek yeri

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيمَا أَحَبَّ وَلَوْ كَرِهَ إِلَّا أَنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ فَإِنْ أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ (بخاری)

Tercüme

Abdullah İbni Ömer^{ra} rivayet eder. Ben Resulullah'ı^{sav} şöyle buyururken işittim: Yöneticilerinin her sözünü dinlemek ve kabul etmek, ister hoşlansın ister hoşlanmasın, her Müslüman üzerine farzdır. Sadece, Allah ve Resulünün herhangi bir emrine (veya daha yüksek mevkideki başka bir yöneticinin emrine) itaatsizlik gerektiren emirler bunun dışındadır. Eğer onlar böyle bir itaatsizlik emri verirseler o zaman itaat farz değildir. (Buhari)

Açıklama

Bu hadis, İslam'da itaat ölçüsünün temel bir usulünü sunmaktadır. İslam son derece düzen sağlayıcı bir dindir. O hiç kimseyi zorla Müslüman etmeye taraftar değildir ve apaçık لَا أِكْرَاهُ فِي الدِّينِ yani din konusunda hiçbir zorlama yoktur, der. Ancak bir kimse kendi rızası ve içinden gelerek İslam'ı kabul ederse İslam ondan düzenli bir milletin şanına yakışan bir düzen bekler. İslam, her Müslüman'ın kamil itaatta bir örnek olmasını ister ve yöneticilerin emirlerine karşı bahanelere

sığınmaya izin vermez ki; hoşuna giden emre itaat etsin, hoşuna gitmeyen itaat etmesin. "Dinleyin ve itaat edin" İslam'ın öteden beri süregelen prensibidir. İtaat konusunda Müslüman için bir tek istisna vardır; O da, ona Allah, Peygamberi^{sav} veya üst makamdaki bir yetkilinin emrine karşı bir emrin verilmesidir. Bunun haricindeki her emirde, o ne olursa olsun veya durum ne olursa olsun "dinleyin ve itaat edin" prensibi geçerlidir.

Hadiste **الطاعة** itaat edin kelimesine ilaveten **السمع** dinleyin veya kulak verin kelimesi de gelmiştir. Bunda hikmet dolu bir incelik vardır. Bir Müslüman sadece emir verilince itaat etmekle yetinmemeli. Tersine ağızlarından bir şey duyayım da yerine getireyim diye sanki kulağı hep yöneticilerdeymiş gibi seve seve itaat etmekte örnek olmalıdır. Yoksa Peygamber Efendimiz^{sav} sadece itaati vurgulamak isteseydi bunun için "itaat edin" demesi yeterdi, dinleyin kelimesini ilave etmezdi. Bu kelimeyi ilave etmesi, resmi bir itaat yerine, seve seve edilen bir itaati yerleştirmek istediğini gösteriyor. Kısacası İslam'da itaat düzeninin özeti şudur:

- 1- Her muamelede başınızdakinin emrine itaat edin. İster onun emri hoşunuza gitsin, ister gitmesin.

- 2- Yöneticinizin herhangi bir emrini uygulamaktan geri kalmayasınız diye kulağınız hep onda olsun.

Ancak eğer başınızdaki, Allah, Peygamber^{sav} veya üst makamdaki bir yetkilinin talimatına aykırı bir emir veriyorsa o zaman onun bu emrine itaat etmeyin.

12- Zalim yöneticilerin karşısında hakkı söylemek en faziletli cihaddır

عَنْ طَارِقِ بْنِ شَهَابٍ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ قَدْ وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الْعَزْرِ أَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ قَالَ كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ (نسائي)

Tercüme

Tarık bin Şehab^{ra} şöyle rivayet eder: Bir keresinde adamın biri, Peygamber Efendimiz^{sav} atın üzengisine ayağını koyarken “en faziletli cihad hangisidir?” diye sordu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz^{sav} “İnsaf ve adalet yolundan sapmış olan krala karşı hakkı söylemektir,” buyurdu.

Açıklama

İslam bir taraftan Müslümanlara amirlerine ve yöneticilerine, örnek bir itaati, onun emirlerine kulak vermeyi ve gönül huzuruyla yerine getirmeyi emretmektedir. Ancak diğer taraftan da eğer padişah, amir veya yönetici (hadiste geçen sultan kelimesi bunların hepsini kapsamaktadır) insaf ve adaletten sapmaya başlarsa, zulmü reva görürse, o zaman emri altındakilerin ahlaki cesaret göstererek ona hayırlı öğüt vermelerini, yöneticinin ıslahı için çaba göstermelerini ve ülkede adaletin sağlanması için yardımcı olmalarını emreder. Yoldan sapmış ve öfkeli yöneticiye hayırlı öğütte bulunmak olağanüstü bir

cesaret ister. Bazen bu tehlikeli de olabilir. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} bunu, "en faziletli cihad" olarak adlandırmıştır.

İslam, emreden ve emir alan, gözeten ve gözetilenin hakları arasında ince bir denge kurmuştur. Hiçbir öğreti bu konuda İslamiyet ile yarışamaz.

Birincisi, İslam kavim ve millet farkı gözetmeksizin en üst yöneticiden en alt yöneticiye kadar, sadece liyakatin temel alınmasını emretmiştir. Nitekim Kuran-ı Kerim şöyle buyurur:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

Allah size, emanetleri lâıyk olanlara vermenizi ve insanlar arasında hüküm verdiğinizde, adaletle hüküm vermenizi emreder.

İslam'a göre yönetimle ilgili bütün görevler mukaddes bir emanettir. Bundan dolayı bu emanet sadece liyakat sahiplerine verilmeli ve yönetici olarak getirilen kimseler de tam bir insaf ve adalet ile yönetmelidirler.

İkincisi, İslam öğretisine göre insanlar yöneticilerine tam manasıyla itaat etmeli, emirlerine kulak vermeli ve gönül sevgisiyle yerine getirmelidirler.

Üçüncüsü, İslam öğretisine göre insaf ve adalet yolundan sapmaya başlayan yöneticiye hayırlı bir öğüt vermek ve onun ıslahı için çalışmak, emri altındakilerin vazifesidir. Barışı korumak için böyle bir öğüt en yüce cihaddan az değildir. Ancak böyle bir durumda bazı kimseler nefsaniyete kapılarak, aceleci davranarak, yersiz rekabet veya kişisel dargınlıktan dolayı yanlış yollara başvurabilirler. Bundan dolayı Allah Kuran-ı Kerim’de, Firavun konusunda Hz. Musa’ya şu tutumu izlemesini emreder:

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا

yani Firavun ile yumuşak bir şekilde konuşun. İslam’a göre böyle durumlarda edepsizliğe, küstahlığa veya isyan yollarına başvurulmamalıdır. Bilakis, başka bir hadis-i şerife göre, eğer bazı zulümlere katlanarak sabredilirse, bu daha hayırlıdır. Böylelikle ülke barışı ve milli birlik tehlikeye girmez. İşte bu dengeli öğreti dünyada gerçek barışın teminatıdır.

Ancak ne yazık ki bu devirde, yöneticilerine hayırlı bir öğüt vermek ve onları adalet ve insafa yönlendirmek yerine, insanların çoğu onları yoldan çıkarma peşindedirler. Onlar bir taraftan yalan övgülerle methetmek ve diğer taraftan rüşvet yollarına başvurmak suretiyle yöneticilerin ahlak ve adalet duygularını mahvetmek peşindedirler. Hâlbuki

Peygamber Efendimiz^{sav} rüşvet alanı da rüşvet vereni de lanetlemiştir. O şöyle buyurur:

الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي كِلَاهُمَا فِي النَّارِ

Yani, rüşvet alan da rüşvet veren de cehennemdedir. Keşke en azından Müslüman ülkeler bu lanetten kurtulabilseler.

13- Küçüklere merhamet etmek ve büyüklerin hakkını vermek

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَلَمْ يَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا

Tercüme

Abdullah bin Amr'ın^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Küçüğüne merhamet etmeyen ve büyüğünün hakkını tanımayan bizden değildir.¹⁴

Açıklama

Bu hadis, insan ilişkilerinin ince bir prensibini aktarmaktadır. Dünyadaki fesat ve fitnelerin çoğunun sebebi, büyüklerin küçüklere karşı şefkatli ve merhametli olmaması, küçüklerin ise büyüklere hak ettikleri saygıyı göstermemeleridir. Durum böyle olunca hoş olmayan toplumsal bir çekişme başlar. İslam bir taraftan kamusal hizmetler ve kazanç elde etme yolları konusunda herkese eşit hak tanımıştır. Diğer taraftan toplumun farklı tabakalarında şefkat, merhamet, edep ve saygının sağlam köprüsünü kurarak herkesi bir ip üzerinde dizmiştir. Hayat mücadelesinde diğerlerini geçme fırsatını yakalayan insanlara, geride kalanlara karşı, onlar geri kaldığı müddetçe şefkatli ve merhametli olmaları emredildi.

¹⁴ Ebu Davud

Geride kalanlara ise kendilerini geçmiş olanlara, onlar ilerde oldukları müddetçe vacip olan edep ve saygıyı göstermeleri emrolundu. Bu güzel öğreti ile Peygamber Efendimiz^{SAV} toplumun farklı tabakaları arasındaki yersiz çekişmenin kökünü kazımıştır. Ancak ne yazık ki çok az kişi bu öğretiye uyar. Birisi herhangi bir sebeple güç elde ettiğinde kibirlenip, altta kalanları ezmeye çalışır. Başka birisi hayat yarışında herhangi bir sebeple geride kaldıysa haset ateşinde yandığı için kendisini geçenleri düşürüp mahvetmek ister. Bunların her ikisi İslam'ın adalet ve insaf öğretisinden çok uzaktırlar.

İslam kesinlikle toplum içinde tabakalar meydana getirmez. Ancak insanların yetenekleri ve kişisel çabaları farklı olduğundan, doğal olarak kendiliğinden geçici bir imtiyaz ortaya çıkar. Doğal olarak meydana gelen bu tür farklılıklar doğal yollarla ortadan kalkmadığı müddetçe, İslam bu gerçekleri gözardı etmez. Tersine o, bunları dikkate alarak bu durumdan doğabilecek olan hoş olmayan neticeleri engellemek için uygun tedbirlere başvurur. Peygamber Efendimizin^{SAV} bu mübarek buyruğu bu tedbirlerden birisidir. İslam, bu tedbirleri almakla beraber bu tür farklılıkların geçici olduğunu ısrarla vurgulamaktadır. Bugün alt tabakadan sayılan, yarın ilerleyip

yükselebilir. Bundan dolayı Kuran-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

... لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ¹⁵ ...

Yani, toplumun hiçbir tabakası için başka bir tabakayı hakir görmek caiz değildir. Çünkü bugün aşağıda olan bir tabaka, yarın yükselip bugün ona hakaret edenden üstün ve hayırlı olabilir."

Unutulmamalı ki bu hadiste *sağîr* (küçük) ve *kebîr* (büyük) kelimeleri kullanılmıştır. Arapçada bundan, ister etkisi bakımından, ister emir veren ve emir alan, ister zenginlik, ister akrabalık, isterse yaş bakımından olsun, her anlamdaki küçük ve büyük kastedilir. Bu manada büyük olan herkes küçüğe şefkat ve sevgi ile davranacak ve her küçük olan kendisinden büyük olana edepli ve saygılı olacak. Böyle davranmayanlar hakkında Peygamber Efendimiz^{sav} "o bizden değildir," buyurmaktadır.

¹⁵ Hucurat suresi, 12: (Aranızdan) bir kavim (başka) bir kavim ile alay etmesin. Belki onlar (alay edenlerden) daha hayırlıdır.

14- Şirk, anne-babaya isyan ve yalan, en büyük günahlardır

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا أُبَيِّتُكُمْ بِأَكْبَرِ
الْكِبَايِرِ ثَلَاثًا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ الْأَشْرَاطُ بِاللَّهِ وَ عَشَوُشُ الْوَالِدَيْنِ وَ
جَلَسَ وَ كَانَ مُتَمَكِّمًا فَقَالَ لَا وَ قَوْلُ الزُّورِ فَمَا زَالَ يَكْرِرُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ
سَكَتَ

Tercüme

Hız. Ebubekir'in^{ra} rivayetine göre bir keresinde Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Ben size en büyük günahlardan haber vereyim mi? (Ashabın dikkatini çekmek için) o bunu üç kere tekrarladı. Bunun üzerine Ashab-ı Kiram, "evet Allah'ın Resulü," diye arzetttiler. Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: "Allah'a şirk koştamak, ana babaya itaatsizlik etmek ve hizmetlerinden gafil olmak" buyurduktan sonra, yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve "İyi belleyin, bir de yalan söylemek," buyurdu. O, bu kelimeleri o kadar tekrarladı ki Biz daha fazla üzölmesini arzu etmediğimiz için "keşke sussa" diye temennide bulunduk.¹⁶

¹⁶ Buhari

Açıklama

Bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} üç büyük günahı vurgulayarak bahsetmektedir. Bunların üçü, maneviyat ve ahlak ile ilgili üç farklı sahanın temelleridir. Söz konusu bu üç saha (1) Allah hakları, (2) Kul hakları (3) Nefsin ıslahı ile ilgilidir. En büyük günah şirktir. Yani yaratıcı ve malik olmayan bir varlığı, Yaratıcımız ve Malikimiz olan Allah ile bir tutmak. Bundan dolayı şirk aslında gaddarlık ve isyanın bir araya gelmesidir. Bizi Yaratan, dinî ve dünyevî ilerlememiz için gereken her şeyi bize veren Allah'ı bırakıp, yaratılışımızla ve becamızla hiçbir ilgisi olmayan varlıklara bağlanmak, ileri derecedeki gaddarlık ve insafsızlıktır. Diğer taraftan, kâinatın gerçek sahibi ve hükümdarı olan Allah'ın emrinden çıkıp, hiçbir açıdan kişisel yetki ve üstünlüğe sahip olmayanlara boyun eğmek en büyük isyandır. Ne yazık ki ilerlemiş ve gelişmiş olan bu çağda bile, görünürde yüksek eğitim ve kültüre sahip olmalarına rağmen, şirk necasetinden kurtulamamış milletler de vardır. Nitekim Hristiyanlar, diğer peygamberlerden hiçbir üstünlüğe sahip olmamasına rağmen Hz. İsa'yı^{as} ilah olarak kabul ettiklerinden, şirk bataklığına saplanmışlardır. Aynı şekilde Hinduların binlerce putlarının olması, çocukların dahi bildiği bir gerçektir.

Bu hadiste, anne-baya isyan etmek, ikinci büyük günah olarak zikredilmiştir. Arapça'da *ukuk* kelimesinin manası bir şeyi kesmek demektir. Bu açıdan anne-babaya isyan etmek, onlara gereken saygıyı göstermemek, şefkatli davranmamak ve hizmetlerinden gafil olmak anlamlarının hepsini içine alır. Anne-babaya itaat ve hizmet, kul haklarıyla ilgilidir ve dünyevî haklar arasında galiba en kutsal hak olarak kabul edilmiştir. O kadar ki başka bir hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} anne babanın rızasında Allah'ın rızası ve onların hoşnutsuzluğunda Allah'ın hoşnutsuzluğunun yatmakta olduğunu bildirir. Allah'ın Resülü^{sav} "Yaşlı anne babası olup da onlara hizmet etmediği için cennete giremeyen birisi ne şanssız bir kimsedir," buyurmaktadır. Peygamber Efendimizin^{sav} bu konudaki kişisel örneklerine gelince, bir keresinde o bir şeyler dağıtırken sütannesi (gerçek annesi o daha çocuk iken vefat etmişti) kendisini ziyarete geldi. Peygamber Efendimiz^{sav} onu görür görmez, "Anneciğim, anneciğim," diyerek ona doğru koştu ve kendi örtüsünü yere serip, büyük bir sevgi ve saygı ile sütannesini oturttu. Kısacası İslam, anne-babaya itaat ve onlara hizmet etmeyi büyük bir vurgu ile telkin eder. Kuran-ı Kerim şöyle buyurur:

وَاحْفَظْ لَهُمَا جَنَاحَ الدَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿١٧﴾

Yani, anne babanıza tevazu ve alçakgönüllülükle kollarınızı sevgi ve merhametle açın ve onlar için her zaman şöyle dua edin: Ey Rabbim! Ben çocukken, tamamıyla güçsüz iken onların beni sevgi ve şefkatle büyüttükleri gibi Sen de yaşlı olduklarından dolayı onlara şefkat ve merhamet eyle.

Bu hadiste *yalan*, üçüncü büyük günah olarak bildirilmiştir. Yalan konusunda İslam'ın tutumu, bu hadisin kelimelerinden açıkça anlaşılmaktadır. Peygamber Efendimiz^{sav} yalandan bahsederken büyük bir coşku içinde doğrulup oturdu ve şu kelimeleri sık sık tekrar tekrar söyledi: "İyi belleyin, bir de yalan söylemek, iyi dinleyin ki şirk ve anne-babaya isyandan sonra en büyük günah yalandır." Eğer diğerleri günah ağacını meydana getiren tohum hükmündeyse, yalan, bu tohum için su hükmündedir. Günah ağacı, yalan ile büyür ve kökleşir. Günaha cesaret ettiren yalandır ve insan günah bataklığına saplanıp kalmak için bir bahane elde eder. Çünkü yalan kullanılarak günah örtülmeye çalışılır. Daha sonra bu örtünün desteği ile günah büyümeye ve yayılmaya devam eder. Bundan dolayı yalan, kendi zatında günah olmakla kalmayıp

¹⁷ Beni İsrail suresi, 25: Merhamet duygularıyla kendilerine karşı alçak gönüllülük göster. Onlar için (dua ederken) de ki: "Ey Rabbim, beni çocukluğumda yetiştirdikleri gibi, Sen (de) onlara rahmet eyle!"

diğer günahların işlenmesi için de en çirkin dayanaktır. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} şirk ve anne babaya isyandan sonra yalandan en büyük günah olarak bahsetmiştir. Başka bir hadise göre bir keresinde bir kişi, Peygamber Efendimize^{sav} Ey Allah'ın Resulü! Ben zayıf bir insanım ve bütün günahların hepsini bir anda terk etme gücüne sahip değilim. En önce hangi günahı terk etmem gerektiği konusunda tavsiye de bulunmanı rica ederim," dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz^{sav} yalanı terk edeceğine dair ondan söz aldı. O kişi söz verip evine dönünce alışkanlıkları gereği bazı günahları işlemek istediğinde, bundan Peygamber Efendimizin^{sav} haberi olursa ve o bana soracak olursa, yalan söylemeyeceğime dair ona söz verdiğim için onun karşısına ne yüzle çıkarım, eğer bir Müslüman bundan haberdar olursa günahımı nasıl saklarım, diye düşünmeye başladı. Kısacası o, uzun uzadıya düşünüp yalanı terk ettikten sonra bütün günahlardan uzak durmanın daha hayırlı olacağına karar verdi. Böylece o, yalanı terk etmenin bereketiyle bütün günahlardan kurtuldu. Nitekim Peygamber Efendimiz^{sav} büyük bir hikmetle, şirk ve anne-babaya isyandan sonra yalanı en büyük günah olarak bildirmek suretiyle Müslümanların ıslahı için günahlara çarçabuk galip gelebilecekleri, insan psikolojisine uygun bir reçeteyi onlara vermiştir. Yalanın en çirkin, en kötü ve en aşağılık günahlardan olduğu bir

gerçektir. Her efendi insana farz olan, ahlak ile ilgili günahları arasından, en önce yalana galip gelmeye çalışmasıdır.

Burada, unutulmaması gereken başka bir husus daha vardır. Yalan söylememenin manası, kesinlikle yersiz, zamansız ve ihtiyaç olmadan doğruyu söylemek demek değildir. Tersine bundan kastedilen, söyleyeceğimiz her sözün yalandan arınmış olmasıdır. Yoksa bazen millî, ailevî veya kişisel şartlar ve durumlar, bazı şeylerin sır olarak kalmasını gerektirir. Sır saklamak, doğruluk öğretisine aykırı değildir.

15- Evladınıza saygı gösterin ve onlara güzel edep ve terbiye verin

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَكْرُمُوا
أَوْلَادَكُمْ وَآخِشُوا آبَاءَهُمْ

Tercüme

Enes bin Malik'in^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: "Evladınıza saygı gösterin ve onlara en güzel edep ve terbiyeyi verin." ¹⁸

Açıklama

İslam, bir taraftan anne-babanın evlat üzerindeki hakkını sağlarken ve anne-babaya saygı ve hizmeti büyük bir vurguyla telkin ederken, diğer taraftan anne-babaya da evladına caiz olan saygıyı göstermelerini, onların onurlu ve vakarlı olarak yetişmelerine vesile olacak şekilde davranmalarını emretmiştir. Bunun dışında, çocukların, büyüdükten sonra Allah ve kul haklarını en güzel şekilde eda edebilmeleri, eğitimli ve terbiyeli olmaları için özen göstermelerini telkin eder ki bu, onların gelişmesini ve ilerlemesini sağlar.

Nesillerini kendilerinden daha iyi bir durumda bırakıp gitmeyen hiçbir millet ilerleyemez ve çöküşten kurtulamaz. Eğer her baba evladının ilim ve amel

¹⁸ İbni Mace

bakımından kendisinden daha iyi durumda olmasına özen göstererek bu dünyadan göçerse, kesinlikle böyle bir milletin her adımı öncesinden daha ileride olacaktır. Böyle bir millet Allah'ın lütfuyla çöküş tehlikesinden korunacaktır. Ancak ne üzücüdür ki birçok anne-baba bu güzel prensibi gözardı ederler. Bundan dolayı birçok çocuk anne-babadan daha iyi olmak şöyle dursun, canlı birisinin evinde sanki bir ölü gibi yetişirler. Çocukların yemesine, içmesine ve giyimlerine özen gösteren ve ekonomik olarak gelişmelerini sağladığı için eğitimleriyle bir dereceye kadar ilgilenen, ancak edep ve terbiyeleri kendi gözlerinde değersiz olduğu için bunu umursamayan anne-babalar da vardır. Halbuki edep ve terbiye eğitimden çok daha önemlidir. Az eğitilmiş olup, çalışkan, dürüst, sadakat sahibi, fedakar ve güzel ahlaka sahip olan bir kimse, yüksek eğitilmiş ama ahlaktan yoksun birisinden kesinlikle daha iyidir. Çünkü onun durumu, üzerine kitaplar yüklenmiş bir eşeğe¹⁹ benzer. Kuran-ı Kerim "evladınızı katletmeyin"²⁰ buyurarak, eğer siz çocuklarınıza güzel edep ve terbiye vermezseniz, sanki onları öldürmüş gibi olacaksınız, gerçeğini anlatmak istemektedir.

¹⁹ Cuma Suresi, ayet 6

²⁰ Enam suresi, ayet 152

Evlada saygı gösterme ifadesine gelince, İslam haricinde hiçbir şeriat buna dikkatimizi çekmemiştir. Çünkü İslam'dan başka hiçbir din, çocuklara gereken saygı gösterilmediği müddetçe onlarda güzel ahlakın oluşamayacağını anlamamıştır. İleri görüşlü olmayan anne-babalar, çocuklarını sevdikleri halde zahiren onlara çok kötü davranırlar. Çocuklarına küfredeler, böylelikle onlarda vakar ve onur gibi duygular zaman içerisinde yok olur. Kısacası Peygamber Efendimizin^{sav} bu öğretisi altın harflerle yazılmaya değerdir. İnsan kendi çocuklarına dahi gereken saygıyı göstermeli ki bunun neticesinde onların içinde vakar ve güzel ahlak yerleşsin. Keşke biz, hikmet dolu bu öğretinin değerini anlayabilsek.

16- Eş seçerken Din üstün tutulmalı

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَلِّهَا وَلِحَسَنِهَا وَلِجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرُبَّتْ يَدَاكَ

Tercüme

Ebu Hüreyre'nin^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Bir kadınla evlenirken genel olarak dört şey dikkate alınır; Zenginliği, soyu, güzelliği ve dindarlığı. Sen dindar olanı tercih et ki bereket bulasın.²¹

Açıklama

Bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} dünyada bir kadınla evlenirken genel olarak hangi şeylere dikkat edildiğinden bahsettikten sonra Müslümanlara, eş seçiminde her zaman din ve ahlak konusunu tercih etmelerini telkin etmiştir. Bunu yaparlarsa aile hayatının başarılı ve bereketli olacağına dair müjde vermiştir. Bunu yapmazlarsa geçici ve orta vadede mutluluk elde edebilirler, ancak hiçbir zaman gerçek ve daimi rahata kavuşamazlar. Peygamber Efendimizin^{sav} bu mübarek buyruğu çok derin hikmetlerle doludur. Böylelikle Müslümanların ailevi hayatının en güzel temeller üzerinde kurulması sağlanmıştır. Hatta gelecek nesillerin korunması,

²¹ Buhari

gelişmesi ve ilerlemesi bile temin edilmiştir. Ancak ne üzücüdür ki diğer milletler gibi Müslümanların çoğu da, çağımızda eş seçiminde din ve ahlakı tamamıyla gözardı ederler veya diğer şeyleri din ve ahlaktan daha üstün tutarlar. Birileri kadının güzelliğine aşık olup, diğer bütün özelliklerine gözünü kapatır. Bazı kimseler kadının soyuna çok önem verirken, diğer konuları gözardı ederler. Birileri ise kadının zenginliğine göz diktiği için kendini buna satar. Halbuki aile hayatının daimi mutluluğunun temelinde kadının dindarlığı ve ahlaklı oluşu yatmaktadır. Dünyadaki birçok defa görüldüğü gibi bir erkek, bir kadının sadece güzelliğinden dolayı evlenir. Ancak fiziksel güzellik fani bir şey olduğu için zaman içerisinde kadının güzelliği yok olmaya yüz tutunca, daha güzel bir kadın gördüğünde, böyle bir erkek ona yönelir. Veya evlenip artık gecesini gündüzünü evlendiği kadınla geçirmek zorunda kalıp onun hoş olmayan adetlerini görünce, mutluluk şöyle dursun, hayatı cehenneme dönüşür. Aynı durum soyu ve zenginliği dikkate alarak evlenenlerde de geçerlidir. Çünkü soyundan dolayı evlenildiğinde, bazen kadın kocasının karşısında büyüklüğe ve kibire kapılır ve bu durum aile mutluluğu için çok tehlikelidir. Zenginliğe gelince, o gelip geçici bir şeydir. Bazen hanımın zenginliği kocaya rahat vereceği yerde başına dert olur. Kısacası Peygamber Efendimizin^{sav} buyurduğu gibi ailevî birlik ve

mutluluğun temeli kadının dindarlığı ve ahlaklı olmasına bağlıdır. Sapasağlam ve tertemiz temeli terk edip, tamahtan dolayı geçici oyuncakların peşine düşen, ne şanssız kimsedir.

Dindar ve ahlaklı bir kadının çocuklar üzerinde derin etkisi vardır. Bu öyle daimi bir nimettir ki kişisel mutluluğu ile beraber neslinin geleceğini de düşünen hiçbir feraset sahibi bunu gözardı edemez. Çocukken evlat annenin kucağında yetişir. Çocuk doğal olarak annesine daha meyillidir ve annesiyle daha samimi ilişkisi vardır. Zamanının çoğunu onunla geçirir. Baba ise sorumluluklarından dolayı çocuklarıyla fazla ilgilenemez. Kısacası çocukların ilk terbiyesinden büyük ölçüde anne sorumludur. Bundan dolayı anne dindar ve ahlaklı ise ilk günden itibaren çocukların ahlakını sağlam temeller üzerinde kuracaktır. Bunun tersine eğer bir kadın din ve ahlaktan yoksun ise o, hiçbir zaman çocuklarına güzel ahlak ve iyi alışkanlıklar veremeyecektir. Doğruyu söyleyecek olursak bazen böyle bir kadın, din ve ahlakın önemini ve ihtiyacını hiç anlayamaz bile. Bundan dolayı ailevî huzur ve mutluluk için ve gelecek nesillerin korunması ve ilerlemesi için de dindar ve ahlaklı eş, büyük bir nimettir. Dünyada hiçbir nimet bunun yerini tutamaz. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} başka bir hadiste, "Salih hanım dünyanın en büyük nimetidir," buyurmuştur.

Bununla birlikte bu hadis, hanım seçiminde diğer bütün konuları gözardı etmeyi öğretmiyor. Tersine hadisin anlatmak istediği sadece, eş seçiminde din ve ahlakın diğer konuların üstünde tutulması gerektiğidir. Yoksa bazen Peygamber Efendimiz^{sav} bizzat kendisi, diğer konulara da insanların dikkatini çekmiştir. Çünkü onlar da insan fitratının bir parçasıdır. Mesela tesettür emri olmasına rağmen Peygamber Efendimiz^{sav} "evlenmeden önce eşinizi görün ki daha sonra şekli şemali yüzünden kalbinizde bir burukluk olmasın," buyurmuştur. Bir keresinde kadının biri evliliği ile ilgili Peygamber Efendimize^{sav} danışmaya geldiğinde Peygamber Efendimiz^{sav} ona şöyle tavsiyede bulundu: Ben senin filanca ile evlenmeni tavsiye etmem, çünkü o senin ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar yoksuldur, filanca ile de evlenmeni tavsiye edemem, çünkü elindeki sopası hiçbir zaman yere inmez, sen filanca ile evlen çünkü o senin dengindir. Başka bir olayda Peygamber Efendimiz^{sav} Ashab-ı Kirama şöyle buyurdu: "Kureyşli kadınlar, kocalarına vefalı ve evlatlarına şefkatlidir." Başka bir zaman Kendisi şöyle buyurdu: "Fazla çocuk doğuran kadınlarla evlenin ki ben kıyamet gününde ümmetimin çokluğundan dolayı iftihar edeyim."

Kısacası o, yerli yerinde ve şartların gerektirdiği gibi, ümmetinin dikkatini diğer konulara da çekmiştir.

Ancak Peygamber Efendimizin^{sav} özellikle vurgulamak istediği, dindarlığın ve ahlakın mutlak bir şekilde üstün tutulmasıdır. Yoksa huzursuzluğundan sen kendin sorumlu olacaksın. İşte Müslümanlar bu güzel öğretiyeye uyarlarsa yuvaları bereket ve huzurun merkezi haline gelir. Keşke anlasalar.

17- En iyi insan, hanımıyla en iyi geçinendir

عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِيهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي

Tercüme

Hız. Cabir'in^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Sizin en iyiniz, hanımı ile en iyi geçineninizdir ve aranızda ailesi ile en iyi geçinen benim.²²

Açıklama

Bu hadisin hanımlarla iyi geçinmeyi ne kadar vurguladığı apaçık ortadadır. Peygamber Efendimiz^{sav} kocasının hanımına iyi davranmasına önem verirken şunu anlatmak istiyor: Sen Allah ve Peygambere iman ettin, iman nimetiyle şereflendin, ancak Allah senin kul haklarıyla ilgili amellerini ve Allah'ın kullarına nasıl davrandığını da sorgulayacaktır. Kul hakları ile ilgili amellere gelince, erkeğin hanımı ile güzel geçinmesi İslam'da çok önemlidir. O kadar ki Allah indinde en hayırlı insan hanımıyla iyi geçinendir. Herkesin eşine karşı kendi davranışını güzel zannetme ihtimalinden dolayı, Peygamber Efendimiz^{sav} bu ihtimali ortadan kaldırmak için güzel davranışın ölçüsü olarak kendi örneğini ortaya koymuştur. Ölçü olan, herkesin kendi muamelesi değil, Peygamber Efendimizin^{sav}

²² Tirmizi

davranışlarıdır. Çünkü Allah'ın lütfu ve desteği ile ailesine karşı en iyi davranan Allah'ın Resulüdür.

Bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} kadınların aile içindeki haklarını en yüce standarda yükseltmiştir. Bazen en iyi aile içinde dahi meydana gelebilecek geçici kırgınlıkları bir tarafa bırakacak olursak, efendi olan hiçbir hanımın, efendi bir Müslümanın evinde eziyet dolu bir hayat geçirmesi mümkün değildir. Doğrusu eğer bir kadın, kocasından iyi muamele görerek huzur içinde ise, o dünyanın her sıkıntısına seve seve katlanır. Efendi bir kadının gözünde bu huzura mukabil dünyanın bütün nimetleri değersizdir. Ancak eğer bir kadına karşı kocasının muamelesi iyi değilse o zaman kocasının zenginliği, saygınlığı, sağlığı, kadın için bir lanet gibidir. Çünkü bunların değeri ancak, sevgi ve yuvanın huzurundan sonra gelir. Şüphesiz Peygamber Efendimizin^{sav} bu mübarek buyruğu yuvaların cennete dönüşmesi için yeterlidir. Tabii ki bunun şartı, kadının kocasına itaatkâr olması ve sevildiğinin değerini bilmesidir. Karı-koca arasındaki bu birlik ve beraberlik çocukları mutlaka etkiler ve böylelikle bu bereket, daimi bereketin kaynağı olur.

Peygamber Efendimiz^{sav} 1400 sene önce, genel olarak kadını bir hayvandan farklı görmeyen bir topluma bunları öğretmiştir. Bundan sonra o, bu emri öyle iki

konuya bağlamıştır ki onların yüce standardına bugünkü görünürde gelişmiş modern milletler dahi varamamıştır ve varamayacaktır. Bunların her ikisi bir araya gelince hanımla iyi geçinme emri öylesine yüksek makama ulaşır ki ondan sonra bir alan ve yükseklik yoktur. Peygamber Efendimizin^{sav} "Sizin en iyiniz, hanımı ile en iyi geçineninizdir ve aranızda ailesi ile en iyi geçinen benim," buyruğuna göre bu iki konu şunlardır:

- 1-Hanımla ile kocasının iyi geçinmesi sadece gerekli olmakla kalmayıp, aynı zamanda kul hakları alanında erkeğin bu vasfı, Allah indinde onun derecesi ve makamının gerçek ölçüsüdür. Herkimin hanımına karşı davranışları hayırlı ise o Allah'ın gözünde de hayırlıdır.
- 2-Herkes kendini övebileceğinden dolayı bu güzel davranışın ölçüsü bir kimsenin kişisel görüşüne dayandırılmaz. Tersine bunun ölçüsü Allah'ın Resulünün tertemiz örneğidir. Bundan dolayı sadece bu temiz örneğe göre hareket eden erkeğin davranışları hayırlı sayılacaktır.

18- Dindar kadın, kocasının haklarını verendir

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ أَبِي أَوْفَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا تُؤَدِّي الْمَرْأَةُ حَقَّ رِبِّهَا حَتَّى تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا

Tercüme

Abdullah bin Ebi Evfa'nın^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Muhammed'in canı elinde olanın adına yemin ederim ki, bir kadın kocasının hakkını vermediği müddetçe, Rabbinin hakkını ödeyemez.²³

Açıklama

Peygamber Efendimiz^{sav} bir taraftan erkeğe hanımına karşı iyi davranmasını emrederken, diğer taraftan hanımın kocasının hakkını ödemesi konusunda ısrarla telkinde bulunmuştur. Çünkü evin gerçek huzuru ve bereketi, kocanın eşine karşı en iyi şekilde davranması, hanımın ise kocasının haklarını tam bir vefa ile yerine getirmesiyle mümkündür. Peygamber Efendimiz^{sav} kadının bu kutsal vazifesini çok önemserdi. Nitekim başka bir hadis-i şerifte o şöyle buyurur: "Müslüman bir kadının kocası vefat ettiğinde, eğer o koca eşinden razı ise böyle bir kadın Allah'ın lütfu ile cennetliktir." Ayrıca yukarda bahsedilen hadisin bir parçasında o şöyle buyurur: "İslam'da Allah dışında birisine secde

²³ İbni Mace

etmek caiz olsaydı, ben hanımlara, kocalarına secde etmelerini emrederdim.”

Peygamber Efendimiz^{sav} kocasının haklarını ödemeyen, Allah'ın hakkını ödeyemez, buyurmuştur. Bunda iki derin hikmet vardır. Birincisi, derece açısından aralarında her ne kadar fark olursa olsun bu her iki hak aslında birbirine bağlıdır. Mesela, Allah'ın kullarını çok sevdiği gibi koca da hanımına karşı olağanüstü bir sevgi taşır. Allah kullarını sevmesine rağmen kullarının hâkimi ve gözetleyicisidir. Aynen bunun gibi koca da hanımını sevmesine rağmen ailesinin gözeticisi ve *kavvam*dır (koruyup, kollayandır.) Allah kullarının rızkını ve geçimini sağladığı gibi, koca da hanımının geçiminden sorumludur. İşte bu ve bunun gibi birçok benzerlikler vardır. Bu benzerlik o kadar açıktır ki Urdu dilinde kocaya mecazen ilah denmiştir. Ayrıca Hüdavend (ilah) ve havend (koca) birbirine benzeyen kelimelerdir.

İkinci hikmete gelince, İslam'da kul hakları, Allah tarafından kararlaştırılmış haklardır ve İslam bunu çok önemsemektedir. Bir hadise göre, Allah, Kendi haklarıyla ilgili işlenen günahları affeder, ancak kul haklarıyla ilgili işlenen günahları, kulu affetmediği müddetçe affetmez. Bu her iki hikmetten dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} yemin ederek, ısrarlı bir şekilde “bir kadın kocasının hakkını vermediği

müddetçe, Rabbinin hakkını ödeyemez," buyurmaktadır. Ayrıca bu hadis, kocasının haklarını ödemeyen kadından Allah'ın razı olmayacağını ima etmektedir.

Kocanın hanımı üzerindeki hakkı nedir, sorusuna gelince, Kuran-ı Kerim ve Hadise göre, hanım kocasına itaat etmeli, ona gereken saygıyı göstermeli, onu sevmeli ve vefalı olmalı, çocuklarını iyi yetiştirmeli, mal mülkünü korumalı, elinden geldiğince ona hizmet etmelidir. Buna mukabil koca, hanımını sevmeli, şefkatli davranmalı ve hanımının gönlünü hoş tutmalı, onun rahatını sağlamalı, hanımın duygularına saygılı olmalı ve gücü yettiğince onun gerekli ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Eğer her erkek ve kadın birbirinin haklarını bu şekilde gözetirse, Müslümanların yuvalarının cennetten farkı olmaz.

19- Yetimlere sahip çıkanlar cennette Resulullah^{sav} ile beraber olacak

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَكَافِلُ
الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ

Tercüme

Sehl bin Saad'ın^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Ben ve yetimi yetiştirip koruyan Müslüman, cennette bu iki parmağın birbirine yakın olduğu gibi yakın olacağız. O, bunu anlatmak için mübarek elinin iki parmağını birbiriyle birleştirdi.²⁴

Açıklama

Yetim, milletin çok değerli hazinesidir. İslam, yetimin yetiştirilmesini ve korunmasını ısrarla telkin etmektedir. Nitekim bu hadisin kelimeleri, bu kuvvetli ısrarın bir göstergesidir. Peygamber Efendimiz^{sav} yetime sahip çıkan Müslüman için, iki parmağın birbirine yakın olduğu gibi cennette bana yakın olacaktır, buyurmaktadır. Neticesi olağanüstü bir ödül olan bu vurgulayıcı emirden sonra hiçbir gerçek Müslüman, yetimi yetiştirmek ve onu korumaktan gafil olamaz. Yetime sahip çıkmakla, sadece çaresiz ve desteksiz çocukların korunması ve eğitilmesi hedeflenmemiştir. Dikkatle düşünülürse, bu yola başvuran milletlerin fertlerinde fedakarlık ruhu gelişir

²⁴ Tirmizi

ve ilerler. Eğer bir milletin fertleri, millete hizmet ederken vefat ettikleri takdirde, geride bıraktıkları çocuklarının çaresiz ve desteksiz kalmayacağını, tersine akrabalarının ve milletin onlara her bakımdan sahip çıkacağını bilirse, onlar her fedakarlık için mutlaka cesaretle adım atacaktırlar. Böylelikle milletin fertlerinde milli hizmet ve fedakarlık ruhu güçlenecektir. Kısacası yetimin korunması, sadece yetişkin olmayan çocukları manevi, ahlaki ve maddi felaketten kurtarmakla sınırlı değil, tersine milletin topluca ilerlemesinin ve fedakarlık ruhunun gelişmesinin de önemli bir yoludur.

Ancak çağımızda Müslümanların bu kutsal vazifeden gafil olmaları çok üzücüdür. Onlar bazen yakın akraba olan yetimleri koruyacakları yerde onların malını mülkünü yağmalayıp ve onları ilim ve terbiye açısından bir nevi gaflet içinde bırakarak mahvolmalarına sebep olurlar. Farklı kurumlar tarafından kurulan yetimhanelere gelince, orada genel olarak yetimlerin kişiliği ve onuru ayaklar altına alınır. Böylelikle yetim çocuklar fiilen sefil ve fakir olarak kalırlar. Kısacası bu konuda büyük bir ıslaha ihtiyaç vardır. Yetimlerin velayetine sahip olan akrabalar, onların eğitime, terbiyesine, yüce karaktere sahip olmalarına ve mallarının korunmasına, vazifeleri gereği tam manasıyla özen göstermelidirler. Eğer bir kurum bu işi

yapıyorsa, orada çalışanlar vazifeleri gereği yetimlere baba gibi davranmalıdırlar. Onları kapı kapı dilenmeye mecbur edecekleri yerde, milletin onurlu ve faydalı fertleri yapmak için tedbirlere başvurmalıdırlar. En önemlisi, yetimleri yetiştiren fertler veya kurumlar, yetimleri, çaresiz ve desteksiz olup başkalarının sadakalarına muhtaç oldukları hissiyatına hiçbir zaman sevk etmemelidirler.

Yetim çocuklara gelince, onların umutsuz olmalarına hiç gerek yoktur. Onlar, dünyanın en büyük insanı, iki cihanın efendisi, peygamberlerin iftiharı Hz. Muhammed Resulullah'ın^{sav} da bir yetim olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdırlar. Peygamber Efendimiz^{sav}, öyle bir yetim idi ki o dünyaya gelmeden önce babası ve henüz altı-yedi yaşındayken de annesi vefat etmişti. Nitekim eğer yetimler doğru yolu seçerlerse Allah kesinlikle onların zayi olmasına müsaade etmeyecektir. Ve Allah birisine kefil olduktan sonra onun başka bir kefile hiç ihtiyacı yoktur.

20- Komşularla iyi geçinmek

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا
زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورِثُهُ

Tercüme

Hiz. Aişe'nin^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Cebrail bana komşu hakkında o kadar sıkça telkinde bulundu ki ben Cebrail'in komşuyu mirasçı kılacağını zannettim.²⁵

Açıklama

Komşu, toplumun önemli bir parçasıdır. Peygamber Efendimiz^{sav} komşuyla iyi geçinmek üzerinde ısrarla durmuştur. Doğrusu komşusuyla iyi geçinmeyene insan denemez. Çünkü insan, medeni bir varlıktır. Komşuluk ise medeniyetin vazgeçilmez, önemli bir parçasıdır. Bundan dolayı aralarındaki ilişkilerin hoş ve sağlam olması için İslam, komşuların birbiriyle iyi geçinmesini emreder. İslam, bu konuda o kadar ısrarcıdır ki Peygamber Efendimiz^{sav}, Cebrail bu konuda bana tekrar tekrar ısrar etmiştir, o kadar ki ben, komşunun mirasçı kılınabileceğini zannettim, buyurmuştur.

²⁵ Buhari

Bu önemli emirden dolayı her Müslüman, komşularına karşı özel sevgi ve ihsanda bulunmalı. İyi ve kötü gününde onunla beraber olmalı. Komşunun gıyabında onun çoluk çocuğuna sahip çıkmalı. Peygamber Efendimiz^{sav}, ufak ufak şeyler üzerinde ısrar edecek kadar komşu ile iyi geçinmeyi önemserdi. Nitekim o, bir hadiste şöyle buyurur: Evinizde et vesaire pişirdiğinizde ona biraz fazla su koyun ki yemeğinizden, ihtiyacına göre komşunuz da faydalanabilsin.

İnsanın ahlakının gerçek ölçüsü, komşusuyla olan davranışlarıdır. Uzakta olup ara sıra görüşen insanlar birbirine karşı geçici olarak suni davranışlar sergileyebilirler. Ancak gece gündüz birbiriyle görüşenler, birbirine karşı suni davranışlarda bulunamazlar. Çünkü kısa bir zaman içerisinde insanın gerçek ahlakı ve karakteri ortaya çıkar. Nitekim Peygamber Efendimizin^{sav} bu mübarek buyruğu, komşularla iyi geçinmeyi telkin ederken, buna uygun hareket edenlerin şahsi karakterinin düzelmesine de vesile olur. Çünkü şahsi karakteri ve ahlakı gerçekten iyi olan insan komşusuna karşı iyi davranabilir. Komşuya iyi davranmak için, bir kişi gerçek manada güzel karaktere sahip olmak zorundadır. Yoksa gece gündüz görüştükleri için, kısa bir zaman içerisinde, onun suni karakteri ortaya çıkacaktır.

Aynen bunun gibi bu hadis, geniş anlamı itibariyle milletlere ve ülkelere de sorumluluk yüklemektedir. Buna göre her millet ve ülke komşularıyla iyi geçinmek zorundadır. Onlara ihsanda bulunmalı ve yardımlaşmalıdır. Çünkü bir fert ahlak kanununa tabi olduğu gibi milletler ve ülkeler de ahlak kanunlarına tabidirler. Milletler ve ülkeler kendilerini ahlak kanununa tabi kabul ettikleri zaman, dünyada barışın sağlanacağı bir gerçektir.

21- Savaşı temenni etmeyin ama savaşmak zorunda kalırsanız sebat gösterin

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ أَوْفَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ وَإِذَا لَقَيْتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ

Tercüme

Abdullah bin ebi Evfa'nın^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Ey Müslümanlar! Hiçbir zaman düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin, Allah'tan barış ve afiyet isteyin. Ancak düşmanla karşı karşıya geldiğiniz zaman direnç ve sebat gösterin. Biliniz ki cennet kılıçların gölgesi altındadır.²⁶

Açıklama

Bu hadis, düşmanlara güzel davranmak ve cihad felsefesi ile ilgili İslam öğretisinin güzel bir özetidir. Aşağıdaki dört prensip bu özeti kapsamaktadır.

- 1- Hiçbir zaman düşman ile savaşmak temenni edilmemeli. Ayrıca ilk saldıran Müslümanlar olmamalı.
- 2- Allah'tan hep barış ve afiyet temenni edilmeli.

²⁶ Müslim

- 3- Ancak düşman saldırır ve savaşmak zorunlu hale gelirse, tam manasıyla sabır, direnç ve sebat ile karşı konulmalı.
- 4- Böyle bir karşılaşmada içiniz mutmain olmalı, çünkü zafer veya şehitlik gibi iki ödülün birine mutlaka sahip olacaksınız.

Savaş ister dini ister dünyevi olsun, dünyanın hiçbir dini, ülkesi ve dünya tarihinin hiçbir dönemi, savaşla ilgili bundan daha iyi ahlak kuralları ortaya koyamamıştır. Ayrıca bu hadis, İslam'ın dinde zorlama kabul etmediğini gözler önüne sermektedir. Çünkü eğer insanları zorla Müslüman etme müsaadesi olsaydı Peygamber Efendimiz^{sav} hiçbir zaman, düşman ile savaşmayı temenni etmeyin, buyurmazdı. Zorla bir iş yaptırmak isteyenler çeşitli bahanelerle başkalarına saldırır ve onları yenilgiye uğratıp kendisine benzetmeye çalışır. Özet olarak Peygamber Efendimizin^{sav} hiçbir zaman düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin, buyurması İslam dininde zorlama olmadığının güçlü bir delilidir. İşte bu öğretiyi Kuran-ı Kerim'de "Dinde zorlama yoktur," ayet-i kerimesinde²⁷ ifade edilmiştir.

Bir taraftan, Müslümanları savaşa öncülük etmekten men etmesi ve diğer taraftan savaşmak zorunda

²⁷ Bakara suresi, 257

kalındığında direnç ve sebat telkin etmesi, şu gerçeği anlatır ki İslam, Müslümanları zulmetmekten alıkoyar ancak o, Müslümanların içinden ölüm korkusunu da tamamıyla yok etmek ister. İşte bu dengeli öğreti, milletlerin ilerlemesinde temel taşı hükmündedir. Yani onlar bir taraftan nefislerine hakim olup hiçbir şekilde zulüm etmezken, diğer taraftan da ölüm gözlerinin önünde olduğu durumda cesur ve korkusuz davranıp kılıçların gölgesi altında cennet manzaralarını görürler.

22- Düşmanlarla sözleşmelerinizi bozmayın ve kadınları ve çocukları öldürmekten kaçının

عَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْ سَرِيَّةٍ قَالَ اغْزُوا بِسْمِ اللَّهِ وَلَا تَغْلُوا وَلَا تَغْدِرُوا وَلَا تُمَثِّلُوا وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا وَلَا مَرْأَةً

Tercüme

Büreyde'nin^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} savaşa bir bölük gönderirken başındaki amire şöyle nasihat ederdi: Allah'ın ismini anarak yola çık, hiçbir zaman hainlik etme, hiçbir zaman düşmanla olan antlaşmanı bozma, hiçbir zaman cahiliye dönemindeki gibi öldürülen düşmanın uzuvlarını kesme, hiçbir çocuğu ve kadını²⁸ öldürme.²⁹

Açıklama

Peygamber Efendimizin^{sav} bu buyruğu, İslam'ın ilk dönemindeki savaşlarda, Ashab-ı Kiram ve onlardan sonra gelen Müslümanların, onlara özgü belirgin bir ayrıcalığı olmuştur. İslam kafirlerin zulüm ve saldırgan tutumu karşısında mecburen savaşmak zorunda kalmıştır. Düşman zalim olmasına rağmen Müslümanlar onlara karşı, tarihte eşi benzeri bulunmayan güzel ahlaki örnekler sergiledi. Araplarda

²⁸ Bu kelime muvatta imam Malik'den alınmıştır. (yazar)

²⁹ Müslim

kadınları ve çocukları da öldürmek olağan bir şeydi. Hatta Musevi şeriatın çıkışından itibaren, dünyanın birçok yerinde bu yola başvurulurdu. Buna ilaveten Araplar bir gelenek olarak yenilgiye uğratılan düşman maktullerin kulak, burun vesair gibi uzuvlarını keserek sevinçlerini vahşice kemale erdirmeye çalışırlardı. Bu çirkin geleneğe Arabistan'da "musla" denirdi. Peygamber Efendimiz^{sav} zulmün göstergesi olan bütün bu gelenekleri yasaklamakla kalmayıp, Müslümanlara savaş açmış düşmana dahi iyi davranmayı emretti. O, hainlik, gaddarlık ve antlaşmayı bozmayı kesinlikle yasaklayarak dünyada en yüce ahlak kurallarının temelini attı.

İslam'ın bu konuyla ilgili öğretisi bununla da sınırlı değildir. Çünkü diğer hadislerden anlaşıldığı gibi Peygamber Efendimiz^{sav} Müslümanlara savaş açmış olan düşmanın, hangi dine ve millete ait olursa olsun yaşlılarına ve hayatlarını dine adanmış olan kimselerine dokunulmamasını emretti. Kuran-ı Kerim'in Muhammed suresinde savaş esirlerinin öldürülmesi yasaklandı. Onlar ihsan gereği azat edilmeli veya uygun bir fidye karşılığında serbest bırakılmalı, savaş sona erdikten sonra da esirlerin esareti uzun sürmemelidir. İslam, esaret döneminde de savaş esirlerine iyi davranmayı telkin etti. Müslüman olmayan esirlerin rivayetine göre, *Müslümanlar esirlere*

güzel yemek yedirirler, kendileri ise basit yiyeceklerle idare ederlerdi. Esirleri develere bindirir, kendileri yaya giderdi. Acaba dünya tarihinin herhangi bir döneminde, bir millete savaş açmış olan kimselere bundan daha iyi davranıldı mı?

Düşmana karşı adalet ve insaf konusuna gelince Kuran-ı Kerim şöyle buyurur:

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ۤأَلَّا تَعْدِلُوا ۖ اِعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى

Bir topluluğa olan düşmanlığınız, sizi adaletsizliğe sevk etmesin. (Daima) adaletli olun. Bu, takvaya daha yakındır.³⁰

Dünyanın bu güzel öğretiye değer vermemesi ne kadar üzücüdür.

³⁰ Maide suresi, 9

23- Mahveden yedi şey

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤَبَّاتِ
قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسِّحْرُ وَ قَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي
حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ أَكْلُ الرِّبَا وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَ التَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَ
قَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ

Tercüme

Hiz. Ebu Hüreyre'nin^{ra} rivayetine göre Resulullah^{sav} şöyle buyurdu: Ey Müslümanlar! Mahveden yedi şeyden uzak durun. Ashab-ı Kiram, Ey Allah'ın Resulü! Onlar nelerdir? diye sorduğunda Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Allah'a ortak koşmak, sihir, haksız yere birisini öldürmek, faiz yemek, yetimin malını yemek, savaşta düşmana sırtını dönüp kaçmak, masum mümin kadınlara iftira etmek.³¹

Açıklama

Bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} fertleri ve milletleri mahveden yedi şeyden bahsetmiştir. Bunlardan ilki ve en önemlisi şirktir. Allah'ın zatına ve sıfatına ortak koşmak şirk demektir. İman sahasında şirk birinci derecedeki suçtur. Şirk dolaylı olarak insan ahlakını da yoğun bir şekilde etkisi altına alır. Açık şirk ve gizli şirk olmak üzere şirkin iki çeşidi vardır. Bir kimseyi veya bir şeyi Allah'a denk tutmak veya Allah'ın saltanatında

³¹ Buhari

payı olduğunu kabul etmek veya İlahî sıfatlara sahip olduğuna inanmak açık şirktir. Mesela Hinduların, Allah haricinde birçok putlara ilah olarak inanıp Allah'a ortak saydıkları gibi veya Hristiyanların Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğuna ve O'nun sıfatlarına ve saltanatına ortak olduğuna inandıkları gibi. Gizli şirk gelince, görünürde hiç kimseyi Allah'a ortak saymıyormuş gibi davranıp tevhide inanma iddiasında olmak; ancak fiilen Allah'a verilmesi gereken değeri başkalarına vermektir. Veya Allah'a güvenmesi gerekirken başkasına güvenmek. Yahut Allah'ı sevmesi gerektiği kadar başkasını sevmek. Veya Allah'tan korkması gerektiği kadar başkasından korkmak. Bu ve buna benzer gizli şirkler, maalesef çağımızdaki birçok Müslümanda bulunmaktadır. İslam, şirkin bu her iki çeşidinden uzak durmayı emreder. Başka bir hadisten anlaşıldığına göre, şirkten korunmaya, yani tevhide inanmaya, Allah'a iman etmekle beraber Peygamber Efendimize iman etmek de dâhildir. Çünkü gerçek tevhid ancak Peygamberin eliyle yerleşir. Kısacası İslam şirke karşı ileri derecede titizlikle telkinde bulunur. Her gerçek Müslüman, açık şirk ve gizli şirkin her ikisinden de uzak durmalı. Gizli şirk ile ilgili Vadedilen Mesih ve Mehdi Hazretleri ne güzel söylemiştir: "Allah'a mukabil, senin kalbinde yerleşmiş olan her şey senin için bir puttur. Ey tembel imana sahip olan kimse! Bu

gizli putlara karşı uyanık dur ve kalbini bu putlardan uzak tut.”

Bu hadiste, mahveden ikinci şey olarak sihir söylenmiştir. Arapçada sihrin manası, göz kandırmacası, yani bir şeyin gerçeği saklanarak başka bir şekilde sunulması ve yalanın doğruymuş gibi gösterilmesi demektir. İçinde yalan ile birlikte kandırmak ve sahtekârlık da olduğu için bu tür sihir, yalanın en çirkin şeklidir. Mesela gümüş ile yapılmış bir nesneye altın suyu sürmek suretiyle altın gibi takdim edilince, Arapçada buna sihir adı verilir. Aynen bunun gibi bir sahtekarlık ve kandırmacanın yolu gizli ve sır ise ona da Arapçada sihir denilir. İslam’da bunların hiçbirisi caiz değildir. Çünkü bunların hepsi ahlakı kötü şekilde etkiler, alışkanlıkları karmaşık hale getirir, insanlar arasında suizan, bölünme ve parçalanmaya neden olur. Halk arasında sihir denilen şeyin sahtekârlık ve kandırmacadan ibaret olduğu hiçbir açıklamaya muhtaç değildir. Bunun dışında sihrin bir manası da fitne ve fesattır. Bu durumda da sihrin kötülüğü ortadadır. Bundan sonraki cümlede katletmekten söz edilmesi bu manaya işaret etmektedir.

Mahveden şeylerin üçüncüsü haksız yere birisini öldürmektir. Öldürmek, İslam’da büyük günahlardan birisidir ve bilebile öldürmenin cezası ölümdür. Her iki

taraf ıslah gayesiyle ölüm cezasını diyetle çevirmedikleri müddetçe bu ceza değişmez. Yani her iki taraf diyetle razı olacak ve hâkim de bunu kabul edecek. Her iki ailede de gerçekten ıslah umudu varsa o zaman sebepsiz yere ölüm cezası üzerinde ısrar edip aileler arasında kan davalarına yol açmamak için bu kolaylık sağlanmıştır.

Savaşlarda öldürenler veya devlet kanunları gereği ölüm cezasına çarptırılanları istisna olarak göstermek için haksız yere öldürmek ifadesi kullanılmıştır. Kendilerince ölüm cezasına müstahak zannettikleri kişileri, mahkemeye götürmeksizin, kendi elleriyle öldüren, öfkesine hâkim olamayan ve dini yobazlar da haksız yere katleden sınıfındandır. İslam bu tür teşebbüsleri ve kanunu kendi eline almayı şiddetle reddeder. Çünkü böyle olunca ülkede barış diye bir şey kalmaz. Haksız yere öldürmek İslam'a göre çok tehlikelidir. O kadar ki Kuran-ı Kerim'in ifadesine göre, bir canı haksız yere öldüren, bütün insanlığı öldürmüş gibidir. Çünkü haksız yere öldürmenin neticesinde kan davalarının ardı arkası kesilmeyen çirkin bir dönemi başlar. Ülkede kanuna saygı kalmaz ve bu tür olaylar neticesinde insan vicdanı korkarak zaman içerisinde tamamıyla ölür. Bu ve buna benzer sebeplerden dolayı öldürmenin, çok büyük suçlardan sayılması gerekiyordu.

Mahveden dördüncü şey olarak faiz gösterilmiştir. Şüphesiz asırlarca süren gayri İslamî ortamdan dolayı bugün faiz aşağı yukarı bütün dünyanın ekonomi sistemlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Hatta Müslümanların büyük bir kısmı dolaylı veya dolaysız olarak buna bulaşmıştır. Faizin, insanın içinde dertlere ortak olma ve acıma duygularını tamamıyla yok eden büyük bir lanet olduğuna hiç şüphe yoktur. Dünyada büyük fitnelerin, kavgaların başlamasına yol açan ve savaş ateşini alevlendiren veya buna neden olan faizdir. Faizin neticesinde insanın fıtratındaki ahlaki incelikler mahvolur. Gücünü aşacak şekilde borçlanma cesareti meydana gelir ve kavgalar ve savaşlar sebepsiz yere uzar. Çünkü düşmanlık coşkusu içinde kör olmuş kimseler, haddi hesabı olmayan borca girerler ve savaş ateşini aralıksız olarak alevlendirirler. Bu sebeple İslam, faizi haram kılarak borç alıp vermeyi üç şekilde sınırlandırmıştır.

- 1- Karzı hasene, yani bir akrabanın akrabasına, bir arkadaşın arkadaşına ve bir komşunun komşusuna ihtiyaç olduğunda faizsiz borç vermesi gibi.
- 2- Rehin karşılığında borç, yani bir kimsenin taşınır veya taşınmaz malını rehin bırakarak borç alması

- 3- Ticari şirket, yani bir kimseye malını ticaret veya sanayi için vererek kar ve zarara ortak olmak.

Bu üç şekil haricinde İslam, başka herhangi bir şekilde borçlanmaya izin vermez. Oranı ister az ister çok olsun, faizin alınıp verilmesi İslam'da haramdır. Faizsiz geçim sağlanamaz şeklindeki düşünce, çağımızdaki ortamdan meydana gelen batıl bir düşüncedir. Yoksa İslam'ın galip olduğu çağlarda dünyanın geniş ticareti faizsiz yürümekteydi. İnşallah İslam ikinci kere galip geldiğinde ve insanlar tökezleye tökezleye kendilerine geldiklerinde ticaret tekrar faizsiz işleyecektir.

Beşinci mahveden şey, yetimin malının yenmesidir. Bu günah da aileleri ve milletleri mahveder. Çünkü bunun neticesinde bir taraftan milletin yavruları mahvolurken diğer taraftan dertlere ortak olma duygusu yok olur ve emanete hıyanet yaygınlaşır. Zayıf olana zulmetme yolu açılır ve milletin içinden fedakarlık duygusu yok olur. Bir milletin fertleri, yetimlerin yağmalanmasını ve mahvolmasını gözleriyle görüyorlarsa, onlar fedakarlıkta bulunmazlar. Çünkü doğal olarak onlar, biz öldükten sonra yetim kalan çocuklarımız da aynı muameleyi görecekler diye korkarlar. Kısacası yetimlere dert ortağı olma ve mallarını koruma, İslam'da büyük bir sorumluluk olarak anlatılmıştır. Kuran-ı Kerim ısrarla bunun üzerinde durmaktadır.

Mahveden altıncı şey, savaşta düşmana sırtını dönüp kaçmaktır. Bu zaaf da milletlerin mahvoluşunda büyük rol oynamıştır. Korkak olan hiçbir millet hayatta kalamaz ve rahatlıkla zalim ve zorba milletlere av olur. Bundan dolayı İslam, savaş meydanında arkasını dönüp kaçmayı büyük günah olarak kabul etmiştir. Nitekim Kuran-ı Kerim’de şöyle buyrulmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ ﴿٨٢﴾ وَمَنْ
يُولِهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ
وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨٣﴾

Ey inananlar! Ordu halinde kâfirlerle karşı karşıya geldiğinizde, sakın onlara arkanızı dönmeyin. Öyle bir zamanda savaş için yer değiştiren veyahut (Müslüman) bir bölüğe yardım etmek gayesiyle geri çekilen dışında, kim onlara arkasını dönerse, o Allah’ın gazabıyla dönecektir. Kalacağı yer (de) Cehennem’dir. Orası ne kötü bir kalınacak yerdir!³²

Bugünkü görünürde ilerlemiş çağımızda da en tecrübeli general dahi ordusuna bundan daha iyi yol gösteremez.

Mahveden şeylerin yedinci ve sonuncusu, masum mümin kadınlara iftira etmektir. Bu da gerçekten milletlerin ahlakını zedeleyen bir kötülüktür. Ancak ne

³² Enfal suresi, 16-17

üzücüdür ki sayısız insan bu zaafa yakalanmıştır. Onlar, bühtan dolu sözleri ilgi ve şevk ile dinler ve her tarafa yayarlar. Böylelikle o sözler, ateşlenmiş ormanın alevleri gibi hızlıca yayılarak masum kalpleri mahveder. Dikkat edilecek olursa, hayâsızlıkla ilgili dedikodular toplum için, açığa çıkmamış gerçek hayâsızlıktan daha tehlikelidir. Çünkü bu bühtanlar neticesinde zayıf imanlı insanlar zehirlenir, kötülük ve günah işleme korkusu yok olur. İşlenmiş olan hayasızlık eğer sadece iki insan arasında kalırsa, çok çirkin bir günah olmasına rağmen etkisi ister istemez sınırlı olur. Ancak o her tarafa yayılıp dile düşerse, birçok imanı zayıf olan genç, onun çirkin etkisinden kurtulamaz. İnsan fıtratının parçası olup günahı engelleyen kötülük yapma korkusu yavaş yavaş ortadan kalkar. Bundan dolayı İslam, bir taraftan gerçek kötülükten men eder ve diğer taraftan bühtan ve kötülüğü yaymayı şiddetle engeller. Milletlerin gerçek ıslahı, ancak bu hikmet dolu öğretiyi benimsemesiyle mümkündür.

Ahlak ve tavırların farklı açılarını göz önünde bulundurarak bu hadisi inceleyecek olursak, bunun başka bir güzelliği daha gözler önüne serilir. Bu hadiste, iman, ahlak, barış, ekonomi, zayıf sınıfların haklarının korunması, milli beka ve hayasızlığın engellenmesi, ince bir şekilde göz önünde bulundurulmuştur. Mesela şirkten uzak durmak,

imanın korunması içindir. Sihrin haram oluşu karakterin yüceliği ve alışkanlıkların temizliği bakımındandır. Haksız yere öldürmenin yasaklanması ile barış hedeflenmiştir. Faizin yasak olması, ekonominin ıslahı içindir. Yetimin korunması, zayıf sınıflara karşı adalet ve insafı olunması içindir. Bühtanın yasaklanması, hayâsızlığın engellenmesi içindir. Bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} aslında bizim için, denizi bir kâseye sığdırmıştır.

24- Sarhoşluk veren şeylerin azı da haramdır

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَسْكَرَ
كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ

Tercüme

Cabir bin Abdullah'ın^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Eğer bir şeyin çoğu sarhoş ediyorsa, onun azı da haramdır.³³

Açıklama

Bu hadis, bir taraftan içki ve sarhoş eden diğer her şeyi haram kılarken, diğer taraftan hikmet dolu bir prensipten bahsetmektedir. Bu prensibe göre bir kötülüğün kökü kazılmadıkça ve oluşabilecek bütün çatlaklar kapatılmadıkça onun engellenmesi mümkün değildir. "İçki veya diğer uyuşturucuların az bir miktarı sarhoş etmiyor, nitekim onların az miktarda kullanılmasında bir beis yoktur," şeklindeki düşünce tehlikeli bir hatadır. Bir şeyin kullanılmasına müsaade edildiğinde, insan fıtratı gereği, sınırı aşıp aşmayacağı gibi ince farkları göz önünde bulunduramaz. Özellikle sarhoş eden şeylerle ilgili bu tehlike daha fazladır. Bu sahaya bir kere adım attıktan sonra, insanların çoğu ileri gitmekten kendini alıkoyamaz. Bir yudumdan iki yuduma, iki yudumdan yarım kadehe, yarım kadehten

³³ Ebu Davud

bir kadehe, hatta ilerledikçe litrelele varır. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} içki ve diğer uyuşturucuların az miktarını dahi haram kılarak bu tür tehlikeli kötülüklerin kökünü kazımıştır. Dünyada yüzbinlerce insan ilk başlarda sadece vücudunu ısıtmak ve geçici enerji elde etmek gayesiyle birkaç damla içki içtiği için mahvoldu. Ondan sonra ayakları kayarak gece gündüz sarhoş olmaya başladı. Esrar, morfin ve sair uyuşturucuların durumu da aynen bunun gibidir. Onların az miktarda kullanılması, eninde sonunda daha fazla kullanmaya iter. Kuran-ı Kerim içki ve kumarın bazı faydalarını kabul etmesine rağmen "onların zararları, faydasından daha fazladır,"³⁴ demektedir. Kısacası gerçek müminler bunlardan uzak durmalı.

Bazı kimseler istisnai olarak az bir miktarla kendilerini sınırlayabilirse ve onların ölçüyü aşma tehlikesi yoksa, acaba böyle kimselere sınırlı bir miktarda içki kullanma müsaadesi verilebilir mi, diye sorulabilir. Bunun cevabı, "kesinlikle hayır"dır. Bir Müslüman için içki içmek hiçbir şekilde caiz değildir. Bir kanun yapılırken genelin ve umumun durumu göz önünde bulundurulur. Bir şey ülke ve milletin çoğuna kesin olarak zarar veriyorsa, böyle bir şey, genelin durumu göz önünde bulundurulduğundan, istisna teşkil edenler için de

³⁴ Bakara suresi, 220

haram kılınır. Çünkü böyle yapılmadığı takdirde kanun uygulanamaz. Bunun dışında bugün nefesine hâkim olan bir insanın yarın da hâkim olabileceğinin bir garantisi yoktur. Ayrıca bu hadiste içkinin bütün zararlarından bahsedilmemiş, tersine sadece örnek olarak onun sarhoş edici özelliğinden bahsedilmiştir. Yoksa içkinin bundan başka zararları olduğu da bilinmeyen bir şey değildir. Bundan dolayı eğer bir kimsenin içkinin sarhoş edici özelliğinden etkilenmediği varsayılsa bile diğer zarar verici özelliklerinden dolayı böyle birisine de haramdır. Bu nedenle Peygamber Efendimiz^{sav} içkiyi her durumda haram kılmıştır.

Özet olarak bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} dikkatimizi üç önemli konuya çekmiştir.

- 1- İster içki, ister esrar, ister uyuşturucu olsun, sarhoş eden her şey Müslümanlara haramdır,
- 2- Bir şeyin çoğu sarhoş ediyorsa onun az miktarı da haramdır. Bundan dolayı hiç kimse, benim aldığım miktar bana sarhoşluk vermiyor bahanesiyle içki, esrar vesaire kullanamaz.
- 3- Bu tür kötülüklerin engellenmesinin yolu, kökünün kazınması ve kötülüğün sızabileceği bütün çatlakların kapatılmasıdır. Çünkü eğer

kötülüğün sızma yolu açıksa onun yayılma ihtimali de kesinlikle vardır.

25- Sahtekar insan, doğru bir Müslüman sayılamaz

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي

Tercüme

Ebu Hüreyre'nin^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Aldatan benden değildir.³⁵

Açıklama

Bazı kimseler ticaret ve alışverişte insanları aldatırlar. Bir keresinde Peygamber Efendimiz^{sav} bir satıcının sattığı buğdayın içine elini daldırdığında alttakinin yaş, üsttekinin ise kuru olduğunu fark etti. Bunu görünce Peygamber Efendimiz'in^{sav} yüzünün rengi, öfkeden değişti ve o satıcıya kızarak aldatmacanın İslam'da caiz olmadığını, aldatan ve kötü malını güzel göstererek satan Müslümanın kendisiyle hiçbir bağı olmadığını söyledi. Peygamber Efendimiz^{sav} o satıcıya, malında bir kusur varsa bunu göstererek satman gerekir ki müşteri kusurunu göz önünde bulundurarak alıp almayacağına karar versin, buyurdu.

İsrarla yapılan bu telkinin neticesinde bazen Ashab-ı Kiram arasında alışveriş esnasında ilginç olaylar

³⁵ Müslim

yaşanırdı. Mesela satıcı malının fiyatına iki yüz derken, müşteri onun fiyatının üç yüz olması gerektiğinde ısrar ederdi. Ancak ne üzücüdür ki çağımızda Müslüman olarak adlandırılan birçok insan, hiç korkmadan ticarete aldatırlar. Türlü türlü yalan söylerler, şeytanın dahi utançtan yüzünü saklayacağı şekilde yiyecek içecek maddelerinde hile yaparlar. Bazen bazı Müslümanlar, bana hacı denilirse itibarım artar, ticaretim gelişir, düşüncesiyle hacca giderler. Ben bütün Müslümanların böyle olduğunu kesinlikle söylemiyorum. Ancak bir milletin büyük bir kısmı bu tür ahlaki çöküşe yakalanırsa, bütün milletin ismi lekelenir. Kısacası Peygamber Efendimize^{sav} gerçek manada tabi olan, Peygamber Efendimizin^{sav} emrine uyarak her türlü aldatmaca ve hilekârlıktan uzak durandır. Aksi takdirde onlar için, Peygamber Efendimizin^{sav} "aldatanın benimle hiçbir bağı yoktur," uyarısı vardır.

26- Başka milletlere benzemeye çalışmayın

عَنْ إِبْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَشَبَّهَ
بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

Tercüme

Abdullah bin Ömer'in^{ra} rivayetine Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Herkim (kendi milleti ve kavminin yolunu terk ederek) başka bir millete benzemeye çalışırsa, benzemeye çalıştığı millettten sayılacaktır.³⁶

Açıklama

Bu kısa hadis, insan psikolojisinin ince bir yönünü aydınlatmaktadır. Eğer bir kimse kendi milletinin yolunu ve şiarını terk edip başka bir millete benzemeye çalışırsa, bu onun kalbinin, söz konusu millettten etkilenip zihinsel olarak onların köleliği altına girmiş olduğunu gösterir. Bu tür benzeme isteğinin asıl nedeni aşağılık kompleksidir. Böyle birisi, bir milletin kültürü, durumu ve düşüncelerinin daha iyi ve daha yüce olduğunu kabul ederek, kendisinin onlardan daha geride ve aşağıda olduğunu kabullenir ve zihnen onların köleliğine girerek körü körüne onları taklit etmeye başlar. Şüphesiz böyle birisi benzemeye çalıştığı millettten sayılır. Nitekim Peygamber

³⁶ Ebu Davud

Efendimiz^{sav} bu hadiste Müslümanları uyararak hiçbir zaman başka milletleri taklit etmemelerini, tersine İslam kültürü ve medeniyetinin diğer bütün kültür ve medeniyetlerden daha üstün ve daha yüce olduğuna inanarak İslamî şiarı benimsemelerini emretmiştir. Bunu yapmazlarsa onlar zihinsel olarak çok kötü bir köleliğe yakalanıp, ayırt edici makamlarını ve kendilerine özgü yüce şanı kaybedeceklerdir. Zihinsel köleliğin bedensel kölelikten daha beter olduğu konusunda hiçbir şüphe yoktur. Bedensel bir köle, şüphesiz başkasının malıdır, ancak buna rağmen onun kalbi ve beyni hürdür. Fakat zihinsel köleliğe yakalanan bir kimse görünürde hür olmasına rağmen, kalbin ve zihnin hürriyetinden mahrumdur. Davranışları, ipleri başkalarının elinde olup onu oynatan, taklitçi bir maymunun davranışlarına benzer.

Ne üzücüdür ki Efendilerinin^{sav} bu hikmet dolu öğretisine rağmen çağımızdaki Müslümanlar, en kötü şekliyle Batının köleliğine girmiştir. Hindistan'a İngilizler geldiğinde Müslümanların büyük bir kısmı, onların kültürü ve medeniyeti karşısında diz çöktü, onların rengiyle renklenmeye başladı, sakalları kayboldu, yerel kıyafetleri onların kıyafeti karşısında yenilgiye uğradı, davetlerinde içki içilmeye başlandı, kadınlar çarşılarda batı giyim kuşamıyla süslenerek dolaşmaya başladı. Bunlar, kim bir millete benzemeye

çalışırsa onlardan sayılır, gerçeğinin en bariz örnekleri değil midir? Ey basiret sahipleri! Bu vaziyetten ibret alın.

Şüphesiz güzel ve faydalı bir şeyin güzel tarafını almakta bir beis yoktur. Çünkü Peygamber Efendimiz^{sav} bizzat şöyle buyurdu: “Hikmet dolu bir şey, müminin kaybolmuş metaidir. O onu nerede bulursa alsın. Çünkü o, mümine aittir.” Ancak bu hadisin manası kesinlikle her şeyi körü körüne almak demek değildir. Tersine bir şeyi almak için iki şart vardır.

- 1- Alınacak olan şeyin gerçekten iyi olması ve İslam öğretisi ve şiarına ters düşmemesi,
- 2- Onu zihinsel kölelikle körü körüne değil, tersine basiretiyle iyice inceleyip artı ve eksilerini tartarak alması gerekir.

27- Kalp iyi ise diğer bütün uzuvlar kendiliğinden iyi olur

عَنِ النَّعْمَانِ ابْنِ بَشِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ
إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ
الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ

Tercüme

Numan bin Beşir^{ra} Peygamber Efendimizi^{sav} şöyle söylerken işittiğini rivayet eder: İnsanın vücudunda bir et parçası vardır. O iyi olunca bütün vücut iyi olur. O bozulunca bütün vücut bozulur. İyi dinleyiniz ki o kalptir.³⁷

Açıklama

Bu hadiste nefsin ıslahının ince felsefesi beyan edilmiştir. Buna göre insanın bütün amellerinin kaynağı kalbidir. Eğer insanın kalbinde iyi ve temiz duygular varsa amelleri kesinlikle iyilik üzerinde olacaktır. Ancak eğer kalpteki duygular necis ve pis ise amellerin de kötü olması kaçınılmazdır. Çünkü kalpteki duygular tohum hükmündedir. Amel ise bu tohumdan meydana gelen ağaçtır. Bundan dolayı ıslah için kalbe önem verilmeli. Eğer milletin liderleri ve yayın organları halkın kalbinde, üniversite profesörleri ve okulda çalışan öğretmenler öğrencilerin kalbinde ve

³⁷ Buhari

anne babalar çocukların kalbinde temiz duygular yerleştirirse, onların içinde Allah, peygamber ve din sevgisi ile birlikte millete dert ortağı olma, hizmet etme, sadakat, dürüstlük ve fedakârlık tohumlarını ekerlerse, o zaman hayırlı ameller için ayrıca endişe etmelerine gerek kalmaz. Kalbin takvası kendi kendine salih amel ağacını meydana getirecektir. Ancak eğer kalp bozuksa o zaman ilk olarak amel filizi zaten meydana gelmeyecektir. Eğer gelirse bile çarçabuk yok olacaktır. Vadedilen Mesih^{as} Urduca bir beytinde ne güzel buyurmuştur:

“Her iyiliğin kökü takvadır, eğer bu kök mevcut ise her şey mevcuttur.”

Doğrusu insan kalbi bütün hayırlı amellerin kaynağı ve doğuş yeridir. Eğer kalp iyi ise el ayak dil ve göz ile işlenen ameller kendiliğinden güzel olacaktır. Ancak eğer kalp pis ise o zaman insanın her ameline pislik ve necaset kokusu oluşmaya başlar. Böyle birisi görünürde hayırlı işler yapıyorsa bile amellerinde kuru taklit, münafıklık ve riyakarlıktan başka bir şey bulunmaz. Bundan dolayı ıslah eden herkes ilk olarak kalp için endişe etmeli. Çünkü insan kalbi kök hükmündedir ve necis kök hiçbir zaman temiz ağaç meydana getiremez.

28- Kalbinin tereddüt ettiği işlerden uzak dur

عَنْ وَابِصَةَ ابْنِ مَعْبُدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَغْتِ نَفْسَكَ اسْتَغْتِ نَفْسَكَ اسْتَغْتِ نَفْسَكَ الْبِرُّ مَا طَمَأْنَتْ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَاطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ وَإِنْ افْتَأَكَ النَّاسُ

Tercüme

Vasıba bin Mağbed^{ra} Peygamber Efendimizin^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet eder: Kendi nefsinden (kalbinden) fetva iste, kendi nefsinden fetva iste, kendi nefsinden fetva iste. Nefsin ve kalbin tatmin olduğu şey iyiliktir ve nefsin tereddüte sokan ve sineni daraltan şey günahtır. İster insanlar onun caiz olduğuna fetva verseler dahi.³⁸

Açıklama

Peygamber Efendimizin^{sav} bu buyruğu ebedi bir gerçeğe dayanır. Buna göre fıtratı yaratan Allah her insanı tertemiz bir fıtrat ile yaratmıştır. Ancak daha sonraki durumlar ve ortamlar insanı yanlış yollara sevk ederek, onun temiz fıtratını pis örtülerle örter. Buna rağmen fıtratın iyiliği ve vicdanın nuru tamamen yok olmaz ve hayat boyunca insana kılavuzluk eder. Bundan dolayıdır ki bazen, dünyanın pis bataklığına saplanmış olan insanlar dahi yalnız kaldıklarında, kendilerini inceledikleri vakit, fıtratları bu perdelerden

³⁸ Müsned Ahmed

çıkıp onları ayıplamaya başlar. Peygamber Efendimizin^{sav} bu hadisteki buyruğu, bu fitrî nura dayalıdır. Bu buyruğa göre günlük olağan işlerde akıl sahibi takvalı bir insan, dışardan bir müftüye muhtaç değildir. Çünkü onun kalbi onun için bir müftü hükmündedir. O, iyilik ve kötülük için kalbine fetva sormalı ve vicdan nurundan aydınlık istemeli. Çünkü iyilik, kalbinde ferahlık, teskin ve tatmin duyguları yaratır. Günah ise, tereddüt, kalpte daralma ve nefiste bir yük meydana getirir. Durum böyle olunca, başkalarının fetvasını bahane etmek hiçbir işe yaramaz. İnsan vicdanın sesine kulak vermeli. Eğer herhangi bir işe vicdanı izin vermiyorsa ve kalpte darlık oluşuyorsa, müftülerin fetvalarına rağmen, Allah'ın yarattığı fitratın ve vicdan nurunun fetvasını kabul ederek böyle işlerden uzak durmalı.

Peygamber Efendimizin^{sav} "nefsinden fetva al," buyruğunda bir işaret vardır; Kalpten fetva almak için insan, diğer insanlardan ayrılıp yalnız iken düşünmeli ve takvayı göz önünde bulundurarak kalbine fetva sormalıdır. Yoksa diğer insanların düşünceleri onun vicdanının sesine üstün gelip fitrat nurunu örter. Ancak eğer o yalnız iken dışardaki etkilerden ayrılarak kendi kalbine fetva sorarsa, kalbindeki fitri nur ona kılavuzluk edecektir. Çünkü bu fitrî nur ezelden beri iyiliği ve kötülüğü ayırt etme gücüne sahiptir. Dikkat edilecek

olursa bu fitrî nur, Allah'ın varlığının güçlü bir delilidir. Haşa eğer Allah yoksa, o halde insanın kalbinin derinliklerine yerleşerek ona kılavuzluk eden fitrattaki iyilik ve kötülüğü ayırt etme şuurunun kaynağı nedir?

29- Aşağılık kompleksi çok tehlikeli bir duygudur

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا قَالَ الرَّجُلُ هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلُكُهُمْ

Tercüme

Hz. Ebu Hüreyre'nin^{ra} rivayetine Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: İnsanlar helak oldu diyen kimse, onları helak edenin ta kendisidir. (veya o bizzat onlardan daha fazla helak olandır.)³⁹

Açıklama

Bu hadis önemli bir psikolojik püf noktasına dayanır. Bugünlerde buna aşağılık kompleksi veya yenilmiş zihniyet denir. Peygamber Efendimiz^{sav} insanlarda umut, kendine güven ve onur duygularını meydana getirip onları yüceltmeye çalışın, onlara aşağılık kompleksi ve yenilmiş zihniyet aşilayarak umutsuz ve demoralize ederek çöküşüne yol açmayın, buyurmaktadır. Herkim ufak ufak hatalar ve zaafılar görür görmez felaket tellallığı yapmaya başlayıp insanların helak olduğunu söylüyorsa, o bizzat kendisi böyle ifadelerle insanların kalplerinde umutsuzluk ve aşağılık kompleksi yaratarak onların helak olmasına yol açar. Şüphesiz Peygamber Efendimiz^{sav} hatalar görünce gereğinin yapılmasını ve ıslah yoluna

³⁹ Müslim

başvurulmasını tam bir hikmetle telkin etmektedir. Ancak her ufak tefek şeyi gördüğünde, insanlar kötü amellerinden dolayı helak olma sınırına yaklaştı diyerek felaket tellallığı yapmak, bizzat kendi elleriyle onların mahvoluşunun tohumunu ekmek demektir. Feraset sahibi her ıslah eden, bu tavırdan uzak durmalı.

Bu konuda Peygamber Efendimizin^{sav} mübarek örneğine gelince, bir keresinde Peygamber Efendimiz^{sav} savaş için yolladığı ashabın bir bölümü, savaştan kaçıp Medine'ye geri geldiğinde, İslam'da düşmanın karşısından kaçmak haram olduğundan onlar utanç ve pişmanlıktan dolayı Peygamber Efendimizin^{sav} karşısına çıkmaktan imtina ediyorlardı. Peygamber Efendimiz^{sav} onları caminin bir köşesinde otururken gördüğünde yanlarına gitti ve siz kimsiniz diye seslendi. Bunun üzerine onlar utançtan dolayı gözlerini yere indirerek, biz kaçanlarız, dediler. Peygamber Efendimiz^{sav} onların yenilmiş zihniyetinin farkına varıp hemen şöyle buyurdu: "Hayır! Siz kaçan değilsiniz, tersine daha şiddetli bir şekilde saldırmak için geri çekilen kimselersiniz ve siz başkasına değil bana geldiniz ki ben komutanınız olup sizi tekrar savaş meydanlarına götüreceğim."

Aşağılık kompleksinde tökezlenen ve yenilgi dalgalarının tokatlarını yiyen bu gençlerin kulağına, Peygamber Efendimizin^{sav} hayat veren bu sesi

geldiğinde, onlar hemen ayağa kalktı ve Peygamberin elini ellerine alıp sevinçten dolayı öpmeye başladı. İşte bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} sözlü olarak telkin ettiği gibi, bu durumda nasıl davranılması gerektiği konusunda, ashaba fiilen hikmet dolu bir ders vermiştir. Allahümme salli ala Muhammedin ve barik ve sellim.

Bu hadiste, "ehlekehüm" (onları bizzat helak eden) kelimesi kullanılmıştır. Bu kelimenin bir harekesi biraz farklı okunursa, yani "lam" üzerine ötre konarak okunursa anlamı, "o bizzat kendisi herkesten daha fazla mahvolandır," olacaktır. Bu mana açısından da bu hadis çok ince bir anlam taşımaktadır. Hadisin buna uygun manasına göre, başkalarının helak olduğunu söyleyen kimse aslında en fazla yenilmiş zihniyete sahip olduğu için, diğer insanlar helak olsun yahut olmasın, o bu kelimeleri kullanmakla kendi mahvoluşuna mühür vurmuş demektir.

30- İçtenlikle yapılan tövbe günahları yok eder

عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
الْكَائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ

Tercüme

Ebu Ubeyde bin Abdullah'ın^{ra} babasından aktardığı rivayete göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Günahtan tövbe eden kişi sanki hiç günah işlememiş gibidir.⁴⁰

Açıklama

Tövbe, insanın maneviyatı ve ahlakı üzerinde derin etkiler bırakarak insanın Allah'a olan umudunun artmasına ve ahlaken yükselmesine vesile olur. Ne yazık ki İslam dışındaki dinlerin çoğu, insana tövbe kapısını kapatarak onun içinde Allah'a suizan, umutsuzluk ve ahlaki çöküşün kapılarını açmaktadır. Nitekim Hristiyanlık tövbe kapısını kapatarak tamamıyla suni ve fitrata aykırı bir inanca, kefarete inancına sığındı. Hindu dini ise, kendisine tabi olanları tenasüh ve reenkarnasyon bataklığına sürükledi. Hâlbuki tövbe tamamıyla fitrata uygun bir konudur. Bu olmaksızın insan ne maneviyatta ne de ahlakta kemale erişebilir.

⁴⁰ İbni Mace

Tövbe kapısını kapatan dinler, efendi bir insanda kabul ettikleri güzel vasıfları, kainatın yaratıcısı ve sahibi olan Allah'ta kabul etmeye yanaşmıyorlar. Efendi bir insan hergün çocuklarını, dostlarını, emri altındakileri ve hizmetçilerinin hatalarını affeder. Onun bu davranışı övgüye değer kabul edilir. Ancak ne yazık ki Allah için bu güzel vasfı kabul etmezler. Onlara göre, insan bir günah işledikten sonra tövbe edip ne kadar pişman olursa olsun, Allah onu mutlaka ezip yok etmeliymiş! İslam, bu pis düşünceyi reddeder ve içtenlikle tövbe eden herkes için ilahî mağfiret ve rahmet kapısını açar. Böylelikle İslam, Allah'ın ilahlığına ve kulun kulluğuna yakışır bir şekilde, Yaratıcı ve yaratılanlar arasında bir taraftan şefkat ve rahmet nehrini diğer taraftansa Allah'a umut ve güven nehrini çağıldatır. İnsanın yaratılış itibariyle zayıf olduğu ve bazen geçici etkiler altında kalarak hata yapabileceği herkesçe malumdur. Durum böyleyken, içtenlikle pişman olmasına ve tövbe etmesine rağmen yine de onun cezaya müstahak olduğunu iddia etmek ne büyük zulüm ve ne kadar tuhaf bir inançtır.

Tövbe inancını kabul etmek, insanın günaha olan cesaretini artırır, şeklindeki düşünce, kuruntudan ibaret tamamıyla batıl bir görüştür. Gerçek tövbe günaha cesaretlendirmek şöyle dursun, tersine insanı tertemiz kılmanın vesilesidir. İslam, gerçek tövbe için

bazı şartlar ileri sürmüştür. Bu şartlar yerine getirildiğinde, tövbe neticesinde kalpte büyük bir inkılap ve gerçek değişim yaşanır. Kuran ve Hadisten anlaşıldığına göre bu şartlar şunlardır:

- 1- Tövbe eden kişi hatası ve günahından dolayı gerçekten samimi bir kalple pişman olup, içtenlikle af ve mağfiret dileyecek.
- 2- Gelecekte bu günahı uzak duracağına dair söz verecek ve bunun için Allah'tan yardım dileyecek.
- 3- Eğer işlediği günah ve hatanın telafisi mümkün ise onu yerine getirecek. Mesela eğer birisinin malını mülkünü gasp ettiyse onu geri iade edecek, birisinin hakkını çiğnediyse, hakkını geri verecek.

Bu şartlarla yapılan tövbeye akı başında hiçbir insan itiraz edemez. Başka bir ifade ile gerçek tövbe bir ölümden geçmek demektir ki o insana yeni bir hayat bağışlar, Allah'ın rahmeti, şefkati ve mağfiretinin kapısını açar. Bir tek İslam dini, insana gerçek tövbe yolunu göstermektedir.

31- Mümin, bir delikten iki kere ısırılmaz

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ قَالَ لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ
جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ

Tercüme

Hz. Ebu Hüreyre'nin^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Mümin bir delikten iki kere ısırılmaz.⁴¹

Açıklama

Bu hadis, geniş kapsamlı bir konuyu içermektedir. Görünürdeki açık manasına göre, gerçek mümin her an uyanık durur demektir. Eğer bir deliğe elini sokarsa (yani bir fert, grup veya milletle karşılaşır) ve bu delikten bir şekilde ısırılırsa o, ikinci kere aynı delikten ısırılmaz. Yani o, bir tek tecrübe ile uyanır ve daha fazla zarar görmekten kendini korur. Karşı tarafın onu ikinci defa ısırmasına hiçbir şekilde fırsat vermez. Peygamber Efendimiz^{sav} bu buyruğuyla Müslümanların olağanüstü bir şekilde uyanık durmalarını telkin etmiştir. Bu hadise göre gerçek mümin, mümine yakışan hüsnü zandan dolayı bir defa zarara uğrayabilir, ancak aynı kişi tarafından veya aynı konuda ikinci defa zarara uğramaz. O, her acı tecrübeden bir ders çıkararak, kendini gitgide daha sağlama alır ve böylelikle

⁴¹ Buhari

kendine, ilerlemenin bir kapısından sonra başka bir kapısını açmaya devam eder.

Peygamber Efendimizin^{sav} bu buyruğu, hayatın her şubesiyle ilgilidir. Mesela eğer bir mümin sahtekar bir tüccar tarafından, meslek sahibi bir hain tarafından veya dost görünümüne bürünmüş bir düşman tarafından kandırıldıysa, o zaman bu hadis ikinci kere aynı kişiler tarafından kandırılmaması için Müslümanı uyarır. Kısacası bu hadisin dairesi çok geniş kapsamlıdır. Eğer bir Müslüman, bir şeyi günah olmadığını zannederek yaparsa veya günah olduğunu düşündüğü halde onun ne kadar zarar verici olduğunu farkında değilse ve böyle bir günahı işledikten sonra tecrübe neticesinde onun zararının farkına vardıysa, o zaman bu hadis ona kılavuzluk eder ve tekrar böyle bir şeye yaklaşmaması konusunda onu uyarır. Şayet aynı şeyi tekrarlarsa aynı delikten ikinci kere ısırılmış olur ve bu da bir mümine yakışmaz.

Kısacası ince manalar taşıyan bu hadis, her Müslümanı uyanık durma konusunda uyarmaktadır. Bir Müslüman tökezlendiği takdirde ayaklarını öncesinden daha sağlam basmalı, her düşüşünden sonra onun kalkış şekli onu tekrar düşürmemeli ve adımları hep ileri gitmelidir.

32- Güzel ahlaktan daha iyi bir şey yoktur

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ شَيْءٍ فِي الْمِيزَانِ
أَثْقَلَ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ

Tercüme

Hız. Ebu Derda'nın^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Tartıda, güzel ahlaktan daha ağır gelen bir şey yoktur.⁴²

Açıklama

Yüce ahlak dinin yarısıdır. İslam, ahlak üzerinde büyük önemle durmaktadır. İslam'da ahlak o kadar önemlidir ki bu hadise göre İlahî tartıda ahlaktan daha ağır basan bir şey yoktur. Başka bir hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} insanlara teşekkür etmeyen Allah'a da şükür edemez buyurmaktadır. Aslında her iyiliğin temeli yüce ahlaktır. O kadar ki maneviyat da aslında ahlakın ilerlemiş bir makamı demektir. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} ahlak güzelliği üzerinde ısrarla durmuştur. Bu konudaki hadislerin haddi hesabı yoktur.

Bunun dışında İslam, yüce ahlakı gösterirken hiç kimsenin hakkını gözardı etmemiştir. Allah'ın haklarından kulların haklarına kadar, kullar arasında

⁴² Ebu Davud

kraldan en basit hizmetçiye kadar, herkese karşı ahlaklı davranmayı telkin etmiştir. Yöneten ve yönetilen, baba-oğul, karı-koca, kardeşler, komşular, yabancılar, dost-düşman, insan ve hayvan; İslam herkesin haklarını kararlaştırmıştır. Bununla da kalmayıp bu hakların en güzel şekilde ödenmesi için telkinde bulunmuştur. O, en ufak hayır ve iyiliği dahi gözardı etmemiştir. Peygamber Efendimiz^{sav} bir hadiste, insanları güler yüzle karşılamak ve onları sevindirmek de güzel ahlaktır ve Allah'ın rızasına nail etmektedir, buyurmuştur. Başka bir hadiste o, yollar üzerindeki dikenli bir şeyi, insanların kayıp düşmesine sebep olan bir meyve kabuğunu, tökezlenmeye sebep olacak bir taş veya kötü koku yayan bir pisliği gördüğünüzde onu yoldan uzaklaştırınız ki kardeşiniz bundan dolayı rahatsız olmasın, buyurmaktadır.

Peygamber Efendimizin^{sav} kendi ahlakı o kadar güzeldi ki hiçbir zaman kendisine el uzatan bir kimseyi boş geri çevirmedi. Birisiyle tokalaştığında elini ilk bırakan Peygamber Efendimiz^{sav} olmazdı. Yetimlerin başına şefkat elini koydu, onların destekleyicisi oldu, komşuları onun güzel ahlakından dolayı ona aşık oldu, küçük büyük ayırt etmeksizin ashabından her kim hastalandıysa ziyaretine gitti. Onlarla şefkat ve sevgiyle konuşarak onları motive etti. Medine'de fakir bir kadın vardı. O, sevap kazanmak niyetiyle Mescid-i Nebevi'yi

süpürürdü. Peygamber Efendimiz^{sav} onu birkaç gün görmeyince ashab-ı kirama, o bayanın iyi olup olmadığını sordu. Ashab-ı kiram, kısa bir hastalıktan sonra onun vefat ettiğini, cenazesini kaldırıp onu defnettiklerini ve Peygamber Efendimizi^{sav} rahatsız etmemek düşüncesiyle kendisine haber vermediklerini söyleyince, Peygamber Efendimiz^{sav} kendisine haber verilmediği için çok üzüldü ve o fakir kadının kabrine gidip dua etti.

Muhtemelen tesettür emri inmeden önce Peygamber Efendimiz^{sav} bir keresinde mübarek eşi Hz. Aişe'nin yanında otururken adamın biri ziyarete geldi. Bunun öğrenince Peygamber Efendimiz^{sav} Hz. Aişe'ye, bu iyi birisi değildir, buyurdu. Ancak o kişi Peygamber Efendimize^{sav} yaklaştığında Peygamber Efendimiz^{sav} onunla çok şefkatli bir şekilde konuştu. Adam gidince Hz. Aişe Peygamber Efendimize^{sav} Ey Allah'ın Resulü! Sen bunun iyi birisi olmadığını söylemene rağmen ona neden çok şefkatli davrandın? Diye sordu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: Ey Aişe! İnsanlara iyi ahlakla davranmak benim vazifem değil midir? Ebu Süfyan İslam'ı kabul etmeden önce Peygamber Efendimizin^{sav} en katı düşmanı olmasına rağmen Bizans kralı, Muhammed'in^{sav} öğretisi nedir ve sizinle hiç sözleşmeye aykırı davrandığı oldu mu diye sorduğunda, Ebu Süfyan'ın dilinden ancak şu kelimeler

çıkabildi: O, putperestlikten meneder, güzel ahlakı telkin eder ve şimdiye kadar bizimle asla sözleşmeye aykırı davranmadı.

Onun bu faziletli ahlakî davranışları sadece insanlarla sınırlı değildi, dilsiz hayvanlar dahi onun şefkatinin dairesi içindeydiler. Nitekim o, ashab-ı kirama, canlı olan her şeye merhamet etmek sevaptır, buyururdu. Bir keresinde bir deveye fazla yük yüklenmişti ve o hayvan sıkıntı içindeydi. Peygamber Efendimiz^{sav} onu görünce çok üzüldü, ona yaklaşıp sevgiyle başını okşamaya başladı. Daha sonra onun sahibine şöyle dedi: Bu dilsiz hayvan, senin zulmünden şikayet ediyor, ona merhamet et ki sana da merhamet edilsin.

Peygamber Efendimizin^{sav} öğrettiği ahlakî davranışlar böyleydi. Ancak ne kadar üzücüdür ki bugünkü Müslüman, bu ahlakî davranışları tamamıyla unutmuştur.

33- Bir milletin saygın fertlerine saygı gösterin

عَنْ إِبْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا آتَاكُمْ كَرِيمٌ قَوْمٍ فَآكِرُؤُهُ

Tercüme

Abdullah bin Ömer^{ra} Peygamber Efendimizin^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet eder: Size bir milletin saygın bir ferdi geldiğinde ona gereken saygıyı gösterin.⁴³

Açıklama

Ülkeler, milletler ve hiziplerin ilişkilerini güzel tutmanın en güzel yolu, birbirlerinin liderlerine karşılıklı saygı göstermektir. Peygamber Efendimiz^{sav} bu konu üzerinde ısrarla durmuştur. Altın harflerle yazılması gereken yukardaki hadis, bu konuyu ihtiva eden birçok hadisten birisidir. Fertler arasında ihtilaf olduğu gibi, milletler ve ülkeler arasında da ihtilaflar oluşur. Bu ihtilaf zehrini en aza indirmenin en güzel yolu birbirine karşı ahlaklı davranmaktır. Diğer milletlerin ve hiziplerin liderlerine gereken saygıyı göstermenin, bu ihtilafları azaltmakta çok derin etkisi vardır. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} bir milletin veya hizbin reisi veya önderi, size geldiğinde dini ve milleti ne olursa olsun ona gereken saygıyı gösterin, saygı ve hürmette asla gaflete düşmeyin, buyurmaktadır. Bu

⁴³ İbni Mace

değerli öğreti, güzel ikram, güzel ahlak ve güzel siyasetin her üçünü de en güzel şekilde içermektedir.

Bu konuda Peygamber Efendimizin^{sav} kişisel örneğine gelince o, külfetten hiç hoşlanmadığı için giysi ve yiyeceği de son derece sade olmasına rağmen başka milletlerin heyetleri geldiğinde onları karşılamak için özel bir elbisesi vardı. O, bir heyet geldiğinde, dışardan gelen misafirlere gereken saygıyı göstermek için onları bu elbiseyi giyerek karşılayıp görüşürdü. Peygamber Efendimiz^{sav}, bu gelen heyetlere gösterilen hürmeti o kadar önemserdi ki son hastalığı esnasında bile, benden sonra gelecek olan heyetlere saygıda kusur etmeyin, diye vasiyette bulundu. Bir keresinde elçinin birisi, Peygamber Efendimize^{sav} küstahça davrandı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz^{sav} ona, sen bir milletin elçisi olduğun için ben sana bir şey diyemem, buyurdu. Mekke fethedildiğinde onun genel duyurusu şöyleydi: Bize karşı koymaktan vazgeçip evinde oturan ve diğer ailelere gidip entrikalar çevirmeyen herkes emniyette olacaktır. Bunun üzerine Ebu Süfyan şöyle dedi: Ben Kureyş'in reisiyim, bundan dolayı bana özgü bir hürmetin olması gerekir. Peygamber Efendimiz^{sav} bunu duyunca şöyle buyurdu: Ebu Süfyan'ın evi bir istisnadır, herkim kendi evinde oturursa veya Ebu Süfyan'ın evine sığırsa ona dokunulmayacaktır. Kısacası o, diğer milletlerin liderlerine karşı çok saygılı

idi ve Ashabına da aynısını telkin ediyordu. Dünyada barışının teminine ve kalplerin arınmasına vesile olabilecek öğreti işte budur.

34- İşçinin teri kurumadan ücretini ödeyin

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطُوا
الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ

Tercüme

Abdullah bin Ömer^{ra} Peygamber Efendimizin^{sav} şöyle buyurduğunu rivayet eder: İşçinin ücretini, onun teri kurumadan ödeyin.⁴⁴

Açıklama

Peygamber Efendimiz^{sav} milletlerin reisleri ve liderlerine gereken saygının gösterilmesini telkin ettiği gibi, fakir ve zayıf insanların haklarının ödenmesine de layıkıyla önem vermiştir. İşçi kesimi genel olarak fakirliğin nihai sınırında olduğu için Peygamberimiz^{sav} işçilerin haklarıyla özel olarak ilgilenmiştir. Bundan dolayı o, işçinin teri kurumadan ücretini verin, buyurmaktadır. Bu hikmet dolu kelimelerle onun gayesi, sadece çarçabuk ücretin ödenmesiyle sınırlı değildi. Aslında o bu kelimelerle işçi ve fakirlerin haklarına riayet etmeye, umumun ilgisini çekmek istiyordu. Ücretin vaktinde ödenmesi işçi haklarının en ufak kısmıdır. O, örnek olarak bu en ufak kısımdan bahsetmiştir ki en ufak kısmını duyan birisinin ilgisi kendiliğinden diğer kısımlara çevrilecek ve böylece diğer hakların korunmasına da vesile olacaktır. Şüphesiz işçinin terinin kurummasını beklemeden

⁴⁴ İbni Mace

ücretinin ödenmesini telkin eden bu yüce Rehber, aslında bu kelimelerle işçinin ücretinin hak ettiği şekilde ödenmesi, ona gereken saygının gösterilmesi ve gücünü aşacak yük yüklenmemesi üzerinde durmaktadır. Nitekim Peygamber Efendimizin^{sav} hizmetçilerle ilgili İslam öğretisi ve İslam'daki kardeşlik ve eşitlik hakkındaki buyruklarından, bendeniz *Siret Hatemünnebiyyin* isimli eserimde bir dereceye kadar bahsettim. Bu öğreti, Peygamber Efendimizin^{sav} fakir fukaranın ne kadar dert ortağı, ne büyük dostu ve ne denli haklarını koruyan birisi olduğunun büyük bir delilidir.

Peygamber Efendimiz^{sav} ferdi teşebbüsün hayatta kalması ve herkesin kişisel çabanın meyvelerinden pay alması için şüphesiz ferdin mal mülk sahip olmasına izin vermiştir. Ancak o, bununla beraber zekat sistemini getirmiştir, faizi haram kılmıştır ve miras sistemini yürürlüğe koymuştur. Bu ve buna benzer güzel prensipler vesilesiyle o, zenginliğin bir elde toplanmaması ve dolaşımın sağlanması için etkileyici bir sistem kurmuştur. Bütün bu sistemlere rağmen yine de giderilemeyecek olan tabaka farkını göz önünde bulundurarak o, fakirlere şöyle buyurdu: eğer siz iman sahibi olursanız, zenginlerden beş yüz sene önce cennete gireceksiniz.

Ahiretin daimi hayatı karşısında birkaç günlük dünyevi hayatın değersizliği ortadadır. Peygamber Efendimiz^{sav} başka bir hadiste şöyle buyurdu: **الْفَقْرُ فَخْرِي** (elfakru

fahrî) yani ey benim ümmetimin fakirleri! Dikkat edin ben de kendim için dünyanın mal mülkünü biriktirmedim, sizinleyim ve sizden olan fakir birisiyim ve bu fakirlik benim iftihar kaynağımdır.

Yukardaki hadiste "teri kurumadan önce" ifadesi kullanılmıştır. Bu kelimelerde ince bir ima vardır ki Allah indinde gerçek işçi, işini ter akıtacak şekilde iyi yapan birisidir. Göstermelik bir şekilde çalışan, işverenin gözünün önünden uzaklaştığında tembel davranan, verilen işe hıyanet eden birisi, Allah indinde kesinlikle gerçek işçi değildir.

Kısacası, bir taraftan işveren işçiye hak ettiği ücreti geciktirmeden ödemek ve işçi haklarını gözetmek zorundadır ve diğer taraftan işçi de terini akıtacak şekilde verilen vazifeyi yerine getirerek kendisinin gerçek ve dürüst bir işçi olduğunu ispatlamak zorundadır. İşte bu dengeli öğretisi, işveren ve işçi arasında güzel bir ilişki meydana getirip toplumda gerçek barışın temelini oluşturur.

35- En kötü davet, sadece zenginlerin çağrıldığı davettir

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَرُّ الطَّلَامِ الْوَلِيْمَةُ يُدْعَى لَهَا الْأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ وَمَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ

Tercüme

Hiz. Ebu Hüreyre'nin^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: En kötü davet, fakirlerin göz ardı edilip zenginlerin çağrıldığı davettir ve herkim daveti reddederse o Allah ve Peygambere isyan edendir.⁴⁵

Açıklama

Serveti paylaştırmak ve zengin fakir farkını en aza indirmek için İslam'ın sarfettiği çabalar apaçıktır. Bu konuyla ilgili en acı verici ve itiraza sebep olan durum, aralarındaki sosyal ilişkilerdeki farklılıklardır. Bunun neticesinde zengin ve fakir iki ayrı kampa bölünüp, aralarında daimi rekabet ve çekişmenin meydana gelmesidir. İslam bu çekişmeyi ve duygusal farklılıkları ortadan kaldırmak için ileri derecede çaba sarf etmektedir. Nitekim İslam, bütün Müslümanların birbirinin kardeşi olduğunu ilan ederek herkesin eşit olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca, haklar söz konusu olduğunda İslam, ilerleme ve gelişmenin yollarını

⁴⁵ Buhari

herkese eşit derecede açarak milli ve kamusal yönetimlerin tek bir grubun eline geçmesini engellemektedir. İslam, milli ve kamusal görevlere birileri getirilirken, seçimde zengin-fakir, millet ve kabile durumunun değil sadece liyakatin göz önünde tutulmasını emreder.

Peygamber Efendimiz^{sav} bu hadis-i şerifte, zengin, bir davet düzenlediğinde mutlaka fakirleri de davete çağırmalı, fakir davet ettiğinde zengin böyle bir davete katılmayı reddetmemeli, diye emrederek zengin ve fakirlerin sosyal ilişkilerini pekiştirmek ve bir ailenin fertleri gibi bir arada tutmak istemiştir. Onun bu hadisteki "En kötü davet, fakirlerin göz ardı edilip zenginlerin çağrıldığı davettir," şeklindeki ısrarlı ve vurgulayıcı kelimeleri dikkate ayandır. Daha sonra o zenginlere hitap ederek, fakir bir kimse sizi davet ettiğinde fakirliğinden dolayı onun davetine icabet etmemeniz, kesinlikle caiz değildir, bunu yapan zengin "Allah ve Peygambere isyan eden kimsedir," diyerek şiddetle uyarmıştır. Başka bir hadiste o şöyle buyurdu:

لَوْ دُعِيتُ إِلَى كِرَاعٍ لَأُجِيبُ

"Eğer fakir bir kimse beni, keçi paçası pişirerek dahi davet ederse mutlaka davetine icabet ederim.

Başka bir hadise göre bir keresinde Hz. Ebubekir^{ra} farkında olmadan Hz. Bilal^{ra} ve diğer bazı fakir

Müslümanların kalbini incitmiş oldu. Peygamber Efendimiz^{sav} bunu öğrendiğinde Hz. Ebubekir'e^{ra} şöyle buyurdu: Ey Ebubekir! Kalbi incinen fakirlerin gönlünü almaya çalış ki bunda Allah'ın hoşnutluğu vardır." Bunun üzerine Hz. Ebubekir^{ra} onlara gitti ve büyük bir tevazu ile şöyle arzetti: "Ey kardeşlerim! Allah rızası için beni affedin, ben sizin kalbinizi bilerek kırmadım."

Böyle bir öğreti elimizdeyken gerçek bir İslam toplumunda nahoş tabakaların oluşması kesinlikle mümkün değildir. Suç, İslam öğretisini unutup farklı sosyal kampları meydana getiren insanlarındır.

36- Veren el, alan elden üstündür

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمُنْبَرِ وَهُوَ يَذْكُرُ الصَّدَقَةَ وَالتَّعَقُّفَ عَنِ الْمَسْئَلَةِ أَلَيْدُ الْغُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى

Tercüme

Abdullah bin Ömer'in^{ra} rivayetine göre bir keresinde Peygamber Efendimiz^{sav} minbere çıkıp hutbe verdi ve hutbesinde sadakadan bahsetti ve başkalarına el uzatmaktan sakınmayı nasihat etti. Şöyle buyurdu: Yukardaki el, aşağıdaki elden üstündür.⁴⁶

Açıklama

Fakirlik ve yoksulluğun muhtemel tehlikelerinden en büyüğü, eziklik ve aşağılık kompleksi ve başkalarının desteği ile hayatını sürdürme âdetidir. Bu adet birçok fakir insanda meydana gelir. Yoksul birisi zenginlerin rahatlığına baktığında bir taraftan eziklik duygusuna kapılır, aşağılık kompleksine yakalanır, diğer taraftan ise kendi durumunu iyileştirmek için zenginlere el uzatmayı adet edinir. Peygamber Efendimizin^{sav} feraseti ve basireti, fakirliğin bu muhtemel tehlikesini gördü ve bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için kalbi sızladı. Nitekim onun buyrukları, el uzatmanın ne denli çirkin olduğunu anlatan sözlerle doludur. O, fakirlere,

⁴⁶ Muvatta İmam Malik

çalışarak geçimini sağlamayı ve el uzatmaktan çekinmeyi telkin eder. Elimizdeki bu hadis de, bu konuyu ihtiva eden birçok hadisten birisidir. Bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav}, fakir kardeşlerine yardım etmek zenginler üzerine farz olmasına rağmen, fakirler her halükarda dilenmekten uzak durmalı ve vakar ve onurunu korumalı, buyurmaktadır. Daha sonra o, fakirlerin içinde kişisel onur duygusu yerleştirmek için şöyle buyurur: "Yukardaki el (veren el) aşağıdaki el (alan el)den üstündür." Bu özlü kelimeler, onur ve vakarın ruhu ile dopdoludur ki bunun bütün ayrıntıları büyük kitaplara bile sığmaz.

Ashabın mukaddes cemaati, Peygamber Efendimizin^{sav} bu sözlerine başlarının üstünde yer verdiler. Nitekim Hekim bin Hizam^{ra} şöyle der: Ben, Peygamber Efendimizin^{sav} bu sözünü dinledikten sonra hiç kimseden yardım almadım. Halifelerden bana maddi yardım teklif edildiğinde, ben Peygamber Efendimizin^{sav} yukarda olması gerektiğini emrettiği elimin aşağıda olmasına müsaade etmeyeceğim, düşüncesiyle hiçbir zaman yardım almazdım. Hz. Ali^{ra} Peygamber Efendimizin^{sav} amcasının oğlu ve damadı idi. İslam'ın dördüncü Halifesi ve Kureyş'in saygın bir ailesinin ferdi idi. O, Mekke'den Medine'ye hicret ettikten sonra, baltasını alıp ormana giderek odun keser ve Medine çarşılarında satarak geçinirdi. Ancak

hiçbir zaman başkasına el uzatmadı. Ebu Hüreyre^{ra} meşhur bir sahabedir. O, bazen günlerce aç kalırdı ama hiç kimseye elini uzatmazdı. Bir keresinde açlıktan dolayı halsizleştğinde Ebubekir ve Ömer hazretlerine sadece "filanca Kuran ayetinin manası nedir?" diye sordu.

Onun manasını sorduğu ayet-i Kerime'de açlara yemek yedirmek telkin edilmiştir. Ancak ne Hz. Ebubekir^{ra} ve ne de Hz. Ömer^{ra} Hz. Ebu Hüreyre'nin^{ra} ne ima ettiğini anlayamadığı için, ayetin bir miktar tefsirini yapıp yollarına devam ettiler. Tesadüfen Peygamber Efendimiz^{sav} onların konuşmalarına kulak misafiri oldu. O, Ebu Hüreyre'ye^{ra} "anlaşılan açsın," diyerek yanına çağırdı ve ona içmesi için süt verdi. Bir keresinde bir yolculuk esnasında, iyi at binicisi olan saygın bir sahabenin kırbacı yere düştüğünde, etrafında yaya insanlar olmasına rağmen o sahabe bizzat kendisi atından inip kırbacını kendisi aldı ve hiç kimseden yardım talep etmek istemedi. Arkadaşlarından birisi ona, bize söyleseydin biz kırbacı sana uzatabilirdik dediğinde, "Peygamber Efendimiz^{sav} el uzatmaktan men etmiştir, bundan dolayı ben senden kırbacı bana uzatmanı isteseydim, bu da el uzatmak manasına gelirdi," diye cevap verdi.

Kısacası Peygamber Efendimizin^{sav} ashabı, kanaatkarlık ve kişisel onurun tarihte hiç bulunmayan örneklerini

sergilediler. El uzatıldığında zenginler onu boş çevirmemeli, fakir ise onuru ile geçimini sağlamalı ve el uzatmaktan çekinmeli, şeklindeki bu öğreti, İslam öğretisinin yüceliğidir. Görünürde bu iki söz birbirine tezat teşkil eder, fakat zengin ve fakirin vakar ve onura dayalı kardeşliğinin temeli ancak bu öğreti üzerinde kurulabilir.

37- Varisleriniz iyi bir durumda bırakın

عَنْ سَعْدِ ابْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي وَلَنَا بِمَكَّةَ فَقَالَ إِنَّكَ إِنْ تَدَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ

Tercüme

Saad bin Ebi Vakkas^{ra} şöyle rivayet eder: Ben Mekke'de hastalandığımda Peygamber Efendimiz^{sav} beni görmeye geldiğinde şöyle buyurdu: Ardında varislerini zengin olarak bırakıp gitmen, onları fakir bırakarak başkalarının önünde el açacak duruma düşürüp gitmenden daha hayırlıdır.⁴⁷

Açıklama

Peygamber Efendimize^{sav} yakınlığı ile bilinen Saad bin Ebi Vakkas^{ra} Mekke yolculuğu esnasında hastalandığında, ecelinin geldiğini düşünerek bütün mal varlığını Allah yolunda vererek dünyadan göçmek istediğini Peygamber Efendimize^{sav} bildirdiğinde o, "Hayır! Ben buna izin veremem," dedi. Bunun üzerine Saad bin Ebi Vakkas^{ra}, üçte ikisini Allah yolunda vermek istediğini söyledi. Ancak Peygamber Efendimiz^{sav} buna da müsaade etmedi. En son o, malının üçte birini Allah yolunda bırakmak istediğini söyleyince, Peygamber Efendimiz^{sav} buna müsaade

⁴⁷ Buhari

etmekle beraber şöyle buyurdu: "Ardında varislerini zengin olarak bırakıp gitmen, onları fakir bırakarak başkalarının önünde el açacak duruma düşürüp gitmenden daha hayırlıdır."

Bu hikmet dolu buyruğa göre, gelecekte karşılaşılabilir muhtemel durumlar karşısında zahiri vesilelere başvurmak ve feraset ve basirete uygun davranmak İslam'ın öğretisidir. İslam'a göre zengin bir Müslümanın, varislerini dilenmeye mecbur edecek kadar mahrum bırakarak bütün malını mülkünü Allah yolunda bırakıp gitmesi, kesinlikle uygun bir davranış değildir. Ancak çağımızdaki Müslümanlar tevekkül konusunu yanlış anlamaktadırlar. Onlara göre bir işi Allah'a bırakmanın manası zahiri tedbirlerden yüz çevirmek demektir. Halbuki İslam'da tevekkül, kesinlikle bu değildir. Durumuna ve gücüne göre bütün gereken tedbirlere başvurmak ve ondan sonra işini Allah'a bırakmak, gerçek İslamî tevekküldür. Bütün zahiri tedbirlere başvurulmasına rağmen fetih ve zaferin gerçek anahtarının Allah'ın elinde olduğuna inanmak tevekküldür. Bu konu, zor, hatta zahirde tezatlı gibi görünür. Buna göre davranmak şöyle dursun, anlaması bile kolay değildir. İslam'da tevekkül konusuna gelince, bir yandan bütün gerekli tedbirlere başvurmak ve diğer yandan ise bu tedbirlerinin iplerinin Allah'ın elinde olduğuna ve her ne olursa

olsun sonunda Allah'ın isteğinin gerçekleşeceğine inanmak gerçek tevekküldür. Dikkatle bakıldığında, bunların her ikisi birbirine tezat teşkil etmez. Çünkü kaderin, hayır ve şerrin, bütün şeylerin özelliklerinin, her türlü vesileler ve sebeplerin yaratıcısı ve sahibi Allah olduğuna göre şüphesiz zahiri tedbirlere rağmen yine de amellerimizin nihai neticesinin ipleri Allah'ın elindedir. Nitekim bir rivayete göre bir keresinde bedevi bir reis, Peygamber Efendimizi^{sav} görmenin heyecanı ile devesini bağlamadan Mescid-i Nebevi'ye geldi ve Peygamber Efendimizin^{sav} huzuruna çıktı. O, Peygamber Efendimiz^{sav} ile görüşükten sonra dışarı çıktığında devesinin kaybolduğunu öğrendi. Bunun üzerine, şaşkınlık içerisinde camiye geldi ve Peygamber Efendimize^{sav} şöyle arzetti: "Ey Allah'ın Resulü! Ben Allah'a tevekkül edip devemi açık bırakıp sizi görmeye geldim. Ancak sizinle görüşüp geri gittiğimde onun kaybolduğunu gördüm." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz^{sav} ona "Önce onu bağla, sonra Allah'a tevekkül et." buyurdu.

Kısacası bu hadis, evladın vakar içinde geçinmesi için anne-babaya feraset ve basiret ile karar vermesini telkin etmektedir. Buna göre insan, gücü nispetince yakınlarını desteksiz bırakmamalı ve onların vakurlu bir şekilde yaşamalarını sağlamalı. Ayrıca bu hadis, zahiri tedbirlerin tevekküle aykırı olmadığına da işaret

etmektedir. Nitekim insan elinden geldiğince zahiri tedbirlere başvurduktan sonra Allah'a tevekkül etmelidir. Yukarda da söylediğim gibi şüphesiz bu, zor bir makamdır. Çünkü insan, zaafından dolayı bir tarafa meyletmeye alışıktır. O, sadece zahiri tedbirlere bel bağlayıp onları ilah yerine koyar veya maddi vesileleri elinin tersiyle iterek, zahiri tedbirleri tamamen terk edip bir tek Allah'a umut bağlar. Böylece o, sanki Allah'ın, arşından inip de onun işlerini yapacağını zanneder. Ancak bu görüşlerin her ikisi de batıldır ve İslam öğretisine aykırıdır. Bir taraftan devenin ayağını bağlamak ve diğer taraftan Allah'a tevekkül etmek, Allah'ın dostlarının her devirde uyguladığı gerçek tevekkülün ruhudur.

38- Herkes kendi dairesinde mesuldür ve mesul olduklarından sorumlu tutulacaktır

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ (بخاری)

Tercüme

Abdullah bin Ömer^{ra} rivayet eder ki,

“Ben, Resulü Allah’ı^{sav} şöyle buyururken işittim: Sizlerden her biri kendi sahasında hâkimdir ve her biriniz idareniz altındakiler hakkında sorgulanacaksınız.”⁴⁸

Açıklama

Her insanın bazı hakları ve sorumlulukları vardır ve bu latif hadis bu iki konuya dikkatimiz, çekmektedir. Peygamber Efendimiz^{sav}, bir insan bir açıdan her ne kadar yönetilen durumunda olsa da başka bir cihetten yönetici durumunda olur, demek istiyor. Bir insan bir idarede memur iken üstlerinin emrindedir. Ancak evinde çoluk çocuğu için yönetici hükmündedir. Bir hanım, eşiyle sevginin yüksek makamında olmasına rağmen, yönetim söz konusu olunca kocasının sözüne uyar. Ancak çocuklar, hizmetçiler ve elinin altında bulunan kocasının parası üzerinde yönetici hükmündedir. Aynen bunun gibi bir kraldan köleye

⁴⁸ Buhari

kadar, bir generalden ere kadar, bir validen müstahdeme kadar, herkes kendi dairesi içinde hem yöneticidir hem yönetilendir. Kral bütün vatandaşların yöneticisidir, ancak Allah ve kaza ve kader kanunlarına tabidir. Diğer yöneticiler ve yönetilenlerin durumu da aynen bunun gibidir. Peygamber Efendimiz'in^{sav} buyurduğu gibi, bunların hepsi sorumlu oldukları alanda, emri altındakilerin haklarını ödeyip ödemedikleri hakkında sorgulanacaklardır. Hatta emri altında hiç kimsenin görünmediği bir insana baktığımızda onun da kendi nefsinden sorumlu ve yönetici hükmünde olduğunu görüyoruz. Nefsi üzerinde ona tam manasıyla yetki verilmiştir. Bundan dolayı o, kendi nefsinin haklarını ödeyip ödemediği hakkında sorgulanacaktır. Böylelikle Peygamber Efendimiz^{sav} toplumun hangi tabakasına ait olursa olsun, herkesi uyarmıştır. Çünkü o, mutlaka bir açıdan yönetici hükmündedir ve yönetim dairesi içinde yaptıklarından sorgulanmaya her an hazır olmalıdır.

Diğer bir açıdan bu hadis bir müjde içermekte ve sen ne kadar aşağı derecede olursan ol, diğer bir cihetten sen yöneticisin, bundan dolayı Allah'a şükretmelisin ki O sana ezeli hükümetten bir makam vermiştir, eğer sen şükredersen gelecekte ilerlemek suretiyle şu anki hüküm verme durumundan daha iyi bir hüküm verme durumuna gelebileceksin, diyerek insanın azmini

güçlendirmektedir. Kısacası haklar ve sorumlulukların bu latif dairesi insan için hem müjdedir hem uyarıdır. Müjdedir çünkü yönetici olmak Allah'ın bir ödülüdür ve uyarıdır çünkü her yöneticinin sorumlulukları vardır. Nitekim gerçek mümin, nimet karşılığında her açıdan teşekkür eder ve sorumluluk açısından daima uyanık durur ki ilerlemenin ezeli sırrı bundadır.

39- İlim öğrenmek her Müslüman erkek ve kadına farzdır

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ

Tercüme

H. Enes'in^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: İlim öğrenmek her Müslüman erkek ve kadına farzdır.

Açıklama

İslam'ın temeli, Allah tarafından gönderilen ve son şariat olan kesin ilme dayanır. İslam, her konuyu delil ile ispatlayarak insanın inanmasını sağlar. Bundan dolayı İslam'da ilim elde etmek çok önemlidir. Bu hadis, erkek ve kadının ilim öğrenmesi ile ilgili Peygamber Efendimizin^{sav} birçok hadislerinden bir tanesidir. Peygamber Efendimiz^{sav} ilim öğrenmek konusunda o kadar ısrarcıydı ki o başka bir hadiste şöyle buyurdu: "İlim Çin'de bile olsa öğreniniz." O devrin şartlarına göre Çin, Arabistan'dan çok uzaktaydı. Çin'e ulaşmak, olağanüstü masraflar, zahmetler ve tehlikelerle karşılaşmayı gerektiriyordu. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} Çin ülkesini örnek olarak beyan etti. Aslında o, ilim öğrenmek için ne kadar uzaklara gitmek zorunda kalınırsa kalınsın ve

ne denli zahmetlere katlanmak zorunda olunursa olunsun, mümin her zahmete katlanarak ilmin kapısını açmalıdır, demek istiyor. Nitekim ilk devir Müslümanlarının bazen bir hadis dinlemek için yüzlerce kilometre yol katettiği ve olağanüstü masraflara katlanarak ashab-ı kirama ulaşmaya çalıştıkları bilinen bir tarihi gerçektir. Bir keresinde Ebu Derda isimli sahabeden bir hadis dinlemek için adamın biri yüzlerce kilometre yol katederek Şam'dan Medine'ye geldiğinde, Hz. Ebu Derda^{ra}, dinlemek istediği hadisi anlattıktan sonra o adama şöyle dedi: "Ben Peygamber Efendimizi^{sav} şöyle derken işittim: Herkim ilim öğrenmek gayesiyle yola çıkarsa, Allah ona ilme ilaveten cennet yolunu da açar."

Peygamber Efendimiz^{sav} ilmin önemini vurgulayan farklı hadislerde şöyle buyurdu: "İlimden yoksun olan bir abid (ibadet eden) karşısında âlimin durumu, yıldızlara nazaran dolunayın üstünlüğü gibidir." "Şeytan karşısında bir âlim, bin abidden daha güçlüdür." "Benim ümmetimin hayrı, takva sahibi âlimlerdedir." "Alimler, peygamberlerin varisleridir." Ancak yukarda bir hadiste bildirildiği gibi yanında iyilik ve takva bulunan ilim, gerçek ilimdir.

Kısacası İslam'da ilim elde etmek çok önemlidir ve imandan sonra gerçek ilme verilen değer, başka hiçbir şeye verilmemiştir. İslam, ilmin sınırının olmadığını

belirterek, her ne kadar ilim sahibi olursanız olun, daha fazla ilim öğrenmeye çalışın, diye telkinde bulunur. Diğer insanlar şöyle dursun, kainatın iftihar ve efendisi, peygamberlerin önderi, Hz. Hatem-ül Enbiya'ya bile Allah-u Teala bizzat Kendisi Kuran-ı Kerim'de şu duayı öğretir:

قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

"Deki: Rabbim! İlmimi artır."⁴⁹

Elimizdeki bu hadis, ilim öğrenme emrini sadece erkeklerle sınırlı tutmamıştır. Tersine kadınlara da aynı şekilde telkinde bulunulmuştur. Ancak ne yazık ki bu kadar telkinlere rağmen bu devirdeki Müslüman erkek ve kadınların ilim seviyesi, diğer milletlere nazaran yüksek olmak şöyle dursun, bilakis çok düşük seviyededir. Nitekim Pakistan kurulduğunda, Hindu, Sih, Hristiyan ve Pârsi dinine mensup olanlara nazaran, Müslümanlardaki okur yazarlık oranı en aşağı seviyede idi. Dünyanın en büyük alimi ve muslihi olan Peygamber Efendimizin^{sav} ümmetinin bu durumu, son derece üzücüdür. Müslümanlar, sorumluluklarının farkına vararak, dini ve dünyevi bilgide en önde olmaya çalışmalı. Hatta, başka hiçbir milletin varamadığı ilim seviyesine varmalı.

⁴⁹ Taha suresi, 115

40- Hikmet, müminin kaybolmuş metaidır

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كَلِمَةً
الْحِكْمَةِ ضَالَّةٌ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ مَا وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا

Tercüme

Hiz. Ebu Hüreyre'nin^{ra} rivayetine göre Peygamber Efendimiz^{sav} şöyle buyurdu: "Hikmetli söz, müminin kaybolmuş metaidır, onu nerede bulursa alsın, çünkü onu en fazla hak eden odur."⁵⁰

Açıklama

Seçmiş olduğum bu son hadis, ilim öğrenmenin en güzel yoludur. İlim öğrenmek sadece okullar veya medreselere kaydolmakla, camilerde vaazlar dinlemekle, alimlerin meclislerine iştirak etmekle, gazeteleri okumakla veya kitapları incelemekle sınırlı değildir. Tersine ilim öğrenmenin sahası çok geniştir. Gözlerini ve kulaklarını açarak hayatını geçiren insan kainattaki her şeyden ilim elde edebilir. İlim sevgisi olan insan için, yeryüzü, gökyüzü, güneş, ay, yıldızlar, gezegenler, ormanlar, dağlar, nehirler, denizler, şehirler, viraneler, divaneler, insanlar, hayvanlar, erkekler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, cahiller, alimler, dost ve düşman hepsi açık bir ilim kitabı gibidir. O, kendi yeteneğine ve çabasına göre bunlardan ilim

⁵⁰ Tirmizi

hazinelerini alabilir. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{SAV} ilim ve hikmet sözünün müminin kaybolmuş bir metaı olduğunu hatırlatmakta ve onu nerede bulursa almasını söylemektedir. İnsan, kalp ve beyin penceresini öylesine açık tutmalı ki kalbi ve zihni karşısına gelen her ilmi şeyi hazinesine dahil etmeli. Bu hadis, böyle bir ilmi genişliğe işaret etmektedir. İnsan kalp ve beyin penceresini açık tuttuğunda bazen bir alim, bir çocuktan bile ilim öğrenebilir. Bir rivayete göre bir keresinde Hz. İmam Ebu Hanife (Rahmetullahi aleyh) yağmur ve çamurda koşan bir çocuğu gördüğünde onu, dikkatli olması ve düşmemesi konusunda uyardı. Bunun üzerine o çocuk, İmam beye şöyle cevap verdi: "İmam bey! Benim için kaygılanma, ben nihayetinde bir çocuğum, düşecek olursam etkisi benimle sınırlı kalır, ancak sen din âlimisin, sen kayarsan millet de seninle birlikte kayıp düşer." Bunun üzerine İmam Ebu Hanife "Bu çocuk bugün bana çok önemli bir ders vermiştir," buyurdu.

Bu hadiste "kaybolmuş meta" diye bir ifade kullanılmıştır. Bununla anlatılmak istenen şudur: Bir Müslüman hikmet dolu bir şey gördüğünde, daha önce ondan haberi olsun veya olmasın, aslında onun tohumu İslam'da mevcuttur. Bundan dolayı ona kaybolmuş meta denmiştir. Böylelikle kaybolmuş hikmet dolu şeyin aslında mümine ait olduğuna işaret

edilmiştir. O, onun gözünden kaçtığı için müminde değildi, ama onu bulur bulmaz onu almalı, çünkü o müminin hakkıdır. Mümin başkasının metaini ele geçirme fırsatını yakaladığı için değil, tersine görünürde başkasında olan kaybolmuş meta geri geldiği için onu almalı. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz^{sav} kaybolmuş meta ifadesini kullandıktan sonra, "onu en çok hak eden mümindir," buyurmaktadır. Dikkat edilirse her ilim ve hikmetin prensibi ve tohumu İslam'da mevcuttur. Nitekim Kuran-ı Kerim, "Fiha kütübün kayyimeh" yani insanın işine yarayacak her daimi gerçek Kuran'da mevcuttur, buyurmaktadır. Ancak ne üzücüdür ki bunu inceleyen ve bundan istifade eden çok az insan vardır.

Aslında bu hadiste Peygamber Efendimiz^{sav} her ne buyurduysa o, Kuran-ı Kerim'in tefsiridir. Peygamber Efendimizin^{sav} kendi feraseti ile kavradığını, hiç kimse kavrayamamıştır ve kavrayamaz. O, Allah'ın desteği ve yardımı ile Kuran-ı Kerim'in gizli manalarını hadis sayfalarında süsleyerek önümüze sunmuştur. Hz. Adem'den^{as} başlayıp günümüze kadar bu maddi kâinat, her devirde insanoğlunun ihtiyaçlarını karşılamıştır. Tıpkı bunun gibi Kuran-ı Kerim de, hazineleri tükenmeyen manevi bir kâinattır. Bundan dolayı Allah-u Teala Kuran-ı Kerim'de şöyle buyurur:

وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٥١﴾

Yani, "Bizde (Kuran'da) her türlü manevi ve ilmi hazineler mevcuttur, ancak Biz onları kararlaştırılmış bir ölçüye göre, ihtiyaç gereği indiririz."⁵¹

Şüphesiz tohumu Kuran'da bulunduğu için ve Kuran müminin hazinesi olduğundan dolayı ister o, onun içindeki hazinelerden haberi olsun yahut olmasın, her ilim ve hikmet dolu şey müminin kaybolmuş metaidir. Keşke dünya Kuran-ı Kerim'in makamını idrak edebilse ve Peygamber Efendimizin^{sav} Kuran madeninden çıkararak hadis şeklinde bize sunmuş olduğu mücevherlerin değerini anlasa.

وَ أَحْزِرْ دَعْوَنَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Son sözümüz şudur ki bütün övgüler alemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.

⁵¹ Hicr suresi, ayet 22

Son söz ve dua

Benim insanlığa bu hitabım sona erdi. İnsan sadece bir kalıp hazırlayabilir, ona ruh üflemek Allah'ın işidir. Bundan dolayı dünyaya olan bu hitabımdan sonra ben, bütün hamdlere sahip olan, her gücün sahibi Rabbime şöyle yalvarıyorum: Ey benim Sahibim! Ben, gönül ihlasıyla ve tertemiz niyet ile Senin yüce Peygamberinin^{sav} kırk hadisini, farklı eserlerden bir araya getirdim. Ancak Senin desteğin ve rahmetin olmaksızın benim bu çabam, Senden gelen ve gökyüzünün yükseklerinden inen, cansız bedenlere ruh üfleyen ve toz zerrecelerini yıldızlar gibi parlatan bereketi elde edemez. Ey Rabbim! Bundan dolayı Sen lütfunu indir ki benim bu küçücük eserim ezeli ve ebedi bereketlere nail olsun. Senin yüce Peygamberinin^{sav} bu sözleri, okuyucuların kalplerini nurlandırсын, zihinlerine aydınlık versin ve uzuvlarını bereketlendirsın. Bu eserle fertler ve aileler doğru yolu bulsun, kavimler ve milletler yükselme ve ilerlemeye adım atsın. Peygamber Efendimizin^{sav} bu sözleri görünürde sade olmasına rağmen bunların içinde ıslah ve ilerlemenin sayısız gizli yolları vardır. Ey beni Yaratan ve Sahibim olan Allah! Sen, lütuf ve rahmet gölğinde bana yer ver ve benim değersiz kalbime

bağışladığın Senin Habibinin^{sav} sevgisinden dolayı bu dünyada onun getirdiği öğretiye sımsıkı sarılmayı nasip eyle ve ahirette de onun ayaklarında bana yer ver.

Amin ya erhamerrahimin.